

**STRATEGIA ROZWOJU
MIASTA i GMINY ORNETA
na lata 2016 – 2023**

Orneto 2016 r.

Spis treści

WPROWADZENIE.....	4
I. KRAJOWE I REGIONALNE DOKUMENTY STRATEGICZNE.....	6
I.1. DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU POLSKA 2030. TRZECIA FALA NOWOCZESNOŚCI.....	6
I.2. KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010 – 2020: REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE.....	7
I.3. STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO – MAZURSKIEGO DO ROKU 2025.....	8
I.4. REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO NA LATA 2014 - 2020.....	11
I.5. PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014-2020.....	13
II. SPECYFIKA OBSZARU.....	15
II.1. RYS HISTORYCZNY MIASTA I GMINY ORNETA.....	15
II.2. POŁOŻENIE.....	20
II.3. OTOCZENIE PRZYRODNICZE.....	26
III. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO - EKONOMICZNA Miasta i Gminy Orneta.....	39
III.1. DEMOGRAFIA MIASTA I GMINY ORNETA.....	39
III.1.1. Wykaz miejscowości Miasta i Gminy Orneta i przyporządkowania do jednostek pomocniczych gminy.....	39
III.1.2. Potencjał ludnościowy Miasta i Gminy Orneta.....	41
III.1.3. Aktywność społeczna na obszarze Gminy Orneta.....	46
III.2. WALORY MIEJSCA ZAMIESZKANIA.....	50
III.2.1. Mieszkalnictwo i gospodarka komunalna.....	50
III.2.2. Oświata i wychowanie przedszkolne.....	62
III.2.3. Tożsamość kulturowa Miasta i Gminy Orneta.....	66
III.2.4. Pomoc społeczna, ochrona zdrowia.....	73
III.3. POTENCJAŁ GOSPODARCZY.....	79
III.4. TURYSTYKA.....	92
III.5. BUDŻET MIASTA I GMINY ORNETA.....	105
IV. OBSZARY STRATEGICZNE ROZWOJU MIASTA I GMINY ORNETA.....	118
IV.1. ANALIZA SWOT/TOWS.....	118

IV.2. WIZJA ROZWOJU MIASTA I GMINY ORNETA.....	122
IV.3. OBSZARY PRIORYTETOWE I CELE STRATEGICZNE.....	123
V. WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY. FINANSOWANIE DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH..	148
VI. SYSTEM MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII.....	149
VII. DZIAŁANIA INFORMACYJNE I PROMOCYJNE.....	153
VIII. PODSUMOWANIE.....	153

WPROWADZENIE

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Orneta na lata 2016 – 2023 jest dokumentem planistycznym, skupiającym zasoby i wizję rozwoju samorządu lokalnego i podmiotów publicznych, organizacji pozarządowych oraz pozostałych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego, przedsiębiorców, mieszkańców Gminy.

Jest to dokument, który powstał w oparciu o szczegółową diagnozę problemów i potrzeb mieszkańców Gminy, przeprowadzoną podczas warsztatów społecznych zorganizowanych przez Urząd Gminy w Ornece, oraz w oparciu o badania kwestionariuszowe, dane statystyczne i dane udostępnione przez samorząd gminy oraz jednostki samorządowe.

Ponadto analiza problemowa, wykonana analiza Słabych, Mocnych stron oraz Szans i Zagrożeń, a także cele szczegółowe i operacyjne poddane zostały konsultacjom społecznym.

Pełna treść dokumentu planistycznego, zgodnie z wymogami prawnymi została poddana konsultacjom społecznym.

Podstawą opracowania STRATEGII ROZWOJU MIASTA i GMINY ORNETA na lata 2016 - 2023 jest konieczność przystosowania dokumentów strategicznych samorządu lokalnego do aktualnych aktów prawnych określających kierunki prowadzenia polityki rozwoju na poziomie województwa, kraju oraz Europy.

Do najważniejszych z nich należą:

- na poziomie województwa: Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko – Mazurskiego do roku 2025, Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko - Mazurskiego na lata 2014 – 2020,
- na poziomie kraju: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK), Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020) , 8 strategii zintegrowanych w tym Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR),
- na poziomie Unii Europejskiej: Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020” - strategia Unii Europejskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia.

Planowanie strategiczne poprzedzone zostało szczegółową analizą obowiązujących dokumentów planistycznych Gminy Orneta, w tym:

- Programu ochrony środowiska dla miasta i gminy Orneta na lata 2004 – 2010 z perspektywą na lata 2011 –2020,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego dla Miasta i Gminy Orneta,

a także programów i planów tematycznych, takich jak gminny program rozwiązywania problemów alkoholowych, gminny program przeciwdziałania narkomanii, gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Orneta na lata 2012 – 2032, roczne programy współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wykorzystano również opracowania monograficzne, dotyczące historii, przemian i kultury Gminy Orneta.

Niniejsza strategia obejmuje kluczowe zagadnienia, niezbędne do określenia wieloletniego programu rozwoju Gminy. Część diagnostyczna ma formę analizy przeglądowych danych demograficznych i statystycznych dla Gminy, wskazania aktualnej sytuacji społeczno– ekonomicznej.

Autorzy opracowania pragną podziękować wszystkim tym, którzy dostarczyli nam cennych informacji, pozwalających na przygotowanie dokumentu, zwłaszcza przedstawicielom biznesu i organizacji pozarządowych – za czas poświęcony podczas konsultacji, inspirujące uwagi i wskazówki do planowania strategicznego.

Na zakończenie należy podkreślić, że niniejsza strategia to wynik prac trójsektorowego Partnerstwa, w którym samorząd gminny przy określaniu strategicznych ram działania na kolejne lata uwzględnił diagnozę, potrzeby i spostrzeżenia przedsiębiorców, rolników i animatorów społecznych. Wszystkie obszary działań strategicznych określają również kierunki działań tych sektorów.

I. KRAJOWE I REGIONALNE DOKUMENTY STRATEGICZNE

I.1. DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU POLSKA 2030. TRZECIA FALA NOWOCZESNOŚCI

Dokument programowy „Europa 2020” wskazuje na trzy cele rozwoju Polski do 2020 roku:

- Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Cele mają zostać osiągnięte poprzez realizację 10 zintegrowanych wytycznych do działań, dotyczących skali makro i mikro w gospodarce oraz zatrudnienia.

1. Zapewnienie jakości i stabilności finansów publicznych
2. Rozwiązanie problemu nierównowagi makroekonomicznej
3. Zmniejszenie nierównowagi w strefie euro
4. Optymalizacja pomocy na rzecz badań i rozwoju oraz innowacji, wzmocnienie trójkąta wiedzy i uwolnienie potencjału gospodarki cyfrowej
5. Bardziej efektywne korzystanie z zasobów i ograniczenie emisji gazów cieplarnianych
6. Poprawa otoczenia biznesu i środowiska konsumenckiego oraz modernizacja i rozwój bazy przemysłowej, aby zapewnić funkcjonowanie rynku wewnętrznego w pełnym zakresie
7. Zwiększenie uczestnictwa kobiet i mężczyzn w rynku pracy, ograniczanie bezrobocia strukturalnego i promowanie jakości zatrudnienia
8. Rozwijanie zasobów wykwalifikowanej siły roboczej odpowiadającej potrzebom rynku pracy oraz promowanie uczenia się przez całe życie
9. Poprawa jakości i skuteczności systemów kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz zwiększenie liczby osób podejmujących studia wyższe lub ich odpowiedniki
10. Promowanie włączenia społecznego i zwalczanie ubóstwa.

Realizacji powyższych celów służy 7 inicjatyw przewodnich, określających zakres realizacji priorytetowych projektów rozwojowych:

1. Europejska Agenda Cyfrowa
2. Mobilna młodzież
3. Unia innowacji
4. Polityka przemysłowa w erze globalizacji

5. Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia
6. Europejski program walki z ubóstwem
7. Europa efektywnie korzystająca z zasobów.

Ostatni obszar strategiczny określa ramy kształtowania polityki regionalnej i lokalnej, obejmujące wyrównywanie szans w ramach polityki spójności, w tym także spójności społecznej, poprzez poprawę poziomu cywilizacyjnego życia codziennego. Wiąże się to z łatwą dostępnością usług i zasobów publicznych z każdego miejsca w kraju. Jednym z najistotniejszych obszarów strategicznych jest zmiana modelu funkcjonowania obszarów wiejskich i małych miast, z nowymi czynnikami ustanawiającymi model gospodarki, pracy i życia (co uzupełni ważne akcenty – do rolnictwa dodane zostaną dziedziny uzupełniające). Technicznym kluczem do realizacji celów w tym obszarze jest poprawa dostępności transportowej. Ważne jest zbudowanie jeszcze do 2020 podstawowej sieci autostradowej i dróg łączących regiony, jak i poprawa jakości dróg lokalnych oraz budowa ich powiązań z siecią dróg krajowych.

Idea zrównoważonego rozwoju Polski bardzo duży nacisk kładzie na aspekt rozwoju społeczeństwa obywatelskiego: wzrost poziomu jakości życia ludzi, podniesienie poziomu wykształcenia, stanu zdrowia i profilaktyki zdrowotnej obywateli, aktywności obywatelskiej. Prognoza inwestycyjna Gminy a także postulaty zgłoszone przez jej mieszkańców potwierdzają istotność krajowych wytycznych strategicznych na poziomie lokalnym.

Najważniejsze dla mieszkańców aspekty rozwoju to:

- ✓ dostępność komunikacyjna, w tym budowa i modernizacja dróg lokalnych i sprawny system komunikacji zbiorowej,
- ✓ infrastruktura życia codziennego: kanalizacja, woda,
- ✓ infrastruktura edukacyjna, oraz infrastruktura czasu wolnego,
- ✓ usługi i organizacja czasu wolnego osób starszych.

I.2 KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010 – 2020: REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE

To najważniejszy dokument planistyczny, określający wytyczne do planowania regionalnego oparte o:

- wykorzystywanie zasobów endogenicznych regionów,
- tworzenie polityk wieloletnich, planowanie działań kompleksowych o charakterze długoterminowym,
- finansowanie wyselekcjonowanych inwestycji, które istotnie wpłyną na poprawę konkurencyjności regionu i przyczynią się do rozwoju społeczno – gospodarczego,
- zindywidualizowane podejście regionów i subregionów do rozwoju lokalnego poprzez wykorzystanie indywidualnego potencjału, specjalizacji a także reagowanie na specyficzne bariery rozwojowe,

- skuteczne - wielosektorowe i wieloszczeblowe zarządzanie polityką regionalną poprzez tworzenie i utrwalanie Partnerstw między instytucjami publicznymi, społecznymi i biznesem.

I.3 STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO DO ROKU 2025

Strategia rozwoju województwa warmińsko - mazurskiego jako aktualizacja dotychczasowych działań strategicznych określa wizję regionu i aspirację jego mieszkańców: **WARMIA I MAZURY REGIONEM W KTÓRYM WARTO ŻYĆ:**

... **NIEZALEŻNIE OD WIEKU** - ze szczególnym znaczeniem zaspokojenia potrzeb osób młodych, godnego wchodzenia w jesień życia i tworzenie przyjaznego klimatu do rozwoju dzieci,

... **NIEZALEŻNIE OD WYKSZTAŁCENIA** - z priorytetowym działaniem dotyczącym podnoszenia kwalifikacji, konkurencyjności pracowników w branżach rozwojowych i innowacyjnych, kształtowanie postaw przedsiębiorczych i podnoszenie kwalifikacji pracodawców,

... **NIEZALEŻNIE OD STANU POSIADANIA** - poprzez tworzenie warunków rozwoju dla zamożnych, oraz podnoszenie jakości życia osób o ograniczonym dostępie do kapitału,

... **NIEZALEŻNIE OD POCHODZENIA** - budowanie poczucia tożsamości z regionem wszystkich jego mieszkańców, bez względu na pochodzenie,

... **NIEZALEŻNIE OD MIEJSCA ZAMIESZKANIA** - poprzez rozwój mobilności społecznej i wspieranie aspiracji mieszkańców miast i wsi.

Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego województwa warmińsko - mazurskiego opiera się na koncepcji trzech płaszczyzn rozwoju, obejmujących: **ludzi, gospodarkę i relacje** między człowiekiem a gospodarką. Zostały one osadzone w **środowisku przyrodniczym**.

Na tej podstawie wyróżniono trzy priorytety strategiczne

1. **Konkurencyjna gospodarka** – konkurencja odbywa się na kilku płaszczyznach, między wieloma podmiotami. Konkuruje ze sobą firmy, ludzie rywalizują o jak najlepsze miejsca pracy. Również regiony, miasta i gminy włączyły się w konkurencję o czynniki rozwojowe. Priorytet ten jest wyraźnym sygnałem, że realizacja wizji rozwojowej wymaga silnej gospodarki regionalnej, opartej o specjalizację i najwyższą z możliwych innowacyjność.

2. **Otwarte społeczeństwo** – nowoczesne podejście do rozwoju kładzie duży nacisk na kapitał społeczny, przejawiający się otwartością na idee, innowacje. Otwartość społeczeństwa, to również chęć kształcenia i podnoszenia kwalifikacji, podejmowania ryzyka i współpracy, a także budowanie zaufania.

3. **Nowoczesne sieci** – w globalnej gospodarce istotnym czynnikiem rozwoju regionów jest ich obecność w różnego rodzaju sieciach. Nowoczesne sieci postrzegane są zarówno jako elementy fizyczne (infrastruktura techniczna), jak również powiązania i relacje (kontakty międzyludzkie,

doświadczenia współpracy). Tak, jak ważna jest dla regionu dobrej jakości komunikacja, tak samo istotna jest jakość i charakter współpracy między instytucjami otoczenia biznesu, światem nauki, przedsiębiorcami i samorządem terytorialnym. Szeroko rozumiany udział regionu w sieciach wymaga szczególnego spojrzenia na kwestię współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej, zarówno w układach biznesowych, jak i instytucjonalnych z naciskiem na efekty ekonomiczne.

Rozwój województwa warmińsko - mazurskiego w oparciu o powyższe priorytety, realizowany będzie z poszanowaniem środowiska przyrodniczego, jako czynnika determinującego zachowania przedsiębiorców, postawy społeczne, charakter i rodzaje relacji między człowiekiem a gospodarką.

Celem głównym strategii jest Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy.

Uzasadnienie celu głównego wymienia obszary przygraniczne, do których należy Gmina Orneta jako kluczowe obszary interwencji w działaniach:

- budujących spójność terytorialną przez wsparcie obszarów peryferyzacji społeczno-gospodarczej, przygranicznych,
- Współpraca z obwodem kaliningradzkim FR, który jest dla Warmii i Mazur ważnym i naturalnym, z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo, partnerem międzynarodowym, poprzez wykorzystanie możliwości osiągania wspólnych korzyści gospodarczych. Do przewidywanych działań należą tu: wsparcie inicjatyw proeksportowych, współrealizacja przedsięwzięć kulturalnych, współpraca w strefie przygranicznej (z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej), m.in. w obszarze transgranicznym, kreowanie międzynarodowych produktów turystycznych oraz powiązań transportowych, oraz rozwój kształcenia w zawodach (rzemiosłach) tradycyjnych, opartych o specyficzne zasoby gospodarcze.

Strategia Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko - Mazurskiego koncentruje planowane działania na 9 Obszarów Strategicznych Interwencji. Są to obszary koncentrujące działania na płaszczyźnie szczególnych potencjałów i problemów rozwojowych.

Gmina miejsko - wiejska Orneta została ujęta w 3 z 9 obszarów:

OSI - NOWOCZESNA WIEŚ - wzrost konkurencyjności obszarów oferujących najlepsze warunki dla produkcji żywności wysokiej jakości oraz wzrostu produktywności produkcji rolniczej.

Oczekiwane efekty interwencji: wzrost specjalizacji w zakresie produkcji żywności wysokiej jakości bazującej na regionalnych zasobach przyrodniczych, wspierającej poziom dochodów mieszkańców regionu; wzrost współpracy biznesowej, a także aktywności promocyjnej i targowej; wzrost przedsiębiorczości.

OSI - OBSZARY PRZYGRANICZNE - nawarstwienie różnorodnych problemów społeczno - gospodarczych w obszarze przygranicznym.

Oczekiwane efekty interwencji: intensyfikacja współpracy międzynarodowej; wykorzystanie szans wynikających z małego ruchu przygranicznego (aktywizacja społeczna i gospodarcza); wzrost przedsiębiorczości; poprawa powiązań komunikacyjnych w pasie przygranicznym; utworzenie i wypromowanie produktów turystycznych.

OSI - OBSZARY WYMAGAJĄCE RESTRUKTURYZACJI I REWITALIZACJI - wzrost kapitału społecznego; podniesienie jakości edukacji; wzrost przedsiębiorczości; rewitalizacja miast; wzrost jakości życia; wzrost współpracy międzygminnej; poprawa połączeń komunikacyjnych z otoczeniem (rynki pracy); specjalizacja miast i miasteczek i podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej terenu.

Schemat I

Tabela powiązań strategicznych dokumentów planistycznych

źródło: opracowanie własne

I.4. REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO NA LATA 2014 – 2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko - Mazurskiego na lata 2014 – 2020 to dokument strategiczny określający priorytetowe kanały przepływu unijnego funduszu rozwoju regionalnego i funduszu społecznego na obszar województwa warmińsko - mazurskiego.

RPO WiM 2014-2020 jest dokumentem, który zastępuje Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013 i w pewnej części kontynuatorem przyjętych kierunków. Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego skupia się na celach :

- warmińsko-mazurskiej gospodarki i kształceniu dla niej kadr,
- zmiany sytuacji na rynku pracy,
- poprawie dostępu do usług publicznych,
- energii i efektywności energetycznej,
- środowiska przyrodniczego,
- wypełniania luk w systemie transportowym,
- rewitalizacji miast i ich ubogich społeczności,
- ograniczania ubóstwa w regionie.

Fundusze Europejskie przeznaczone na poszczególne priorytety inwestycyjne programu przyczynić się będą do zwiększania dochodów województwa (unikać się będzie finansowania projektów, generujących nadmierne koszty utrzymania) oraz do wzrostu zatrudnienia.

Powstawanie miejsc pracy jako zasada horyzontalna znajdzie odzwierciedlenie (tam, gdzie to możliwe) w kryteriach wyboru projektów z odstępstwem w przypadku priorytetu inwestycyjnego. Priorytety rozwojowe województwa wyznaczają kierowane wielkości środków na konkretne zagadnienia. Na ich czele znajduje się wsparcie gospodarki. Przestrzeń do aplikowania o środki przez przedsiębiorstwa została otwarta w kilku osiach priorytetowych Programu..

Przedsięwzięcia rozwojowe w ramach RPO WiM 2014-2020 lokowane będą tak w miastach jak i na terenach wiejskich.

Kontekst regionalny głównego celu strategii rozwoju województwa premiuje projekty realizowane w ramach sieci instytucji, przedsiębiorstw lub też w partnerstwie jako sposób na zwiększenie efektywności działania i budowanie w regionie klimatu do współpracy. Stąd RPO WiM 2014-2020 zapewni preferencje tego rodzaju projektom.

Budowanie społeczeństwa informacyjnego na Warmii i Mazurach kontynuowane będzie głównie poprzez wsparcie projektów w ramach budżetu osi priorytetowej Programu Cyfrowy region. Wzmocni to fakt, że wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) będzie

uwzględniana jako zasada horyzontalna przy wyborze projektów, co oznacza odpowiednio dobrane kryterium wyboru projektów promujące rozwiązania wykorzystujące te technologie.

Wpisanie Gminy Orneta do 3 obszarów strategicznej interwencji skutkuje specjalnymi preferencjami dla projektów realizowanych w następujących priorytetach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko - Mazurskiego na lata 2014 - 2020:

- 1) Priorytet inwestycyjny 7d - „Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu” - preferencja dla OSI Obszary przygraniczne,
- 2) Priorytet inwestycyjny 8iv „Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę” (wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia, wspieranie aktywizacji zawodowej osób wchodzących bądź powracających na rynek pracy po urlopach macierzyńskich, rodzicielskich oraz wychowawczych) - preferencja dla OSI Obszary przygraniczne, obszary peryferyzacji społeczno - gospodarczej,
- 3) Priorytet inwestycyjny 9b - „Obszary wymagające rewitalizacji” - skuteczne rozwiązywanie problemu degradacji miast wymaga współdziałania i współodpowiedzialności zamieszkujących je lokalnych społeczności, zdolnych do aktywnych działań partycypacyjnych, do czego potrzeba pewnego poziomu samoświadomości i zdolności do samoorganizacji. Rozbudzenie zaangażowania i aktywizacja społeczności lokalnych do działania na rzecz własnego rozwoju następować będzie zarówno na etapie prac nad programami jak i poprzez realizację z ich udziałem/skierowanych do nich projektów.

Zintegrowane, kompleksowe przedsięwzięcia zlokalizowane na terenach ujętych w lokalnych/ponadlokalnych programach rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich, przygotowanych z aktywnym współdziałaniem lokalnych społeczności będą dofinansowane w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych programu. Interwencja w ramach niniejszego priorytetu ukierunkowana będzie na rozwiązywanie problemów społecznych poprzez projekty infrastrukturalne o mniejszej skali, uzupełniające inwestycje w ramach innych priorytetów inwestycyjnych (PI 3a, PI 4c, PI 4e, PI 6c, PI 7b), niezbędne dla rewitalizacji danego obszaru. Działania rewitalizacyjne dotyczyć będą m.in. usuwania deficytów funkcji przestrzeni i substancji budowlanej. Wszystkie przedsięwzięcia powinny być ukierunkowane na niwelowanie zjawisk związanych z problemami społecznymi na danym obszarze, aktywizację społeczno-gospodarczą oraz podniesienie jakości życia lokalnych społeczności. Kompleksowość działań rewitalizacyjnych oznacza integrowanie działań w ramach różnych priorytetów inwestycyjnych. Projekty infrastrukturalne, współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego towarzyszyć będą powiązanim z nimi działaniom finansowanym przy udziale Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach osi priorytetowych regionalnego programu

operacyjnego ukierunkowanych m.in. na samozatrudnienie (PI 8i) , rozwój przedsiębiorczości społecznej (PI 9v), poprawę dostępu do usług publicznych (PI 9iv), aktywizację środowisk zagrożonych wykluczeniem i ubogich (PI 9i) - preferencja OSI - OBSZARY WYMAGAJĄCE RESTRUKTURYZACJI I REWITALIZACJI.

I.5. PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014 – 2020

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 jest dokumentem określającym unijne i krajowe priorytety rozwoju obszarów wiejskich, mające na celu wzmocnienie konkurencyjności rolnictwa i podniesienie jakości życia na wsi. Wskazuje zakresy działań dedykowanych do silnych, wielkoobszarowych gospodarstw rolnych, ale przede wszystkim działania mające wzmocnić małe i średnie rolnictwo poprzez wykorzystanie bioróżnorodności, niezwykłych walorów ekologicznych polskiej wsi, innowacje, współpracę rolników i instytucji wspierających oraz rozwój działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

Do działań PROW 2014 – 2020, mogących wymiernie wpłynąć na podniesienie jakości życia na obszarze Miasta i Gminy Orneta należą:

1. Transfer wiedzy i działalność informacyjna poprzez szkolenia zawodowe, nabywanie umiejętności, demonstracyjne działania informacyjne, których efektem ma być wyższy udział działań innowacyjnych, wzmocnienie powiązań między rolnictwem, leśnictwem, a badaniami.
2. Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw – wypracowanie mechanizmów doradztwa, które będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb rolników, grup rolników, producentów lasów.
3. Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych – wsparcie dla nowych uczestników systemów jakości oraz na prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych – wspieranie finansowe organizacji krótkich łańcuchów dostaw żywności, w tym przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu produktów rolnych, promowanie dobrostanu zwierząt i zarządzania ryzykiem w rolnictwie. Szczególnie ważnym elementem działania, odpowiadającym na zidentyfikowane potrzeby mieszkańców Gminy Orneta jest poprawa konkurencyjności rolnictwa poprzez lepsze zintegrowanie z łańcuchem rolno – spożywczym systemami jakości, krótkimi cyklami dostaw, organizację grup producenckich i sieci współpracy.
4. Inwestycje w środki trwałe – dofinansowanie nakładów inwestycyjnych w gospodarstwach rolnych, służących ich modernizacji, w celu podniesienia konkurencyjności, rentowności, wdrożenia technologii innowacyjnych w rolnictwie i leśnictwie.
5. Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych

6. Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej poprzez wsparcie rozpoczynania działalności gospodarczej przez młodych rolników (premie dla młodych rolników), wsparcie uruchamiania działalności pozarolniczej (premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej), pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej przez małe gospodarstwa rolne, płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa oraz wsparcie rozwijania sektora usług rolniczych.
7. **Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich – działanie dedykowane głównie samorządom lokalnym, którego celem jest zabezpieczenie najważniejszych potrzeb infrastrukturalnych na wsi. Dofinansowaniem objęte zostaną inwestycje w gospodarkę wodno – ściekową, budowa lub modernizacja dróg lokalnych, odnawianie obiektów zabytkowych, lub charakterystycznych dla budownictwa w regionie, inwestycje w obiekty małej infrastruktury świadczące o tożsamości kulturowej i specyfice regionu, oraz inwestycje w energię odnawialną i infrastrukturę handlową (targowiska)**
8. Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów
9. Tworzenie grup i organizacji producentów – powodzenie działania, mającego integrować producentów rolnych i sektor leśny we wspólnym tworzeniu kanałów sprzedażowych, wspólnym przygotowaniu sprzedaży, rozwijaniu umiejętności biznesowych, marketingowych, wdrażaniu innowacji, determinuje podniesienie konkurencyjności i rentowności w Gminie Orneta.
10. Działanie rolnośrodowiskowo – klimatyczne, rolnictwo ekologiczne i płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami – zrównoważone gospodarowanie nawozami, ochrona wód i gleb, cennych siedlisk przyrodniczych, przechodzenie rolników na gospodarowanie ekologiczne, bez chemii rolnej, weterynaryjnej i spożywczej. Wsparcie działań środowiskowych w rolnictwie szczególnie ważne w Gminie Orneta dla zachowania i wykorzystania walorów obszarów ochrony przyrodniczej, w tym obszarów Natura 2000.
11. Współpraca – działania mające na celu wsparcie nowych produktów, praktyk, powiazań na obszarach wiejskich poprzez finansowanie funkcjonowania Grup Operacyjnych na Rzecz Innowacji, tworzonych na poziomie mikroregionów. Udział rolników, organizacji otoczenia biznesu i obsługi rolnictwa w mikroregionalnej grupie na rzecz innowacji ma szansę wdrożyć innowacje technologiczne w rolnictwie Gminy Orneta.
12. **Rozwój lokalny kierowany przez społeczność – działanie wdrażane za pośrednictwem Lokalnej Grupy działania „Warmiński Zakątek”, której członkiem jest Gmina Orneta i które służy przede wszystkim wzmocnieniu przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, wsparciu rozwoju przedsiębiorczości wśród osób z grup defaworyzowanych, o utrudnionym dostępie do rynku pracy. W ramach działania finansowane będą również przedsięwzięcia samorządu lokalnego, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych w obszarze rozwijania rynków**

zbytu, zachowania dziedzictwa lokalnego, rozwoju infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej. Na podstawie doświadczenia w pozyskiwaniu funduszy w ramach leader w okresie 2007 – 201, należy spodziewać się dużej aktywności samorządu lokalnego w absorbowaniu środków, ale przede wszystkim należy stymulować lokalne organizacje pozarządowe i inicjatywy nieformalne do aktywności projektowej.

Tabele powiązań wymienionych dokumentów strategicznych oraz kluczowych Programów Operacyjnych z założeniami niniejszej strategii zamieszczono w rozdziale IV.3. niniejszego dokumentu.

II. SPECYFIKA OBSZARU

II.1. RYS HISTORYCZNY MIASTA I GMINY ORNETA

Orneta jest młoda gminą. Osadnictwo na terenie obecnej Gminy Orneta sięga początków XIV w. W miejscu obecnej Ornety znajdowała się pruska osada Warmedith, której zasadźcą był niejaki Wilhelm. W 1313 r., a dokładnie 26 marca, miejscowość, pod nazwą Wormitt, uzyskała prawa miejskie, tj. została określona nazwą „civitas”- miasto. Ta data jest uznawana za początek istnienia miasta. Nowa osada składała się ze 108 włók (miara powierzchni). Z tego obszaru wydzielono prostokątny rynek, z którego wybiegało 10 ulic (po dwie z boków krótszych i po trzy z dłuższych). W rynku zbudowano w XIV wieku kościół i ratusz.

W latach 1340–1349 Orneta była siedzibą biskupów warmińskich; otrzymała zamek i mury obronne. Zamek biskupi pochodzący z tego samego okresu znajdował się w północno-zachodniej części miasta i był ujęty w system fortyfikacji miejskiej. Przed Górną Bramą stały przytulki: Św. Trójcy - dla ubogich i Św. Jerzego - dla trędowatych. W pobliżu rynku znajdowały się całe parcele, dalej półparcele, a na skraju miasta - budy.

Podobnie jak Kraków, Orneta ma też swojego smoka. Zgodnie z legendą był to potwór pożerający nie tylko zwierzęta. Ofiarą padały również kobiety i dzieci. Wielu rycerzy, którzy próbowali uwolnić miasto od tej klęski, padało w walce, aż wreszcie jednemu z nich udało się zabić smoka. Reminiscencje tej legendy znalazły odbicie w herbie miasta. Najstarszy wizerunek herbu Ornety znany jest z pieczęci na dokumencie z 1338 r.

Z biegiem lat na skutek różnorodnych nadań zwiększał się obszar miejski Ornety. I tak w roku 1346 biskup Herman z Pragi nadał miastu las - położony między wsiami Kaszunami, Miłkowem, Jesionowem (dzisiejsze Jesionowo), Babiakiem, Bugami i Krasnym Borem - z prawem łowiectwa i rybołówstwa drobnym sprzętem; biskup zastrzegł sobie prawo górnictwa. Było to o tyle ważne, że w mieście wytworzyły się nowe formy pracy. W połowie XV wieku Orneta liczyła około półtora tysiąca

mieszkańców. Jednak liczba ta dość szybko wzrastała. Przeznaczony pod zabudowę obszar okazał się wkrótce za mały. Rozwój przestrzenny miasta rozpoczął się już w średniowieczu; za murami miejskimi powstawały przedmieścia. W 1351 roku gmina miejska wykupiła urząd sołecki z rąk dziedziców pierwszego sołtysa i od tej chwili miastem zarządzała Rada Miejska, składająca się z sześciu rajców i dwóch burmistrzów.

Od 1440 r. miasto było członkiem Związku Pruskiego, a po wojnie trzynastoletniej (1454–1466) Orneta została przyłączona do Polski jako część Prus Królewskich. W 1520r. Orneta przeszła w ręce Zakonu Krzyżackiego. W 1538 – Mikołaj Kopernik podczas pobytu w Ornece asystował biskupowi Janowi Dantyszkiemu przy odbiorze przysięgi składanej komornictwu biskupiemu.

W roku 1626 Ornetę zajęły wojska szwedzkie. Na miasto nałożono olbrzymią kontrybucję. Wojny i potyczki polsko – szwedzkie, a później brandenburskie i wynikłe z tego faktu ciągle zmiany jej przynależności, doprowadziły Ornetę do ruiny gospodarczej i architektonicznej. Dodatkowo w lipcu 1676 roku miasto zniszczył pożar. Wojna północna przyniosła nowe klęski. Kontrybucje i rekwizycje szwedzkie doprowadziły mieszkańców do kompletnej nędzy. Po pokoju toruńskim i włączeniu Warmii do państwa polskiego napłynęła tu dość masowo ludność polska. Budowano liczne kaplice polskie i wtedy właśnie powstaje kaplica polska w Ornece, na podstawach kaplicy Św. Ducha (położonej poza murami).

HANDEL i RZEMIOSŁO

Wprawdzie w dokumencie lokacyjnym nadano mieszkańcom Ornety określony areal ziemi ornej, ale od początku głównym ich zajęciem było rzemiosło i handel.

Do udokumentowanych na przełomie wieków cechów rzemieślniczych można zaliczyć - rzeźnictwo, piekarstwo, szewstwo, garbarstwo, sukiennictwo, farbiarstwo, kowalstwo, ślusarstwo, nożownictwo, złotnictwo, kotlarstwo, płatnerstwo, rymarstwo, siodlarstwo, kapelusznictwo, kuśnierstwo, kołodziejstwo, przędzalstwo, garncarstwo, tokarstwo, bednarstwo, stolarstwo, krawiectwo. Liczba i liczebność cechów dowodzą, że Orneta była silnym ośrodkiem rzemiosła. Prawie równie ważnym źródłem utrzymania mieszkańców było rolnictwo, a głównie hodowla. W latach siedemdziesiątych XVIII wieku zorganizowano w biskupstwie warmińskim służbę pocztową. Dwa razy w tygodniu – w poniedziałki i czwartki - wyjeżdżał z Braniewa dyliżans pocztowy. Trasa prowadziła przez Pieniężno do Ornety i tu się rozgałęziała: jeden szlak biegł przez Lidzbark Warmiński, Jeziorany, Bisztynek do Reszla, drugi - przez Dobre Miasto do Olsztyna.

Do I rozbioru Polski Ornetą zarządzali biskupi, a administrowali nią Krzyżacy. Według spisu z 1772 roku, Orneta liczyła 1978 mieszkańców. Budyneków było 310, w tym 210 mieszkalnych, jeden kościół i jeden klasztor oraz dwa szpitale. Zmiany w ustroju miasta i w jurysdykcji nastąpiły dopiero po

zaborze Warmii. Wojny, których na Warmii od XV aż po XX wiek, oraz klęski żywiołowe hamowały rozwój miasta. W latach 1781 – 1850 wybuchło 9 wielkich pożarów. Wojny napoleońskie doprowadziły miasto do ruiny. Przechodziło ono z rąk do rąk. Okupowali je Francuzi, Prusacy, Rosjanie. Nie ustawały kontrybucje i rekwizycje.

Rozwój miasta nastąpił w drugiej połowie XIX w. Mogło to być związane z istniejącą samodzielną gminą żydowską. W 1867 r. wybudowano gimnazjum, W 1868 roku włączono Ornetę do sieci telegraficznej, a na początku XX wieku do sieci telefonicznej. W 1875 r. otwarto nowoczesny szpital miejski pod wezwaniem św. Elżbiety. Rozwinął się węzeł kolejowy, dzięki liniom do Olsztyna, Melzaka (Pieniężna), Morąga i Lidzbarka Warmińskiego. W 1901 r. miasto zostało zelektryfikowane, w 1911 r. – skanalizowane i zaopatrzone w sieć wodociągową. W 1902 r. powstało gimnazjum żeńskie, od 1925 r. ulokowane we wspólnym nowym gmachu z gimnazjum męskim.

Według spisu powszechnego z 17 maja 1939 roku Gmina Ornetą liczyła 7817 stałych mieszkańców (3621 mężczyzn); 534 osoby utrzymywały się z pracy w rolnictwie i leśnictwie, 3362 z pracy w przemyśle i rzemiośle 1368 z pracy w handlu i komunikacji. Najpopularniejsze rzemiosła w Ornece związane były rzeźnictwem, piekarstwem, garbarstwem i szewstwem, kołodziejstwem i garncarstwem. Sławną była firma organmistrzowska oraz mleczarnia z wysoka jakością produktów. Pracowały zakłady meblarskie, fabryka tytoniu, browar, młyny, zakład produkujący urządzenia telegraficzne i narzędzia rolnicze. W Gminie było wówczas 121 gospodarstw rolnych i leśnych, w tym cztery o powierzchni powyżej 100 ha.

HISTORIA POWOJENNA

Przygotowania wojenne w Prusach Wschodnich miały ogromny wpływ na oblicze miasta. Niedaleko Ornety budowano linię obronną zwaną trójkątem lidzbarskim, a na nowo wybudowanym lotnisku pojawiły się pierwsze samoloty. W dniu 20 stycznia 1945 wojska radzieckie zrzuciły pierwsze bomby na miasto. Spadły na miejskie budynki i dworzec kolejowy. Zniszczenia oszacowano na poziomie 35%, w tym 15% były to budynki mieszkalne. Sąsiednie miasta nie miały tak wiele szczęścia - Braniewo zostało zniszczone w 80%, Pieniężno w 95%, a w Dobrym Mieście spłonęła cała starówka. Mimo problemów z komunikacją kolejową wiosną 1945 r. do miasta przybyli pierwsi osadnicy z centralnej Polski. Jesienią przyjechały pierwsze transporty Polaków z kresów wschodnich. Latem 1946 r. rozpoczęła się planowa akcja wysiedlania ludności niemieckiej z Ornety i powiatu braniewskiego, która trwała do lipca 1948 r. Polacy przejęli administrację miastem od Rosjan 23.07.1945 r.

Mało zniszczona Ornetą stawała się ośrodkiem gospodarczym, handlowym i szkolnym dla całej północnej części województwa olsztyńskiego. W 1962 r. Ornetą przekroczyła liczbę mieszkańców

przed 1939 r., kiedy to miasto liczyło 7817 mieszkańców. Wraz ze wzrostem populacji następował rozwój miasta i instytucji w nim funkcjonujących.

Rozwijało się szkolnictwo (szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła rolnicza), przemysł (fabryka traktorów i maszyn rolniczych, wozów, spółdzielnie odzieżowe, drobne zakłady rzemieślnicze: tkacki, kapelusznicy, szewski, zegarmistrzowski, złotniczy), powstawały ośrodki zdrowia i kultury. Najbardziej, jednak Orneta znana była w latach sześćdziesiątych i osiemdziesiątych z bardzo dobrego zaopatrzenia w sklepach. Mieszkańcy całego województwa przyjeżdżali do Ornety na zakupy.

Nie bez wpływu na gospodarkę Ornety miała transformacja z lat 90 - tych XX wieku. Jak większość kraju borykała się z bezrobociem, stąd częstym zjawiskiem były wyjazdy mieszkańców do Niemiec, Węgier czy Jugosławii. Miasto straciło też swój charakter po likwidacji w 1991 r. Jednostki Wojskowej JW3448. Wojsko przekazało swoje mienie Uniwersytetowi Warmińsko-Mazurskiemu w Olsztynie, a miastu pozostawiło zdewastowane budynki mieszkaniowe na tzw. osiedlu wojskowym. Uniwersytet nie zagospodarował pokoszarowego mienia, budynki stoją puste i niszczeją pod wpływem czasu i ludzi. Lotnisko przejęła Agencja Mienia Lotniskowego rozprzedając budynki i grunty różnym właścicielom. Do dziś nie zostało zagospodarowane w sposób kompleksowy.

W 1999 r. Orneta została włączona do powiatu lidzbarskiego w województwie warmińsko-mazurskim. Dzięki akcesji Polski do Unii Europejskiej, Gmina powodzeniem wykorzystuje daną szansę i zmienia lokalną rzeczywistość na lepsze.

Henrykowo - Wieś założona została około 1304 najprawdopodobniej przez Henryka Laberyka i wymieniana była już z kościołem roku 1312 i 1316. Wieś została zniszczona w czasie wojny głodowej i wojny trzynastoletniej. W roku 1656 było tu trzech sołtysów, 23 gospodarstwa chłopskie i kilku zagrodników, karczmarz i młynarz. W 1783 r. Henrykowo było wsią królewską, z kościołem i młynem, liczyło 69 domów. W 1784 r. w wyniku pożaru plebanii spaliły się liczne dokumenty parafialne. W 1820 r. we wsi było 61 domów z 465 mieszkańcami. W 1900 r. wieś obejmowała 1936,4 ha ziemi a w 1905–1937,4 ha i zamieszkiwało ją 857 osób. W 1939 r. we wsi odnotowano 188 gospodarstw domowych z 798 mieszkańcami, z których 553 utrzymywało się z rolnictwa i leśnictwa, 86 z pracy w przemyśle i rzemiośle, a 45 z pracy w handlu i komunikacji. W tym czasie we wsi było 12 gospodarstw rolnych.

Bażyńny - Wieś lokowana w 1289 r. przez biskupa warmińskiego Henryka I. Fleminga, który nadał swojemu bratu Albertowi 110 włók na prawie chełmińskim, na pruskim polu Baysen i Naglandithin. Synowie Alberta Henryk i Albert założyli wieś. Albert Fleming od nazwy wsi miał przybrać nazwisko von Baysen (później powstało nazwisko Bażyński). W XVw. właścicielem wsi był Jan Bażyński, który przekazał część wsi kapitule warmińskiej. Po Bażyńskich w pierwszych latach XVIIw. właścicielem wsi został Jakub Bartsch, który w 1611 odnowił miejscowy kościół. Poświadcza to kamienna tablica inskrypcyjna z jego herbem (z wiewiórką), która znajduje się na zewnętrznej, południowej ścianie

świętyni. Po Bartschach właścicielami wsi byli Wastowscy i Ratkowie. W XVIIIw. majątek ziemski w Bażynach razem z folwarkami miał powierzchnię ok. 2000 ha. W roku 1818 poprzez małżeństwo Bażyny przeszły w ręce rodziny von Woisky. Ostatnia przedstawicielka tego rodu w 1939 wyszła za barona Marquarda von Printz. Majątek miał wówczas powierzchnię 425 ha. W latach 1948-1972 Bażyny były siedzibą gromady.

Krosno - Wieś lokowana była w 1384 przez biskupa warmińskiego Henryka Sorboma na miejscu osady pruskiej. Nazwa wsi pochodzi od nazwiska jej pierwszego właściciela Johanna von Crossen. W 1535 r. właścicielem wsi został Sebastian von Perbant. Później wieś przeszła w ręce burmistrza Braniewa Jakuba Bartscha. Według legendy w nurcie Drwęcy Warmińskiej znaleziono cudowną figurkę Matki Boskiej wykonaną z alabastru. W pobliżu tego miejsca ok. 1400r postawiono drewnianą kaplicę, w której umieszczono otoczoną kultem figurkę, żeby ponad 300 lat później zmienić nurt rzeki i postawić kościół dokładnie w miejscu znalezienia figury. W czasie wojen napoleońskich w 1807 r. kościół został splądrowany, a okresie I wojny światowej w czasie ofensywy wojsk rosyjskich ucierpiał cały zespół pielgrzymkowy .

Mingajny – wieś założona w 1311 roku na prawie chełmińskim, przywilej lokacyjny wydał biskup Eberhard z Nysy. Po zniszczeniach wojennych biskup warmiński Łukasz Watzenrode odnowił w 1505 r. przywilej lokacyjny. Do zabytków wsi należy gotycki kościół pw. św. Wawrzyńca zbudowany w latach 1350-1375, restaurowany w XVII i XVIII w. oraz na pocz. XX w. z neogotyckim wyposażeniem wnętrza. Szczególnie godny uwagi jest późnogotycki tryptyk umieszczony w ołtarzu głównym (ołtarz z 1649 r.).

Osetnik – wieś założona w 1289 przez braci biskupa Henryka Fleminga. Od 1539 r. stanowiła w części własność kapituły warmińskiej, a od 1772 r. skarbu pruskiego. We wsi zachowały się ruiny kościoła parafialnego (pw. sw. Jakuba Starszego) z XV w. Świątynia była przebudowana w 1582 r., następnie w latach 1698-1700, 1729 i 1880. Kościół zniszczony w 1945 r., i uległa dewastacji w latach następnych – wyposażenie wnętrza zostało spalone. We wsi znajdują się dwie kapliczki, neogotyckie, murowane z pierwszej połowy XIX w.

Karkajmy to wieś folwarczna połączona dobrami rycerskimi o nazwie „Campus Bochager et Karixekaymen”. W roku 1312 Biskup Ebenhard z Nysy nadał rycerzom Bando i Tulegeden 3 łany na założenie wsi folwarcznej. Przywilej lokacyjny odnowiono w 1377 roku. Od połowy XVI wieku własność wsi należała do Dambitzów a w 1656 roku do Białobrzeskich a następnie do braci Mollerów. Od początku XVIII wieku wieś była w rękach rodziny van Schau. W 1709 roku mieszkańców wsi dziesiątkuje dżuma. W 1772 roku nowym właścicielem został Justyn von Schau, posiadający także 81 włók w Bażynach. W 1783 roku do majątku należał młyn na Drwęcy Warmińskiej oraz leśniczówka. W 1820 roku we wsi było 13 domów i 102 mieszkańców. Na przełomie XIX i XX wieku majątek należał do von Kobylińskich. Po drugiej wojnie światowej na jego obszarze utworzono Państwowe

Gospodarstwo Rolne, natomiast dwór zaadoptowano na mieszkania. Wsie wówczas nazywały się Karkajny i Bogatyń. W ostatnim czasie zmieniono nazwy wsi na Karkajmy i Bogatyńskie.

We wsi **Bogatyńskie** można zobaczyć neogotycki Kościół Trójcy Świętej i Św. Michała Archanioła, wybudowany w 1830 roku, a także zespół pałacowo-parkowy, który jest jednym z najwcześniej powstałych majątków na Warmii.

II.2. POŁOŻENIE

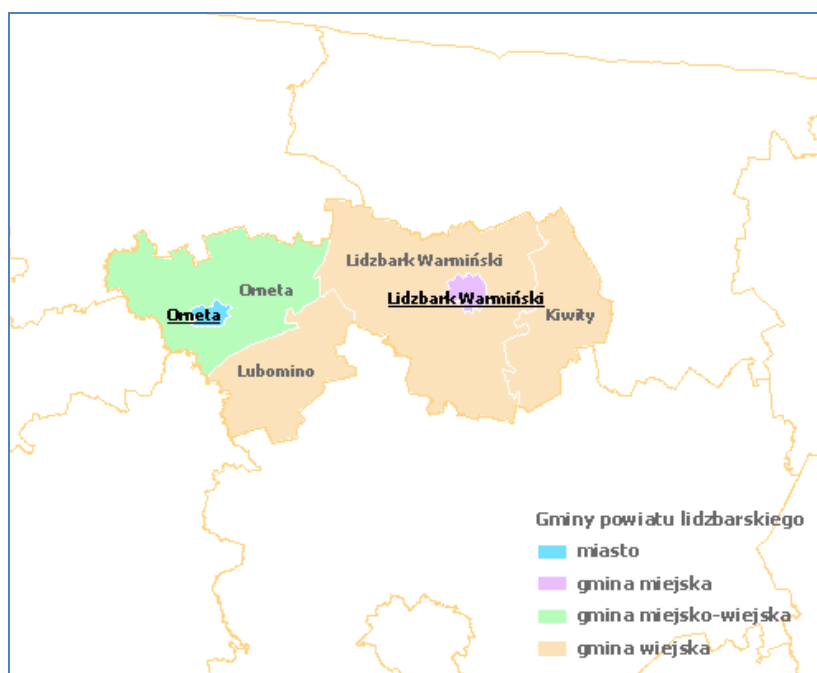
Miasto i Gmina Orneta położona jest w województwie warmińsko – mazurskim, w zachodniej części powiatu lidzbarskiego – jest jedyna gminą o charakterze miejsko – wiejskim w powiecie. W latach 1975-1998 administracyjnie należało do województwa elbląskiego.

Rys.1. Położenie Gminy Orneta w województwie warmińsko – mazurskim

Źródło: www.polskawliczbach.pl

Rys. 2. Gmina Orneta na tle powiatu lidzbarskiego

Źródło: www.polskawliczbach.pl

Sąsiadującymi gminami są: od wschodu Gmina Lubomino, Gmina Lidzbark Warmiński, od północy Gmina Pieniężno, Płoskinia, od zachodu Gmina Wilczęta, od południa Gmina Godkowo i Miłakowo. Gmina leży w niedalekiej odległości od miasta wojewódzkiego oraz granicy z Federacją Rosyjską.

Odległości Ornety od kluczowych miejscowości dla jej rozwoju:

- Lidzbark Warmiński – 34 km
- Olsztyn – 48 km
- Ostróda – 57 km
- Elbląg – 53 km
- Bezledy (przejście graniczne) – 53 km
- Gdańsk – 125 km
- Toruń – 236 km
- porty lotnicze: Szymany – 81 km, Gdańsk – 99 km.

W nowej Strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 r. teren Gminy został zakwalifikowany do obszarów przygranicznych oraz obszarów wymagających restrukturyzacji i rewitalizacji wymagających strategicznej interwencji ze względu na możliwości rozwojowe, jak i ze względu na występujące zapóźnienia.

Gmina zajmuje obszar 244 km², z czego 10km² to powierzchnia miasta Ornety, a 234 km² to obszar wiejski. Gmina zajmuje 190 miejsce wg kryterium powierzchni w skali kraju (dane GUS 2014). Gmina stanowi 26,4% powierzchni powiatu lidzbarskiego. Na obszarze Gminy znajdują się 42 pomniki

przyrody, obszary prawnie chronione o szczególnych walorach przyrodniczych zajmują 97,0 km², a lasy 83,6 km². Gmina ma charakter rolniczy ze znacznym udziałem gospodarki leśnej (ze względu na dużą powierzchnię kompleksów leśnych, również związanych z obszarem Natura 2000):

- użytki rolne: 54%
- lasy: 37%
- wody: 1%

Geograficznie Gmina położona jest na tzw. Równinie Orneckiej - południowo-zachodniej części Niziny Staropruskiej, w dolinie Drwęcy Warmińskiej, pomiędzy Wzniesieniem Górowskim a Pojezierzem Olsztyńskim. Obszar Gminy leży w dorzeczu rzeki Pasłęki, należącej do zlewni Zalewu Wiślanego. Dolina rzeki Pasłęki stanowi zachodnią granicę gminy. Przez obszar gminy przepływają jej prawostronne dopływy. Największe z nich to Walsza, przepływająca przez północny fragment obszaru gminy oraz Drwęca Warmińska, przepływająca przez centrum gminy. Pasłęka ma źródła na wysokości na Pojezierzu Olsztyńskim, a jej całkowita długość na terenie gminy wynosi około 40,5 km. północnej części gminy, na granicy z gminą Pieniężno, w obrębie kompleksu leśnego, znajduje się jezioro Taftowo – największy zbiornik wodny na Równinie Orneckiej. Na terenie gminy znajduje się także Jezioro Mieczowe. Jezioro Mieczowe ma powierzchnię 6,3 ha i jest stosunkowo płytkie. Średnia głębokość zbiornika wynosi 2,5 m, w najgłębszych miejscach 8m.

W skład Gminy wchodzi 28 miejscowości, z których 20 to sołectwa, 1 miasto – Orneta, która jest jednocześnie siedzibą Gminy.

Rys. 3. Mapa Gminy Orneta

Źródło : www.orneta.pl

Gmina współpracuje z innymi Miastami Partnerskimi: Herzlake, Bleicherode (Niemcy), Landwarów (Litwa), Strelcha (Bułgaria), Primorje (Rosja).

WYKAZ DRÓG I ULIC W MIESCIE I GMINIE ORNETA

(na podstawie informacji Burmistrza Ornety dotyczącej utrzymania zimowego dróg na terenie Miasta i Gminy Orneta w sezonie 2013/2014)

Tab. 1. Wykaz dróg i ulic wojewódzkich na terenie Miasta i Gminy Orneta:

drogi	
1	Droga nr 507: Braniewo – Pieniężno – Orneta – Dobre Miasto
2	Droga nr 509: Elbląg – Młynary – Drwęczno
3	Droga nr 513: Zielony Grąd (DK 7) – Orneta – Lidzbark Warmiński – Kiwity - Wozławki
4	Droga nr 528: Orneta – Miłakowo - Morąg
ulice	
1	Aleja Wojska Polskiego
2	Dąbrowskiego
3	Elbląska
4	1 Maja (od skrzyżowania z ul. Mickiewicza i Kopernika w kierunku Lidzbarka Warmińskiego)
5	Rozjazdowa
6	Olsztyńska (od skrzyżowania z ul. Rozjazdową w kierunku Dobrego Miasta)
7	Młynarska
8	Morąska
9	Kopernika (od ul. 1 Maja do ul. Wodnej)
10	Wodna (łącząca ul. Kopernika z ul. Olsztyńską)

Tab. 2. Wykaz dróg i ulic powiatowych na terenie Miasta i Gminy Orneta:

drogi	
1	Droga nr 1346N: Pieniężno – Lechowo – Babiak
2	Droga nr 1397N: gr. państwa – Piotrowiec – Mingajny
3	Droga nr 1356N: Orneta – Wolnica – Lidzbark Warmiński
4	Droga nr 1399N: Bornity – Nowy Dwór
5	Droga nr 1350N: Spędy – Augustyny
6	droga Orneta – Krzykały (od 1.01.2014r.)

ulice	
1	Braniewska
2	Browarna
3	Dolna
4	Dworcowa
5	Oś. Dąbrowskiego
6	Drzymały
7	Kościelna
8	Krzywa
9	Kwiatowa
10	Mickiewicza
11	Ogrodowa
12	Podleśna
13	Podgórna
14	Pięięznego (do 31.12.2013r.)
15	Piaskowa
16	Polna
17	Przemysłowa
18	Sportowa
19	Sadowa
20	mjr Henryka Sucharskiego
21	Wspólna

Tab. 3. Wykaz dróg gminnych na terenie Miasta i Gminy Orneta:

drogi	
1	Droga nr 115001N: Osetnik – dr. wojew. nr. 509 (Dąbrówka)
2	Droga nr 115002N: Gieduty – gr. gm. (Bornity)
3	Droga nr 115003N: Ostry Kamień – gr. gm.
4	Droga nr 115004N: gr. gm. - Chwałęcín
5	Droga nr 115005N: Chwałęcín – dr. pow. nr. 1399 N (Lejławki Małe)
6	Droga nr 115006N: dr. gm. nr. 115005 N (Chwałęcín) – dr. gm. nr. 115007 N
7	Droga nr 115007N: Bażyny – dr. pow. nr. 1399 N (Lejławki Wielkie)
8	Droga nr 115008N: dr. wojew. nr. 513 (Drwęcino) - Bogatyńskie

9	Droga nr 115009N: gr. gm. (Glebiska) – dr. pow. nr. 1399 N (Nowy Dwór)
10	Droga nr 115010N: gr. gm. – dr. wojew. nr. 507 (Henrykowo)
11	Droga nr 115011N: gr. gm. (Radziejewo) - Henrykowo
12	Droga nr 115012N: Orneta – Krosno – dr. wojew. nr. 513
13	Droga nr 115013N: Kumajny – dr. gm. nr. 115012 N (Krosno)
14	Droga nr 115014N: Nowy Dwór - Krosno
15	Droga nr 115015N: Krosno – dr. wojew. nr.513
16	Droga nr 115016N: dr. wojew. nr. 513 – dr. pow. nr. 1356 N (Opin)
17	Droga nr 115017N: Opin – dr. wojew. nr. 507 (Karbowo)
18	Droga nr 115018N: gr. gm. (Radziejewo) - Miłkowo
19	Droga nr 115019N: gr. gm. (Lechowo) - Mingajny
20	Droga nr 115020N: gr. gm. (Jesionowo) – dr. wojew. nr. 513 (Miłkowo)
21	Droga nr 115021N: Mingajny – gr. gm. (Kaszuny)
ulice	
1	Wodna (od ul. 1 Maja do ośrodka zdrowia)
2	Kopernika (boczna z brukowca)
3	Zielona
4	św. Jana
5	Zaulek Klasztorny
6	Słoneczna
7	Gdańska
8	Litewska
9	Fryzjerska
10	Sosnowa
11	Polna (boczna)
12	Kościuszki
13	Olsztyńska (do ul. Rozjazdowej)
14	gen. Franciszka Barstcha
15	Parkowa
16	Dworcowa (łącznik Dworcowa-Przemysłowa)
17	Akacyjowa
18	Zaulek św. Andrzeja
19	Jaśminowa

20	Jarzębinowa
21	1 Maja (od ul. Kościuszki do ul. Kopernika-Mickiewicza)
22	Pionierów
23	Sienkiewicza
24	Plac Wolności
25	ks. Jerzego Popiełuszki
26	Mostowa
27	Pieniężnego (od 1.01.2014r.)
28	Żelazna (od 1.01.2014r.)

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy Orneta

II.3. OTOCZENIE PRZYRODNICZE

POŁOŻENIE GEOMORFOLOGICZNE GMINY

Gmina Orneta znajduje się w strefie trzech mezoregionów fizycznogeograficznych. Północna część Gminy położona jest w obrębie mezoregionu Wzniesienia Górowskie (makroregion Nizina Staropruska). Zachodnią i południowo-zachodnią część Gminy zajmuje Równina Ornecka (makroregion Nizina Staropruska). Południowo-wschodnia część Gminy położona jest w obrębie Pojezierza Olsztyńskiego (makroregion Pojezierze Mazurskie).

Dominującą formą geomorfologiczną północnej części Gminy jest wysoczyzna morenowa falista. Budują ją utwory plejstocenyjskie wykształcone głównie w postaci glin zwałowych. Gliny poprzedzielane są utworami wodnolodowcowymi piaszczysto – żwirowymi. W postaci kilku płatów występują piaski lodowcowe, podścielane płytko glinami zwałowymi. Na południe od Wzniesień Górowskich rozciąga się Równina Ornecka. Jest to obszar sandrowy o miąższości 1–5 m zbudowany głównie z piasków. Na wschodzie Gminy w obrębie sandru występują również żwiry. Pod utworami piaszczystymi i żwirowymi zalegają gliny zwałowe oraz ropy zastoiskowe. We wschodniej części sandru występują wydmy.

Południowo – wschodnia część Gminy znajduje się w obrębie Pojezierza Olsztyńskiego. Jest to wysoczyzna morenowa wykształcona głównie w postaci piasków lodowcowych, nie rzadko podścielanych gliną zwałową. Pomiedzy ciągami moren czołowych występują obszary zastoiskowe, powstałe w wyniku utrudnionego odpływu wód roztopowych z zagłębień międzymorenowych

Obszar Gminy przeciętany jest dolinami rzecznyymi Drwęcy Warmińskiej, Walszy i Młyńskiej Strugi układającymi się równoleżnikowo. Rzeki te są dopływami Pasłęki. Dna dolin rzecznych

wypełniają przeważnie osady mineralne wykształcone w postaci piasków i pyłów. W starorzeczach występują torfy i osady mułowo–torfowe.

GLEBY I ROLNICTWO

Gmina Orneta to obszar o znacznym udziale użytków rolnych i lasów w krajobrazie. Razem stanowią 91% powierzchni Gminy.

Rolnictwo na obszarze Gminy opiera się na produkcji roślinnej i hodowli zwierząt. Użytki rolne stanowią 54% powierzchni lądowej Gminy, z czego 41% to grunty orne (9848 ha), 13% to łąki i pastwiska stałe (3066 ha), a aż 3,5% powierzchni lądowej Gminy stanowią nieużytki.

Gleby w Gminie należą do średniej klasy - IV klasy bonitacyjnej. Aż 67,7% powierzchni gruntów ornyczych należy do klas: 2 (pszenny dobry), 4 (żytni bardzo dobry) i 5 (żytni dobry). Stwarza to dogodne warunki do utrzymania upraw zbóż i rozwoju rolnictwa w tym kierunku. W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż (pszenica, jęczmień), uprawiane są również ziemniaki, buraki cukrowe i rzepak. Niepokojącym zjawiskiem w gospodarce rolnej jest występowanie zjawiska niedoboru opadów, z czego wynika pogłębiający się deficyt hydrologiczny.

W produkcji zwierzęcej przeważa hodowla trzody chlewnej i bydła. W strukturze gospodarstw rolnych większość stanowią gospodarstwa małe i średnie (od 1-10 ha).

Na terenie Gminy Orneta znajduje się 5 złóż kopalin o zasobach udokumentowanych i zarejestrowanych: il warwowy do produkcji cegły pełnej klasy 100, piasek jako surowiec schudzający do wyrobów ceramicznych, piasek kwarcowy do produkcji cegły wapienno – piaskowej, piasek ze żwirem dla potrzeb budownictwa komunikacyjnego, kreda jeziorna do wapnowania gleb. Podstawową wadą wyżej wymienionych złóż jest ich brak zagospodarowania oraz położenie w obrębie obszarów chronionego krajobrazu.

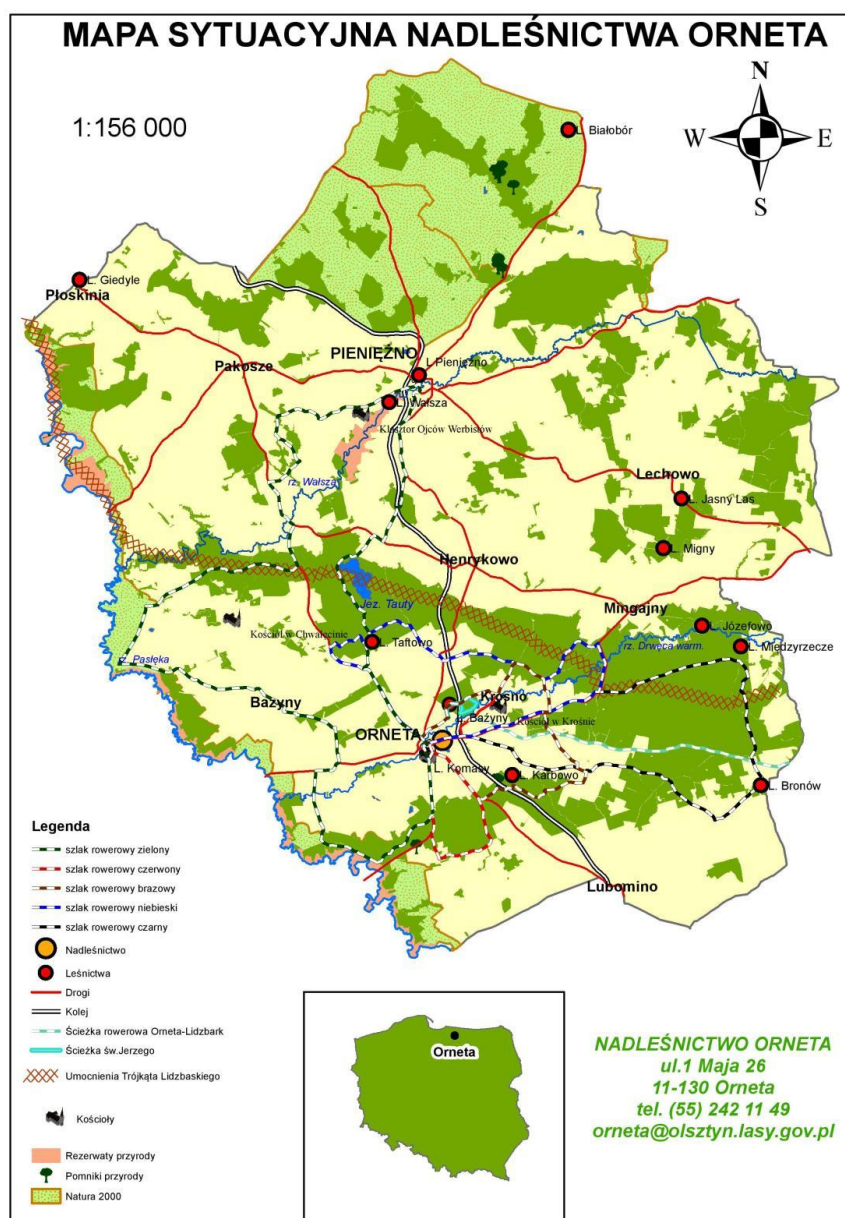
LASY

Znaczna lesistość terenu Gminy (37% powierzchni) oraz terenów przyległych, a także uwarunkowania historyczno – przyrodnicze były podstawą do stworzenia Nadleśnictwa Orneta. Obszar znajdujący się w zasięgu terytorialnym obecnego Nadleśnictwa Orneta w dawnych czasach był częścią ogromnych lasów o charakterze puszczy pierwotnej. W miarę upływu czasu oraz rozwoju osadnictwa lasy te uległy znacznym przekształceniom. Pierwsze szczegółowe dane dotyczące gospodarki na terenach obejmujących obszar leśny mniej więcej w granicach powojennego Nadleśnictwa Orneta pochodzą z 1863 r. Tak duże zasoby leśne są podstawą do rozwoju przemysłu drzewnego, jednego z kluczowych branż rozwoju całego województwa warmińsko – mazurskiego.

Nadleśnictwo Orneta oprócz Gminy Orneta obejmuje gminy Lełkowo, Pieniężno, Płoskinia, miasto Pieniężno (powiat Braniewo) oraz Lidzbark Warmiński, Lubomino. Powierzchnia nadleśnictwa (wg stanu na dzień 01.01.2013r.) wynosi 19 491,15 ha z tego pow. leśna 17 647,34 ha.

Nadleśnictwo podzielone jest na dwa obręby leśne Obręb Orneta i Obręb Pieniężno. Obręb Orneta obejmuje 7 leśnictw: Leśnictwo Komasy, Leśnictwo Taftowo, Leśnictwo Karbowo, Leśnictwo Bązyny, Leśnictwo Międzyrzecze, Leśnictwo Bronów, Leśnictwo Józefowo.

Rys.4. Mapa nadleśnictwa Orneta

Źródło: <http://www.orneta.olsztyn.lasy.gov.pl/>

Kompleksy leśne rozmieszczone są równoleżnikowo. Największy kompleks położony jest na północy Gminy. Większe kompleksy leśne występują również na południe od Ornety i na zachód od Bażyn. Stosunkowo dużo zadrzewień spotyka się wzdłuż cieków, w pobliżu terenów zabagnionych oraz wzdłuż ciągów komunikacyjnych.

Siedliska borowe zajmują 2420,38 ha, co stanowi 56,4% ogólnej powierzchni zajmowanej przez lasy, natomiast siedliska lasowe zajmują 1869,76 ha, co stanowi 43,6% ogólnej powierzchni lasu. Wśród gatunków drzew występujących w gminie dominuje sosna, świerk, olsza i osika. Do najrzadszych gatunków należą: modrzew i topola.

Nadleśnictwo Orneta w swym zasięgu terytorialnym położone jest na Nizinie Staropruskiej, która jest prawie zupełnie pozbawiona jezior i ma dobrze rozwinięty system dolin. Wyjątkiem są dwa jeziora: Taftowo i Mieczowe.

Tereny lasów państwowych mają duże znaczenia dla rekreacji. Bliskie położenie miasta, dobre warunki klimatyczne i glebowe związane z występowaniem w podłożu piasków o niskim poziomie wody gruntowej stanowią o predyspozycjach tego kompleksu do rozwinięcia funkcji turystycznych i rekreacyjnych

WODY POWIERZCHNIOWE

Cały obszar Gminy Orneta leży w zlewni rzeki Pasłęki. Charakterystyczną cechą jest brak stref wododziałowych dla obcych zlewni. Cieki dopływają do Gminy ze wszystkich stron, a odpływ następuje w jednym przekroju rzeki.

Pasłęka to rzeka I rzędu, dopływ Zalewu Wiślanego, o długości 169 km i powierzchni zlewni 2 294,5 km². Wyływa z jeziora Pasłęk w pobliżu miejscowości Gryzliny w okolicach Olsztyńska. Charakterystyczną cechą dorzecza Pasłęki jest jego asymetria, polegająca na przewadze prawobrzeżnych dopływów.

Przez teren Gminy przepływa około 40,5 km długości rzeki. Średni spadek podłużny koryta wynosi 0,74‰.

Drwęca Warmińska jest rzeką II rzędu, o długości 48,4 km i powierzchni zlewni 327 km². Wyływa ze Wzniesień Górowskich w postaci kilku strug (125 m npm). Zlewnia Drwęcy leży w obrębie Równiny Orneckiej i Wzniesień Górowskich, gdzie z uwagi na walory krajobrazowo-przyrodnicze zlewni utworzono dwa obszary chronionego krajobrazu (Równiny Orneckiej i Wzniesień Górowskich). Drwęca Warmińska przepływa przez teren gminy Lidzbark Warmiński i Orneta.

Młyńska Struga jest rzeką II rzędu, prawobrzeżnym dopływem Pasłęki, o długości 32,6 km i powierzchni dorzecza 103,1 km². Rzeka wyływa z przykrawędziowej strefy Wzniesień Górowskich na wys. 100 m npm. W obrębie dorzecza znajduje się jezioro Tafty (Taftowo), największy zbiornik wodny Równiny

Orneckiej. Głębokość rzeki miejscami dochodzi do 18m. Znaczną część powierzchni zlewni Młyńskiej Strugi (ok. 30%) zajmują lasy z przewagą iglastych.

Rzeka Szelaąg (rzeka III rzędu) to lewobrzeżny dopływ Drwęcy Warmińskiej. Powierzchnia zlewni wynosi 35,5 km², długość – 11,3 km. Rzeka przepływająca przez gminę Lubomino i Orneta nie posiada punktowych źródeł zanieczyszczeń.

Zgodnie z normami czystości rzeki w Gminie mają różną klasę i przez to mogą pełnić odpowiednie funkcje:

- wody klasy I – przeznaczone są do zaopatrzenia w wodę ludności i niektórych zakładów przemysłowych, wymagających jakości wody do picia oraz hodowli ryb łososiowatych, rzeka Pasłęka
- wody klasy II – przeznaczone do hodowli ryb, hodowli zwierząt gospodarskich i do celów rekreacyjnych, rzeka Drwęca Warmińska i Młyńska Struga
- wody klasy III – wody do zaopatrzenia przemysłu i do nawodnień rolniczych, rzeka Szelaąg.

Rzeka Pasłęka jest głównym obszarem skupiającym wokół siebie tereny chronione.

JEZIORA

Jezioro Taftowo (inaczej: Tauty, nazywane również Tafty) jezioro polodowcowe o powierzchni 95 ha i głębokości 9 metrów. Położone jest 5 km na zachód od Henrykowa. Jezioro ze wszystkich stron otoczone jest lasem mieszanym z przewagą sosny. Od strony północnej znajduje się główna plaża, a od strony wschodniej tzw. Dzika plaża, obie są niestrzeżone. Wzdłuż linii brzegowej biegnie ścieżka, którą można okrążyć jezioro, za wyjątkiem południowego, bagiennego odcinka. W tym miejscu nadmiar wody uchodzi z jeziora w postaci Tauckiego Potoku (Taft Graben), jest to prawy dopływ Młyńskiej Strugi, dopływu rzeki Pasłęki. Jest to polodowcowe jezioro o powierzchni 83,8 ha, głębokości średniej 2,2 metra, długości 1.830 metrów, długości linii brzegowej 5.000 metrów; położone w kompleksie leśnym, 1 kilometr od drogi Henrykowo - Glebisko. Zachodnie jego brzegi tworzą pagórki pokryte bukami i sosną, przeciwległy brzeg, płaski, z dostępem do wody, pokrywają lasy sosnowe. Rozległa trawiasta plaża z polem namiotowym to znakomite miejsce wypoczynku dla osób nie szukających licznego towarzystwa.

Godnymi polecenia na jeziorze łowiskami są tzw. "Binduga" z uwagi na infrastrukturę przyjazną wędkarzom: kładki wędkarskie wpuszczone w głąb jeziora ułatwiają połów linów, leszczy oraz dużych okazów sandaczy i szczupaków oraz pole namiotowe. Inne występujące tu gatunki ryb to: kleń, płóc, tołpyga, karp i okoń.

Jezioro Mieczowe (Staw Ornecki) – We wschodniej części miasta Orneta, o powierzchni 6,3 ha o średniej głębokości 2,5 metra, miejscami do 8 metrów. Ma duże znaczenie jako zbiornik retencyjny,

ale przede wszystkim jako miejsce rekreacji. Przede wszystkim jezioro to jest oblegane przez miejscowych amatorów wędkowania. Pod względem wędkarskim można tu przede wszystkim złowić lina, węgorza, sandacza. Niestety jego wody są znacznie poniżej II klasy czystości, co wyklucza je z grupy wód przydatnych dla kąpieli. Ma to związek ze spływającymi ściekami ze zdewastowanej oczyszczalni w Karbowie.

Jeziora Miasta i Gminy Orneta należą do podatnych na degradację z uwagi na niekorzystne warunki naturalne, m.in. płytkość jezior czy rzeki stanowiące system połączony z jeziorami (jeziora przepływowe). Istotnym zagrożeniem dla wód powierzchniowych jest brak kanalizacji na terenach wiejskich oraz zanieczyszczenia obszarowe, pochodzące z terenów rolniczych, stąd niska klasa czystości wód.

WODY PODZIEMNE

Gmina Orneta znalazła się w III i IV rejonie hydrogeologicznym, które obrazują występowanie ujmowanych warstw i poziomów wodonośnych. Rejony te odnoszą się do warstw wodonośnych poziomu czwartorzędowego i warstwy mioceńskiej poziomu trzeciorzędowego. Na całym obszarze Gminy wody podziemne wykazują twardość średnią 4–10 mval/l. Zawartość związków żelaza jest znaczna i wynosi 2–8 mg/l na głębokościach 80–150 m oraz 2–3 mg/l na głębokościach 30–80 m.

Użytkowe warstwy wodonośne zalegają na większych głębokościach i z nich zaopatrywana jest Orneta. Miejskie ujęcie wody (główne) położone jest na południe od granic miasta przy drodze na Miłakowo, pod lasem (kolonia Orneta). Jest to zespół trzech studni głębinowych. Woda jest pompowana z głębokości około 237 m w jednej studni i z głębokości około 180 m w dwóch pozostałych. Są to wody poziomu czwartorzędowego. Ujęcie posiada duże nadwyżki zasobów dyspozycyjnych. Ujęcie dawnej młeczarni przy ulicy Podleśnej ma znaczenie rezerwowe.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

W Gminie Orneta występuje wiele form ochrony przyrody. Jedną z nich są Obszary Chronionego Krajobrazu (OChK).

Charakter gospodarki prowadzonej na obszarach chronionego krajobrazu jest oparty o szczegółowe przepisy prawne (m.in. zakaz lokalizacji zakładów przemysłowych i obiektów uciążliwych dla środowiska, zakaz prowadzenia działalności niekorzystnie wpływających na krajobraz, dbałość o styl budownictwa dostosowany do lokalnych tradycji) i uzależniony jest od pełnionych przezeń funkcji: otulinowej (dla parków narodowych i krajobrazowych), rekreacyjnej (tereny dla turystyki i wypoczynku, odciażające obszary o wyjątkowych walorach przyrodniczych) oraz naturalnego korytarza ułatwiającego migracje zwierząt. Na terenie Gminy znajdują się dwa obszary chronionego krajobrazu:

Wydzielona część terytorium Miasta i Gminy Orneta objęta jest ochroną:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Pasłęki o powierzchni 43.307,3 ha, położony jest gmin: Braniewo, Płoskinia, Wilczęta, Godkowo, Orneta, Lubomino, Miłakowo, Łukta, Świątki, Jonkowo, Olsztynek, Stawiguda, Gietrzwałd (Rozporządzenie Nr 147 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 13 listopada 2008 r. Dz. U. Nr 179 Poz. 2632).
- Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Orneckiej – o powierzchni 11.511,3 ha położony jest na terenie gmin: Orneta, Lidzbark Warmiński i Lubomino oraz Pieniężno (Rozporządzenie Nr 32 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 23 kwietnia 2008 r. Dz. U. Nr 71).

Tab. 4. Zestawienie powierzchni obszarów chronionego krajobrazu w Gminie Orneta

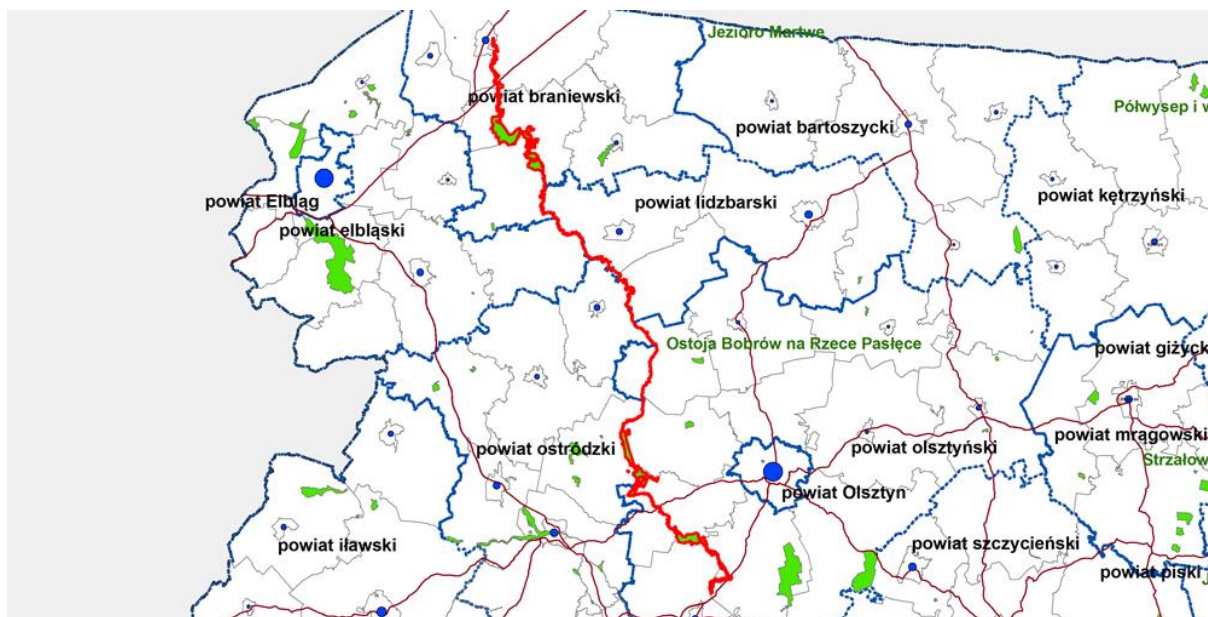
Nazwa obrębu geodezyjnego	Powierzchnia ogólna obrębu geodezyjnego (ha)	Powierzchnia obszarów chronionych według obrębów					
		ogółem		w tym:			
		ha	%	użytki rolne (ha)	lasy (ha)	wody (ha)	pozostałe (ha)
OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU RZEKI PASŁĘKI							
Osetnik	1.563	618	39,5	490	81	12	35
Bażyny	2.255	528	23,4	147	326	7	47
Bogatyńskie	1.484	1.308	88,1	967	173	22	146
Wojciechowo	1.727	491	28,4	367	80	6	38
OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU RÓWNINY ORNECKIEJ							
Gieduty	558	445	79,8	117	301	7	20
Chwałęcín	573	152	26,5	27	115	1	9
Augustyny	1.278	1.091	85,4	148	800	86	57
Nowy Dwór	1.715	1.283	74,8	57	1.149	4	73
Mingajny	2.786	1.231	44,2	383	761	9	78
Miłkowo	1.187	23	1,9	22	0	0	1
Krosno	2.560	2.560	100	647	1.733	23	157
Opin	2.043	111	5,4	0	111	0	0

Źródło: Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej, Elbląg 1999.

Na terenie miasta nie występują obszary prawnie chronione. Jednak poniżej Ornety Drwęca Warmińska objęta jest ochroną rezerwatową. Rezerwatem przyrody występującym na terenie Gminy jest Ostoja Bobrów na rzece Pasłęce. Rezerwat o powierzchni 4258,79 ha, utworzony został w 1970 r. w celu zachowania stanowisk bobra.

Rys. 5. Mapa rezerwatów na terenie Gminy Orneta

Źródło: www.encyklopedia.warmia.mazury.pl

Jest to największy w województwie warmińsko-mazurskim rezerwat przyrody. Obejmuje rzekę Pasłękę wraz z przylegającymi do niej gruntami oraz jeziorami, przez które przepływa. Ochroną objęta jest niemal cała długość rzeki. Obecnie na terenie ostoi żyje ponad 70 bobrzyczych rodzin. Wzdłuż Pasłęki te największe z żyjących w Polsce gryzoni zamieszkują głównie w norach wykopanych w stromych zboczach wąwozu, którym płynie rzeka. Rozległy teren rezerwatu jest niezwykle zróżnicowany pod względem krajobrazowym oraz szaty roślinnej. Oprócz bobrów występują tu także inne rzadkie gatunki zwierząt, m.in. wydra, zimorodek, pluszcz, bielik, orlik krzykliwy, żuraw, trzczyk nurogęs, a także 24 gatunki ryb. W skład rezerwatu na obszarze Gminy Orneta wchodzi rzeka Pasłęka, lasy po obu stronach rzeki oraz przybrzeżne grunty państwowe w pasie około 100 m i grunty prywatne o szerokości 10 m. Lasy otaczające rezerwat są mieszane, głównie rosną tu buki, graby i dęby oraz sporadycznie osika i wierzba iwa. Brzegi rzeki porośnięte są olszą czarną, wierzbą iwą, osiką, brzozą brodawkowatą i omszoną. Bujna roślinność przybrzeżna na łąkach jest dobrym pokarmem dla bobrów, szczególnie w lecie.

Na terenie rezerwatu obowiązuje zakaz przebywania osób nieupoważnionych. Obszar rezerwatu został włączony do obszaru Natura 2000. Celem działania europejskiej sieci obszarów chronionych Natura 2000 jest powstrzymanie wymierania zagrożonych roślin i zwierząt oraz ochrona różnorodności biologicznej na terenie Europy. Do wdrożenia sieci zobowiązane są wszystkie kraje Wspólnoty. Podstawą wyznaczania obszarów Natury 2000 są kryteria naukowe. W Gminie Orneta występują dwa obszary objęte ochroną Natura 2000:

1. Dolina Pasłęki - obszar specjalnej ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia), Powierzchnia: 20669,9 ha, Obszar wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska. Obszar jest ostoją ptasią o randze europejskiej. Występuje co najmniej 23 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej min. bąk, trzmielojad, 9 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK) min. bielik, kania ruda, orlik krzykliwy. W okresie lęgowym w stosunkowo wysokim zagęszczeniu obszar zasiedla: bocian biały, bocian czarny, błotniak stawowy, derkacz i rybitwa czarna. Ostoja ta obejmuje cały obszar rezerwatu przyrody „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce” i grunty przylegające. Głównymi typami siedlisk są tu: pola uprawne, pastwiska i łąki kośne o ekstensywnym sposobie gospodarowania, lasy mieszane łągi wierzbowe, olszowe i jesionowe, łąkowe lasy dębowe oraz starorzecza.

2. Rzeka Pasłęka - specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa), Powierzchnia: 8418,5 ha, Obszar zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej. Ostoja obejmuje rzekę Pasłękę na całej jej długości wraz jej brzegami. Rzeka ta jest cenną ostoją bobrów. Pasłęka płynie zarówno przez tereny zalesione, jak przez tereny rolnicze z nieużytkami, pastwiskami i łąkami. Na niektórych odcinkach szerokość płaskiej doliny dochodzi do 1500 m. W miejscach takich występują starorzecza, a na wiosnę tereny te są zalewane podczas przyboru wody. W skład ostoi wchodzi również rzeka Walsza, która jest jednym z głównych dopływów Pasłęki. Ostoja jest siedliskiem bytowania ośmiu gatunków ryb cennych dla Europy m.in. bolenia i głowacza białopłetwego, kozy oraz trzech gatunków minogów. W dolinie Pasłęki występuje dziewięć rodzajów siedlisk ważnych dla ochrony europejskiej przyrody. Są to m.in. grąd środkowoeuropejski, lasy łąkowe i żyzne buczyny. Teren ten jest również ważną ostoją ptaków. Występuje tu 47 gatunków ptaków cennych z europejskiego punktu widzenia m.in. bocian czarny, derkacz, brodziec leśny, rybitwa czubata, rybitwa białoczelna oraz wiele ptaków drapieżnych. Większe miejscowości w okolicach rzeki Pasłęki to: Olsztynek, Miłakowo, Orneta i Braniewo.

Innymi formami ochrony przyrody w Gminie są pomniki przyrody. Pomniki przyrody to zwykle pojedyncze okazy przyrody ożywionej bądź nieożywionej. Najczęściej występującymi w lasach pomnikami przyrody są najstarsze i największe drzewa. W Gminie Orneta występują 44 pomniki przyrody (16 na terenie gminy oraz 28 na terenie miasta) i są zarejestrowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. Poniższe tabele przedstawiają wykaz pomników przyrody Miasta i Gminy Orneta.

Tab. 5. Wykaz pomników przyrody – Gmina Orneta.

Lp.	Nr rejestru	Gatunek	Obwód drzewa w m	Wysokość w m	Data utworzenia	Położenie
1.	322/66	Sosna pospolita	3,50	30	1966 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Karbowo
2.	171/93	Buk pospolity	3,60	40	1993 r.	Bogatyń
3.	172/93	Buk pospolity	3,60	35	1993 r.	Bogatyń
4.	173/93	Buk pospolity	3,20	35	1993 r.	Bogatyń
5.	169/93	Dąb szypułkowy	6,70	20	1993 r.	Bogatyń
6.	170/93	Dąb szypułkowy	4,00	35	1993 r.	Bogatyń
7.	174/93	Jesion wyniosły	4,70	40	1993 r.	Bogatyń
8.	176/93	Buk pospolity	3,67	27	1993 r.	Bogatyńskie
9.	175/93	Buk pospolity	3,66	28	1993 r.	Bogatyńskie
10.	8/95	Wierzba biała	4,14	24	1995 r.	Bażyny
11.	9/95	Buk pospolity	4,50	27	1995 r.	Chwałęcín
12.	10/95	Wierzba biała	4,48	23	1995 r.	Chwałęcín
13.	11/95	Brzoza brodawkowata	3,06	24	1995 r.	Karbowo
14.	12/95	Wierzba biała	4,00	26	1995 r.	Mingajny
15.	46/96	Lipa drobnolistna	3,98	20	1996 r.	Bażyny
16.	45/96	Wierzba biała	4,15	21	1996 r.	Bażyny

Źródło: www.bip.olsztyn.rdos.gov.pl

Tab. 6. Wykaz pomników przyrody – Miasto Orneta.

Lp.	Nr rejestru	Gatunek	Obwód drzewa w m	Wysokość w metrach	Data utworzenia	Położenie
1.	5/95	Dąb szypułkowy	2,80	20	1995 r.	250 m od stacji PKP
2.	7/95	Topola	5,50	25	1995 r.	ul. Wodna
3.	6/95	Dąb szypułkowy	5,00	22	1995 r.	ul. Elbląska
4.	250/96	Dąb, odm. stożkowata	2,18; 2,28	20; 18	1996 r.	Jednostka Wojskowa, ul. Braniewska
5.	249/96	Klon pospolity	1,80; 2,26	16; 17	1996 r.	Pl. Wolności
6.	57/98	Dąb szypułkowy	3,68	18	1998 r.	Lewa strona szosy z Ornety do Elbląga
7.	58/98	Dąb szypułkowy	3,45	19	1998 r.	Plaża nad Jeziorem Mieczowym
8.	59/98	Buk pospolity	4,33; 4,07	18; 17	1998 r.	Park przed LO
9.	60/98	Dąb szypułkowy	3,56	18	1998 r.	Prawa strona szosy z Ornety do Elbląga
10.	61/98	Lipa drobnolistna	3,49	16,5	1998 r.	Lewa strona szosy z Ornety do Elbląga
11.	62/98	Dąb szypułkowy	3,71	21	1998 r.	Lewa strona szosy z Ornety do Elbląga
12.	63/98	Dąb szypułkowy	3,77-2,70 (grupa 6 szt.)	20-16	1998 r.	Droga polna, przedłużenie ul. Polnej
13.	64/98	Dąb szypułkowy	3,87	22	1998 r.	Skrzyżowanie, ul. 1 Maja z ul. Podleśną
14.	65/98	Dąb szypułkowy	3,10	21	1998 r.	ul. 1 Maja
15.	66/98	Klon pospolity	2,34-1,87 (grupa 4 szt.)	15-13	1998 r.	ul. Dworcowa
16.	67/98	Topola	6,20-2,93 (grupa 8 szt.)	25-23	1998 r.	Za budynkiem LO

17.	44/96	Dąb szypułkowy	4,60	30	1996 r.	Migajny
18.	183/96	Dąb szypułkowy	4,60	33	1996 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Karbowo
19.	182/96	Żywotnik zachodni	1,5	19	1996 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Karbowo
20.	184/96	Sosna pospolita	3,35	34	1996 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Karbowo
21.	180/96	Sosna pospolita	3,10	32	1996 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Taftowo
22.	181/96	Jesion wyniosły	4,70	25	1996 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Taftowo
23.	68/98	Lipa drobnolistna	4,38	15	1998 r.	Bogatyńskie
24.	69/98	Jesion wyniosły	3,05	21	1998 r.	Drwęczno
25.	70/98	Brzoza, dąb Aleja 128 szt.	2,55-0,96 brz 3,41-0,80 db	15-12 18-8	1998 r.	Karkajmy
26.	71/98	Brzoza, dąb, lipa Aleja 115 szt.	2,28-0,52 3,32-0,49 4,75-0,82	20-10 16-6 17-6	1998 r.	Karkajmy
27.	72/98	Buk pospolity	3,17	30	1998 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Karbowo
28.	73/98	Brzoza, dąb Aleja 98 szt.	2,53-0,54 4,30-1,95	24-10 20-12	1998 r.	Nowy Dwór

Źródło: www.bip.olsztyn.rdos.gov.pl

Przedstawione pomniki oraz obszary ochrony krajobrazu mogą w przyszłości stanowić bazę rozwoju edukacji ekologicznej i turystyki na terenie Ornety. W stosunku do pomników przyrody obowiązuje ochrona ekspozycji i zakaz wznoszenia obiektów budowlanych w odległości mniejszej niż 20 m.

ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO:

- wody powierzchniowe - niska jakość wód, w tym w części pozaklasowa (Drwęca Warmińska poniżej Ornety, Młyńska Struga (od Osetnika do ujścia do Pasłęki), Lubomińska Struga,
- powierzchnia ziemi - zagrożenia środowiska wynikają głównie z lokalizacji dzikich wysypisk śmieci (zwiększone stężenie w glebie chlorku i azotu),
- powietrze - główne zagrożenie stanowią lokalne systemy ogrzewania w domach jednorodzinnych i emisja zanieczyszczeń pyłowych z kominów. Ruch samochodowy w Gminie jest również istotnym źródłem zanieczyszczenia powietrza. Liczba eksploatowanych pojazdów z silnikami spalinowymi znacznie wzrosła, spowodowało to zwiększenie emisji do atmosfery groźnych dla zdrowia i życia zanieczyszczeń jak: tlenku węgla, tlenku azotu, węglowodorów, związków ołowiu oraz aldehydów.

Wnioski z analizy specyfiki obszaru Miasta i Gminy Orneta:

- Znaczny obszar objęty ochroną prawną, bogaty w chronione gatunki roślin i zwierząt będący dobrą podstawą do rozwoju ekoturystyki, ekoroelnictwa,
- Bogate zasoby leśne będące podstawą rozwoju przemysłu drzewnego, meblarstwa, oraz stwarzające z Ornety istotny ośrodek rekreacyjno - wypoczynkowy,
- Zasoby wodne, ze szczególnym udziałem rzek klasy I i II będącą bazą do rozwoju turystyki wodnej, w tym kajakowej,
- Niezbędność ochrony wód powierzchniowych Gminy i miasta poprzez kontynuację kanalizowania i wodociągowania Gminy, modernizację istniejących sieci, budowę lokalnych systemów oczyszczania ścieków,
- Konieczność rozwijania świadomości ekologicznej mieszkańców i ochrona środowiska przyrodniczego w życiu codziennym - program likwidacji azbestu, wodomierze,
- Rolniczy charakter Gminy będący podstawą do rozwijania agroturystyki oraz przedsiębiorczości opartej o lokalne produkty żywnościowe, a także rolnictwa ekologicznego,
- Korzystne warunki naturalne (bliskość lasów i jezior), dobra infrastruktura, dogodne położenie (bliskość do granicy z Obwodem Kaliningradzkim i ważniejszych miast jak Olsztyn, Braniewo, Gdańsk, Elbląg) jako atrakcyjny potencjał inwestycyjny.
- Brak obwodnicy Ornety, co zagraża degradacji środowiska naturalnego miasta, zwłaszcza poprzez zagrożenia zanieczyszczenia powietrza,
- Niewykorzystane lotnisko w Orniecie,
- Ograniczenia w eksploatacji bogactw mineralnych z uwagi na ich położenie na terenie obszaru chronionego.

III. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO - EKONOMICZNA MIASTA I GMINY ORNETA

III.1. DEMOGRAFIA MIASTA I GMINY ORNETA

Diagnoza społeczno – gospodarcza Miasta i Gminy Orneta jako jednostki, a także w powiązaniu z danymi statystycznymi dla województwa warmińsko - mazurskiego i kraju została przeprowadzona w oparciu o wybrane wskaźniki demograficzne i gospodarcze, w celu opracowania danych diagnostycznych. Obszary diagnostyczne :

- **demografia Gminy** – analiza wskaźników demograficznych i potencjału ludzkiego w rozwoju Gminy,
- **walory miejsca zamieszkania** – stopień zabezpieczenia inwestycyjnego i instytucjonalnego potrzeb mieszkańców,
- **potencjał gospodarczy** – stopień uprzemysłowienia terenu oraz możliwości rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy,
- **turystyka** – określenie zasobów do rozwoju turystyki, ich atrakcyjności do tworzenia komercyjnej oferty turystycznej,
- **budżet Gminy** – wpływy do budżetu a inwestycje w Gminie latach poprzednich warunkujące dalszy jej rozwój.

Analizy wskaźnikowej dokonano w oparciu o wskaźniki statystyczne, adekwatne dla poszczególnych obszarów i pozyskane z następujących źródeł danych:

- Bank Danych Lokalnych GUS,
- Urząd Statystyczny w Olsztynie,
- Urząd Miasta i Gminy Orneta,
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

III.1. DEMOGRAFIA GMINY ORNETA

Analiza danych demograficznych dla Gminy Orneta obejmuje badanie zmian tendencji demograficznych oraz istotnych wskaźników świadczących o liczbie ludności w Gminie.

III.1.1. Wykaz miejscowości Gminy Orneta i przyporządkowania do jednostek pomocniczych Gminy

Województwo warmińsko - mazurskie podzielone jest administracyjnie na 116 gmin, w tym 100 o charakterze wiejskim i wiejsko – miejskim. Orneta jest jedyną gminą miejsko – wiejską w powiecie lidzbarskim i jedną z 33 w całym województwie.

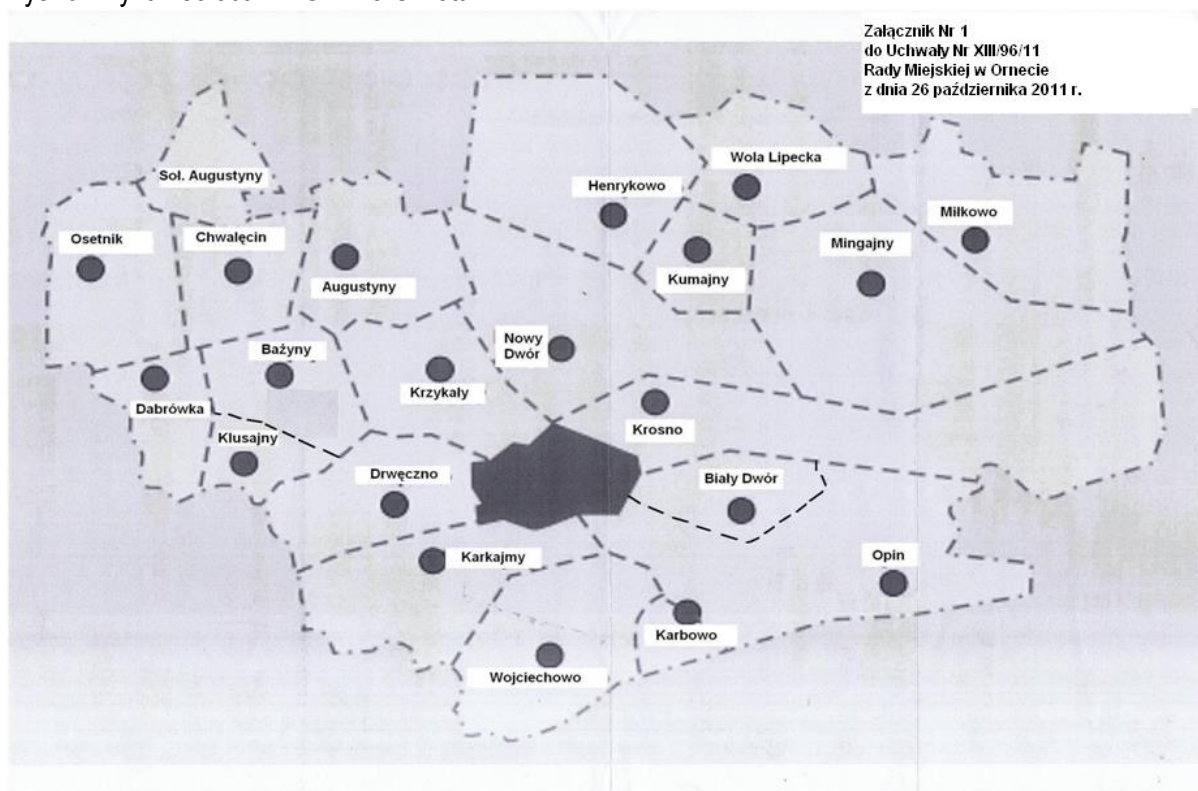

W skład Gminy wchodzi 28 miejscowości, w tym 1 miasto – Orneta, która jest jednocześnie siedzibą Gminy.

Uchwałą nr XXXIX/305/09 Rady Miejskiej w Ornece z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Orneta oraz UCHWAŁA NR XIII/96/11 RADY MIEJSKIEJ W ORNECIE z dnia 26 października 2011 r. w sprawie podziału sołectw Bażyny i Opín oraz utworzenia czterech odrębnych sołectw dzieli Gminę Orneta na 20 sołectw:

Sołectwa: Augustyny (Lejławki Wielkie, Gieduty, Ostry Kamień), Bażyny, Biały Dwór, Chwałęcín, Dąbrówka, Drwęcno, Henrykowo, Karbowo, Karkajmy (Bogatyńskie), Klusajny, Krosno, Krzykały (Lejławki Małe, Tawty), Kumajny, Miłkowo, Mingajny, Nowy Dwór, Opín, Osetnik, Wojciechowo, Wola Lipecka. Miejscowością niesołecką są Karkajmy Małe.

Rys. 6. Wykaz sołectw w Gminie Orneta

Źródło: dane Urzędu Gminy

Siedzibą Gminy i jest Miasto Orneta położone w jej centrum z 9057 liczbą mieszkańców (73% mieszkańców całej Gminy).

Rys. 7. Mapa podziału administracyjnego Miasta Orneta

Źródło: www.orneta.pl

Miasto na mocy Statutu Gminy zostało podzielone na 4 osiedla:

Tab. 7. Mapa podziału administracyjnego Miasta Orneta

Osiedle	Ulice wchodzące w skład osiedla
Osiedle nr 1	1-go Maja, Dworcowa, Przemysłowa, Podleśna, Zielona
Osiedle nr 2	Kopernika, Kościuszki, Mickiewicza, Pionierów, Sportowa, Sienkiewicza, Wodna, Zaulek Klasztorny
Osiedle nr 3	Browarna, Dolna, Drzymały, Krzywa, Kościelna, Mostowa, Młynarska, Morąska, Olsztyńska, Plac Wolności, Św. Jana, Rozjazdowa, Wspólna, Zamkowa, Zaulek Ciasny, Żelazna
Osiedle nr 4	Aleja Wojska Polskiego, Bartscha, Braniewska, Elbląska, Dąbrowskiego, Gdańska, Kwiatowa, mjr H.Sucharskiego, Morska, Osiedle Dąbrowskiego, Ogrodowa, Pięniężnego, Polna, Paskowa, Podgórna, Słoneczna, Sadowa, Warmińska, Zarzeczna, Żuławska

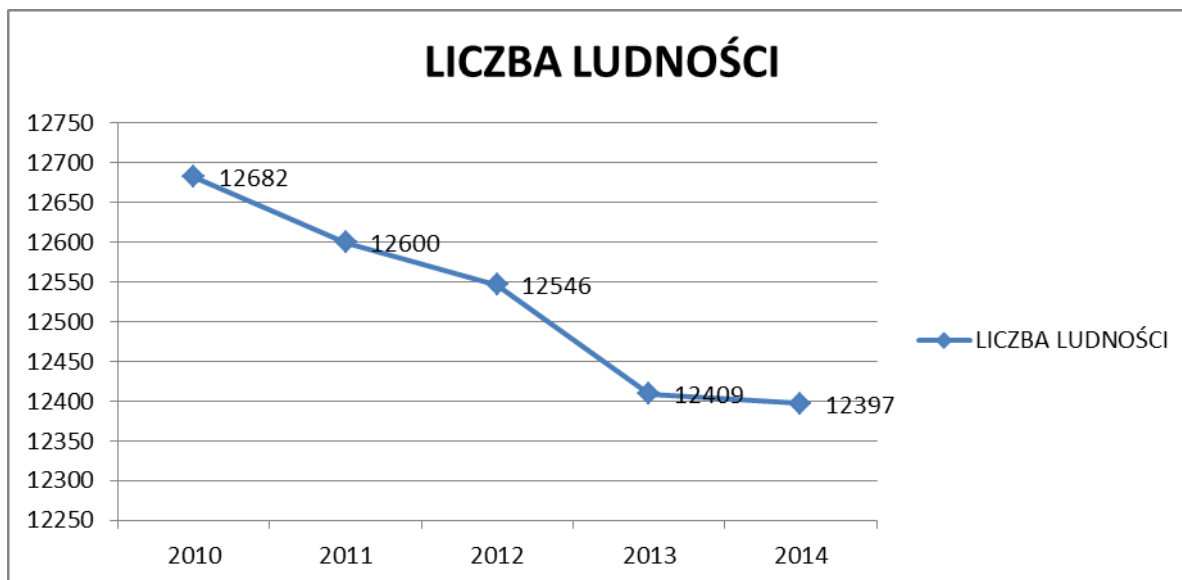
Źródło: <http://orneta-umig.bip-wm.pl/>

III.1.2. Potencjał ludnościowy Miasta i Gminy Orneta

Gmina Orneta w 2014 r. miała 12397 mieszkańców, co stanowi 30% populacji całego powiatu i 0,85% mieszkańców województwa warmińsko – mazurskiego. Tym samym zajmuje 14 miejsce wśród gmin miejsko – wiejskich pod względem populacji w województwie .

Liczba ludności Miasta i Gminy utrzymuje się na przestrzeni ostatnich kilku lat na stałym poziomie powyżej 12 tysięcy, jednak zauważalnym jest tendencja spadkowa liczby mieszkańców: w ciągu ostatnich 5 lat o ok 2,25%.

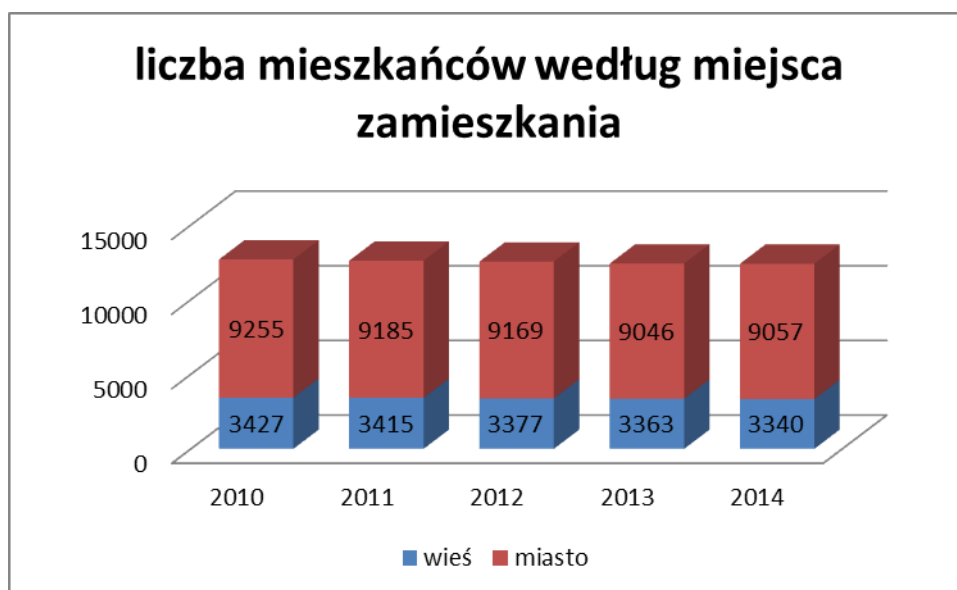
Rys. 8. Trend liczby mieszkańców na terenie Gminy Orneta

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Większość mieszkańców Gminy mieszka w samej Orniecie – w 2014 roku w liczbie 9 057 stanowili oni 73,1% jej ludności. Proporcje te nie zmieniają się na przestrzeni ostatnich pięciu lat. Wskaźnik ten potwierdza, że głównym miejscem koncentracji społeczno – kulturalno – inwestycyjnym jest miasto Orneta.

Rys. 9. Liczba mieszkańców wg miejsca zamieszkania na terenie Gminy Orneta

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Biorąc natomiast pod uwagę strukturę płci, w populacji mieszkańców dominują kobiety: na przestrzeni lat udział kobiet w populacji Miasta i Gminy Orneta jest stały i wynosi 51%.

Jeżeli weźmie się pod uwagę osobno miasto i obszary wiejskie, to uwidoczniają się tu pewne różnice. Na wsi występuje bowiem przewaga płci męskiej (w 2014 r. – 51,8%) - na 100 mężczyzn przypadają jedynie 93 kobiety. Tymczasem Orneta charakteryzuje się przewagą kobiet (52,4%) z wartością wskaźnika 110 kobiet na 100 mężczyzn. Współczynnik feminizacji dla całej Gminy wynosi 105 (GUS 2014), co oznacza, że na 100 mężczyzn przypada 105 kobiet. Jest on porównywalny do wskaźnika dla województwa, który w 2014 r. wyniósł 104, dla obszarów wiejskich 98. W Polsce wynosi on 107, a dla obszarów wiejskich 101 (dane: GUS 2014 r.). Współczynnik odzwierciedla poziom rozwoju kraju/regionu.

W krajach słabo rozwiniętych współczynnik ten jest zdecydowanie niższy (Indie - 93 kobiety na 100 mężczyzn; Albania - 94 kobiet na 100 mężczyzn) niż w wysoko rozwiniętych (USA - 105 kobiet na 100 mężczyzn).

Tab. 8. Struktura ludności Miasta i Gminy Orneta w podziale na kobiety i mężczyzn

	2010	2011	2012	2013	2014
mężczyźni	6205	6143	6126	6063	6038
kobiety	6477	6457	6420	6346	6359
ogółem	12682	12600	12546	12409	12397

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Nie zmienia to faktu, że zarówno populacja kobiet jak i mężczyzn ciągle spada. Istotny wpływ na tempo i kierunek zmian liczby ludności mają migracje.

Do systematycznego zmniejszania się liczby ludności w Gminie Orneta przyczynia się stały odpływ mieszkańców w ramach migracji wewnętrznych do innych gmin na obszarze Polski, oraz za granicę (w niewielkim stopniu). W okresie 2011-2014 saldo migracji wykazywało wartości ujemne, ze znaczną tendencją spadkową w 2013 r. (-79). Oznacza to, że więcej osób wymeldowało się z pobytu stałego w gminie niż w niej się zameldowało.

Tab. 9. Saldo migracji dla Miasta i Gminy Orneta

	2011	2012	2013	2014
saldo migracji	-52	-22	-79	-75
saldo migracji wewnętrznych	-56	-20	-77	-72
saldo migracji zagranicznych	4	-2	-2	-3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Należy mieć na uwadze, że podane wyżej liczby obrazujące skalę migracji w Gminie zostały zgromadzone na podstawie oficjalnych zameldowań/wymeldowań. Część osób, mimo zmiany miejsca zamieszkania, nie zgłasza tego faktu we właściwym urzędzie miasta lub gminy. W związku z tym rzeczywisty rozmiar problemu może okazać się dużo poważniejszy.

Istotnym wskaźnikiem rozwoju demograficznego Gminy i poczucia dobrostanu mieszkańców jest przyrost naturalny, wskazujący różnicę liczby urodzeń do liczby zgonów. W latach 2010-2012 wskaźnik był dodatni (od 33 do 26), czyli odnotowano więcej urodzeń niż zgonów (źródło: www.stat.gov.pl).

Od 2013 roku występuje tendencja znacznego spadku liczby urodzeń przy jednoczesnym wzroście liczby zgonów (-19 w 2013 r i -17 w 2014 r.), co jest tendencją zrozumiąłą przy malejącej liczbie ludności, utrzymującym się deficycie budżetowym mieszkańców oraz wchodzeniu w okres posiadania dzieci pokolenia niżu demograficznego, niemniej utrzymywanie się ujemnego wskaźnika przyrostu naturalnego w przyszłości może być bardzo niekorzystne dla Gminy.

Zauważalna jest rosnąca potrzeba rozwijania systemu wspierania młodych rodzin, w tym organizacji wsparcia w obszarze opieki nad dziećmi, ułatwiania powrotu na rynek pracy po okresie wychowywania dzieci.

Tab. 10. Statystyka liczby mieszkańców Miasta i Gminy Orneta w podziale na grupy wiekowe w %

	GMINA ORNETA				POWIAT LIDZBARSKI			WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO MAZURSKIE		
	2011	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
LICZBA LUDNOŚCI	12600	12546	12409	12397	42965	42582	42506	1451950	1446915	1443967
% ludności w wieku przedprodukcyjnym (grupa wieku 0 - 17 lat)	19,00	18,50	18,50	18,20	18,7	18,4	18,1	19,3	19	18,8
% ludności w wieku produkcyjnym (dla mężczyzn grupa wieku 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat)	64,40	64,40	63,80	63,60	64,7	64,5	64,1	65	64,7	64,2
% ludności w wieku poprodukcyjnym (dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej)	16,60	17,10	17,70	18,20	16,6	17,2	17,7	15,7	16,3	17
Wskaźnik obciążenia demograficznego - ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.	55,4	55,3	56,8	57,1	54,5	55,1	55,9	53,9	54,6	55,7

Gęstość zaludnienia (osoby na 1 km²)	52	51	51	51	46	46	46	60	60	60
przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	-2,4	-3	-1,4	-1,4	-1,7	-2,6	-0,6	0,6	-0,2	0,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

W Gminie Orneta wskaźnik przyrostu naturalnego na 1 000 ludności przyjmuje wartości ujemne. W efekcie oznacza to, co oznacza, że odnotowuje się więcej zgonów niż żywych urodzeń. Od 2012 r. sytuacja się nieco poprawiła, jednak nadal utrzymuje się on na poziomie -1,4 i jest zdecydowanie wyższy niż średnia dla powiatu i województwa. Może to wynikać z faktu większego niż średnia wojewódzka udziału w populacji osób w wieku poprodukcyjnym. Jest to kolejny element potwierdzający fakt starzenia się społeczności lokalnej w Gminie. W latach 2011-2014 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym spadła o 3%, kiedy w tym samym czasie liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 8%. Zatem udział ludzi młodych w ogólnej liczbie ludności Gminy obniżył się o 0,8%, zaś odsetek liczby osób starszych wzrósł o 1,6%). Oznacza to, że Gminę zamieszkuje coraz więcej starszych osób (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wwyż) i zgodnie z krajowymi prognozami i analizami tendencja ta będzie się utrzymywać. Zgodnie z diagnozą demograficzną przeprowadzoną przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu ASOS na skutek poprawy warunków życia, wydłużyła się średnia długość życia Polaków, która w przeciągu 10 lat, od 2000 r., wzrosła dla mężczyzn o 2,7 lat, a kobiet o 2,9 lat. Według prognozy demograficznej Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) do 2035 r. przeciętne trwanie życia wzrośnie odpowiednio o około 8 lat dla mężczyzn oraz o około 3 lat dla kobiet.

Wraz ze zmieniającą się strukturą populacji Polski zmieni się również struktura osób w wieku poprodukcyjnym. Do 2035 r., w porównaniu z 2010 r., wzrośnie udział osób w przedziałach wieku 60/65-74, 75-79, 80-84, 85-89, 90+. Takie zmiany struktury demograficznej wymagają podejmowania szeregu działań na rzecz środowiska osób starszych, w tym w obszarach:

- działalności społecznej osób starszych,
- edukacji osób starszych w tym funkcjonowania Uniwersytetów Trzeciego Wieku, podnoszenia kompetencji cyfrowych osób starszych,
- ochrony zdrowia i usług kierowanych do środowisk osób starszych.

III.1.3. Aktywność społeczna na obszarze Gminy Orneta

Kapitał społeczny obejmuje wszystko to, co decyduje o zdrowych relacjach społecznych, dbaniu o dobro wspólne i współpracy (Czapiński, Panek 2013). Kapitał społeczny to sieci społeczne, które wiążą jednostkę ze społeczeństwem w sposób umożliwiający jej współdziałanie z innymi dla dobra wspólnego. Ułatwia to wspólne rozwiązywanie problemów lokalnych. Wysoki poziom kapitału społecznego przekłada się na większą ilość działań oraz większe zaufanie.

Aktywność społeczna mieszkańców Miasta i Gminy Orneta obejmuje działania grup nieformalnych, Rad Sołeckich, Grup Odnowy Wsi, Grup Samopomocowych skoncentrowanych wokół wspólnych problemów, a także posiadających osobowość prawną organizacji.

Tab. 11. Wykaz organizacji pozarządowych zarejestrowanych na obszarze Miasta i Gminy Orneta

miasto Orneta		
1	Stowarzyszenie Orneckie „Agrorelaks”	ul. 1 Maja 48 A, 11-130 Orneta
2	Stowarzyszenie Orneckich Przedsiębiorców i Pracodawców	ul. Kościuszki 33/35, 11-130 Orneta
3	Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Miasta i Gminy Orneta	ul. Przemysłowa 13D/6, 11-130 Orneta
4	Stowarzyszenie Rozwoju Miasta i Gminy Orneta „Ornecianie”	ul. 1 Maja 45, 11-130 Orneta
5	Orneckie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kultury „Warmia”	Plac Wolności 26, 11-130 Orneta
6	Stowarzyszenie Miłośników Warmii	ul. Ogrodowa 33, 11-130 Orneta
7	Stowarzyszenie „REDUTA ORNETA”	ul. Kopernika 9c/1, 11-130 Orneta
8	Stowarzyszenie „Miastowieś”	ul. Mickiewicza 1, 11-130 Orneta
9	Stowarzyszenie Na Rzecz Pomocy Osobom Niepełnosprawnym	ul. Zamkowa 12, 11-130 Orneta
10	Orneckie Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych	ul. Przemysłowa 13D/6, 11-130 Orneta
11	Uniwersytet Trzeciego Wieku w Ornecie	ul. 1 Maja 45, 11-130 Orneta
12	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Zarząd Koła w Ornecie	ul. Mickiewicza 1, 11-130 Orneta
13	Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych Koło Miejsko - Gminne w Ornecie	Ul. Mickiewicza 1, 11-100 Orneta

14	Hufiec ZHP Chorągiew Warmińsko - Mazurska	ul. Mickiewicza 1, 11-130 Orneta
15	Warmińskie Stowarzyszenie Zastępczego Rodzicielstwa	Ul. Przemysłowa 14/36, 11-130 Orneta
16	Orneckie Stowarzyszenie Rozwiązywania Problemów Uzależnień	ul. 1-go Maja 6 , 11-130 Orneta
17	Stowarzyszenie Klub Abstynenta	ul. 1-go Maja 6, 11-130 Orneta
18	Stowarzyszenie Pomocy Bezrobotnym i Ich Rodzinom „Samarytanie”	ul. Plac Wolności 26, 11-130 Orneta
19	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski	ul. 1-go Maja 6, 11-130 Orneta
20	Ochotnicza Straż Pożarna w Orniecie	Ul. Mickiewicza 18, 11-130 Orneta
21	Polski Związek Wędkarski Koło w Orniecie	Plac Wolności 26, 11-130 Orneta
22	Regionalny Związek Pszczelarzy w Elblągu Terenowe Koło w Orniecie	ul. Warmińska 3 11-130 Orneta
23	Ludowy Uczniowski Klub Sportowy	ul. Sportowa 7 11-130 Orneta
24	Szkolny Ludowy Klub Sportowy „TRAMP”	ul. Sportowa 7 11-130 Orneta
25	Uczniowski Klub Sportowy „BYSTRY”	ul. 1 Maja 20 11-130 Orneta
26	Miejski Klub Sportowy „Błękitni” w Orniecie	ul. Sportowa 6 11-130 Orneta
27	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Karbowo	Karbowo 1/3, 11-130 Orneta
28	Środowiskowy Dom Samopomocy przy Caritas Archidiecezji Przemysko-Warszawskiej	Henrykowo 7, 11-130 Orneta
29	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Zespołu Szkół Zawodowych „Przyszłość”	ul. 1-go Maja 20, 11-130 Orneta
30	Stowarzyszenie Ratowania Miasta Orneta i jej Zabytków	Plac Wolności 21, 11-130 Orneta
31	Związek Sybiraków Koło w Orniecie	ul. Przemysłowa 8, 11-130 Orneta
32	Stowarzyszenie „Lepsze Jutro”	ul. Warmińska 11, 11-130 Orneta
33	Spółeczny Komitet Budowy Pomnika Błogosławionego Jana Pawła II w Orniecie	ul. Plac Wolności 26, 11-130 Orneta
34	Stowarzyszenie Przyjaciół i Mieszkańców Ornety	ul. Braniewska 12/12, 11-130 Orneta
35	Stowarzyszenie „Warmińska Inicjatywa”	ul. Kwiatowa 7/19, 11-130 Orneta
obszary wiejskie		
36	Stowarzyszenie Rozwoju Sołectwa Karkajmy	Karkajmy 8/4, 11-130 Orneta
37	Stowarzyszenie „Nowe Drwęczno”	Drwęczno 24 , 11-130 Orneta
38	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Karbowo	Karbowo 7/3 , 11-130 Orneta

39	Stowarzyszenie „Open”	Świetlica wiejska w Opinie, 11-130 Orneta
40	Stowarzyszenie „Henrykowanie Razem”	Henrykowo, świetlica wiejska 11-130 Orneta
41	Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Rozwoju Wsi, Szkoły i Punktu Przedszkolnego w Bażynach „Dogonić Marzenia”	Bażyny 45 11-130 Orneta
42	Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Wierzbickiej „Wierzbica”	Ostry Kamień 1 11-130 Orneta
43	Stowarzyszenie ARKADIA z siedzibą w Dąbrówce	Dąbrówka 7a/1 11-130 Orneta
44	Ochotnicza Straż Pożarna w Henrykowie	Henrykowo 27, 11-130 Orneta
45	Ochotnicza Straż Pożarna w Bażynach	Bażyny 48, 11-130 Orneta
46	Ochotnicza Straż Pożarna w Mingajnach	Mingajny 62, 11-130 Orneta

Źródło: www.ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu

Zasady współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi są każdego roku uchwałami „w sprawie uchwalenia rocznego programu współpracy Gminy Orneta z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami określonymi w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok...”.

Organizacje współpracują z samorządem w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, wspierania i upowszechniania kultury fizycznej, organizacji gminnych imprez rekreacyjno-sportowych poprzez organizowane przez samorząd konkursy ofert. Spośród organizacji pozarządowych wykazanych powyżej około 25 realizuje zadania publiczne Miasta i Gminy Orneta

Organizacje pozyskują również środki ze źródeł zewnętrznych, w tym krajowych (między innymi z programów wdrażanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej: Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, FIO Warmia Mazury Lokalnie), unijnych (w tym ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania "Warmiński Zakątek" na działania własne realizowane na rzecz mieszkańców.

Zauważalnym jest wzrostowy trend aktywności społecznej nie tylko poprzez powołane organizacje, ale również grupy nieformalne, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Skutecznie realizują one wspólne cele na rzecz mieszkańców poprzez prace wolontarystyczne oraz dzięki aplikowaniu o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych.

W Gminie Orneta zgłoszone zostały nowe inicjatywy wiejskie w celu utworzenia tzw. wsi tematycznych – wsi z motywem przewodnim jako innowacyjnym sposobem na ożywienie gospodarki

wiejskiej oraz zapewnienie mieszkańcom wsi alternatywnych dochodów. Takie inicjatywy lokalne zostały zawiązane we wsi Henrykowo oraz Opin.

EKONOMIA SPOŁECZNA

Wsie tematyczne oraz działalność dochodowa organizacji pozarządowych prowadzona w formie działalności odpłatnej i gospodarczej stanowią coraz realniejszą formę zatrudnienia osób, które mają potencjał łączenia predyspozycji społecznych i przedsiębiorczych.

Jest to doskonała forma zatrudniania osób z grup defaworyzowanych i wymagających wsparcia. Upowszechnianie idei i instrumentów ekonomii społecznej wśród mieszkańców Gminy Orneta jest szczególnie ważne w kontekście potencjału funduszonego obszaru wnoszonego przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (w ramach RPO W i M 2014 - 2020) i Lokalną Grupę Działania "Warmiński Zakątek" (w ramach PROW 2014 - 2020).

Wnioski z analizy potencjału ludnościowego Miasta i Gminy Orneta:

- stabilna, dość wysoka liczba mieszkańców,
- rosnąca aktywność społeczna mieszkańców i działalność organizacji pozarządowych, ukierunkowana na zaspokajanie potrzeb społecznych, które przy wsparciu merytorycznym i wzmocnieniu potencjału kadrowego mogą być kluczowym partnerem Gminy w realizacji zadań publicznych,
- ujemny przyrost naturalny, odpływ mieszkańców do innych miast w Polsce, co wymaga nasilenia działań podnoszących atrakcyjność zamieszkania i wspierających młodych ludzi w rozwoju zawodowym i rodzicielstwie,
- duże dysproporcje ludnościowe między miastem a obszarem wiejskim – koncentracja mieszkańców wokół miasta Orneta,
- starzejące się społeczeństwo: wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, a tym samym konieczność zaspokajania potrzeb społecznych tej grupy mieszkańców,
- zmniejszający się udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności,
- wysokie amplitudy migracyjne, mogące być odzwierciedleniem niestabilnej sytuacji na rynku pracy wysoki poziom bezrobocia, szara strefa, brak dużych zakładów przemysłowych.

Powyższe wskaźniki stanowią o bardzo wysokim potencjale rozwoju społecznego Miasta i Gminy Orneta.

III.2. WALORY MIEJSCA ZAMIESZKANIA

III.2.1. Mieszkalnictwo i gospodarka komunalna

NIERUCHOMOŚCI I ZASOBY MIESZKANIOWE:

Sytuacja mieszkaniowa w Orniecie nie należy do najłatwiejszych, jednak znacząco nie odbiega od danych podobnych gmin. Trudna sytuacja jest związana z bezruchem w budownictwie komunalnym od początku lat dziewięćdziesiątych. Do tego znacznie zmniejszyły się wpływy z budżetu państwa na cele mieszkaniowe, a za gospodarkę mieszkaniową w coraz większym stopniu odpowiadają gminy.

Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w Olsztynie według stanu za 2014r. w gminnych zasobach mieszkaniowych znajduje się 4373 mieszkań o łącznej powierzchni 277152 m², z czego 22 mieszkania to pustostany (17 w Orniecie, 5 na wsi).

Tab. 12. Gospodarka mieszkaniowa w Gminie Orneta

GOSPODARKA MIESZKANIOWA I KOMUNALNA					
	2010	2011	2012	2013	2014
liczba budynków mieszkalnych	1420	1436	1441	1446	1455
zasoby mieszkaniowe	4321	4329	4337	4341	4373
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkań w m²	63,0	63,1	63,2	63,3	63,4
mieszkania na 1000 mieszkańców	340,7	343,6	345,7	349,8	352,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Orneta na koniec 2014 roku to 4373 mieszkań. Porównując liczbę mieszkań w poprzedzających latach (2010r. 4321, 2011r.4329 2012r. 4337, 2013r. 4341) można wywnioskować, że liczba mieszkań na terenie Gminy systematycznie choć w niewielkim stopniu rośnie. Spowodowane jest to głównie inwestycjami indywidualnymi i budową domów przez mieszkańców Gminy. Ważnym wskaźnikiem informującym o poprawie sytuacji mieszkaniowej w Gminie jest fakt, że systematycznie zwiększa się również przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania oraz w przeliczeniu na 1 osobę.

Tab. 13. Statystyka mieszkaniowa Gminy Orneta w przekroju powiatowym i gminnym

Nazwa	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania				przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	[m ²]				[m ²]			
Powiat lidzbarski	66,4	66,6	66,7	66,9	22,6	22,8	23,1	23,3
Lidzbark Warmiński (Miasto)	58,5	58,6	58,7	58,9	22,0	22,2	22,5	22,5
Kiwity (Gmina)	90,1	90,4	90,6	90,6	25,2	25,2	25,8	26,0
Lidzbark Warmiński (Gmina)	79,7	79,9	80,2	80,7	24,2	24,4	24,5	25,1
Lubomino (Gmina)	79,0	79,5	80,1	80,2	23,3	23,6	24,0	24,0
Orneta	63,1	63,2	63,3	63,4	21,7	21,8	22,1	22,4
<i>Orneta - miasto</i>	59,5	59,6	59,7	59,8	21,5	21,6	22,0	22,2
<i>Orneta - obszar wiejski</i>	74,8	74,9	75,0	75,3	22,2	22,4	22,6	22,9
Dobre Miasto	68,0	68,6	69,0	69,3	21,8	22,1	22,4	22,6
Pieniężno	70,6	70,7	70,8	71,0	21,6	21,9	22,0	22,5
Morąg	65,2	65,3	65,7	66,0	20,4	20,9	21,2	21,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Porównując wskaźniki mieszkaniowe w Gminie w stosunku do danych powiatowych wielkość ta jest nieco niższa, jednak to zjawisko jest charakterystyczna dla gmin miejskich i miejsko-wiejskich. W porównaniu do podobnych gmin: Pieniężno, Dobre Miasto czy Morąg – przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w Ornie jest nieco mniejsza (większa ilość mieszkań skoncentrowana w mieście niż na obszarach wiejskich), jednak wielkości te w przeliczeniu na 1 mieszkańca znacząco się nie różnią.

Z drugiej strony wg danych od 2009 roku uszczuplił się zasób mieszkań w zasobach własnych Gminy Orneta, których liczba zmalała z 736 mieszkań (w tym 51 socjalnych) do 515 mieszkań (w tym 120 socjalnych) w 2013 roku. Jednak na uwagę zasługuje fakt, że przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby mieszkań gminnym, znacząco zwiększyła się liczba mieszkań socjalnych. Może to być przesłanką do stwierdzenia faktu ubożenia społeczności lokalnych i potrzeby zabezpieczenia podstawowych potrzeb mieszkaniowych najbardziej potrzebującym mieszkańcom gminy liczby mieszkań socjalnych.

Tab. 14. Liczba mieszkań na terenie Gminy Orneta

	2009	2013	2009	2013
	mieszkania ogółem		mieszkania socjalne	
Powiat lidzbarski	1 759	1 443	66	217
Lidzbark Warmiński	878	781	7	88
Kiwity	29	23	0	1
Lidzbark Warmiński (Gmina)	100	105	8	8
Lubomino	16	19	0	0
Orneta	736	515	51	120
<i>Dobre Miasto</i>	333	284	23	43
<i>Pieniężno</i>	224	190	0	0
<i>Morağ</i>	476	384	47	56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Co więcej Miasto i Gmina Orneta charakteryzuje się bardzo dużą ilością mieszkań socjalnych - nawet w porównaniu do innych gmin w powiecie, a także innych gmin miejsko – wiejskich w województwie. Udział procentowy mieszkań socjalnych w ogólnej liczbie mieszkań gminnych w Ornece wyniósł 23%, a w innych gminach jest to odsetek od 0% do max 15%. Gospodarka mieszkaniowa i plany z nią związane zostały uregulowane w Wieloletnim Programie Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Orneta na lata 2011-2016 (Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XVII/124/12 Rady Miejskiej w Ornece z dnia 25 stycznia 2012 r.). Program jest opracowaniem porządkującym, analizującym i wyznaczającym kierunki działania w zakresie gospodarki mieszkaniowej. Program obejmuje zagadnienia związane z gospodarowaniem mieniem stanowiącym własność Gminy Orneta w tym lokalami mieszkalnymi niewykupionymi w budynkach wspólnot mieszkaniowych, lokalami mieszkalnymi w budynkach będących w 100 % własnością Gminy oraz lokalami socjalnymi. Program określa potrzeby mieszkaniowe, uwzględnia plany remontowe, sprzedaż lokali, określa zasady polityki czynszowej, sposób i zasady zarządzania lokalami i budynkami, wskazuje źródła finansowania gospodarki mieszkaniowej oraz prognozuje wydatki na utrzymanie zasobu mieszkaniowego.

Gmina Orneta od 2012 r. realizuje działania w ramach „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Orneta na lata 2012-2032”. Na obszarze całej Gminy Orneta przeprowadzona została inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest. Łączna powierzchnia niebezpiecznego pokrycia dachowego w Gminie wynosi 151 771,42 m² (w Ornece 9 075,22 m²), co przy średniej wadze 11 kg/m² płyty oznacza, że w Gminie zalega 9 075,22 Mg (w Ornece zalega 99,83 Mg) wyrobów azbestowych. Największa ilość płyt zlokalizowano w sołectwie Biały Dwór, gdzie

występuje ponad 13% wyrobów azbestowych zinwentaryzowanych w całej Gminy. Najniższą ilością wyrobów zawierających azbest odznacza się sołectwo Augustyny.

Tab. 15. Zestawienie ilościowe płyt azbestowo – cementowych na terenie Gminy Orneta

SOŁECTWO/MIASTO	ILOŚĆ WYROBU ZAWIERAJĄCEGO AZBEST (w m ²)	ILOŚĆ WYROBU ZAWIERAJĄCEGO AZBEST (w Mg)	STOPIEŃ PILNOŚCI USUNIĘCIA (m ²)		
			I	II	III
Augustyny	200,00	2,20	0,00	0,00	200,00
Bażyny	14 446,50	158,91	0,00	0,00	14 446,50
Biały Dwór	20 770,00	228,47	520,00	0,00	20 250,00
Chwałęcín	2 895,00	31,85	0,00	0,00	2 895,00
Drwęczno	3 485,00	38,34	0,00	0,00	3 485,00
Dąbrówka	13 933,00	153,26	4 342,00	0,00	9 591,00
Henrykowo	7 223,00	79,45	0,00	1 980,00	5 243,00
Karbowo	10 414,00	114,55	3 582,00	0,00	6 832,00
Karkajmy	12 858,00	141,44	4 380,00	606,00	7 872,00
Klusajny	5 028,00	55,31	160,00	1 373,00	3 495,00
Krosno	6 233,00	68,56	1 606,00	0,00	4 627,00
Krzykały	2 328,00	25,61	0,00	0,00	2 328,00
Kumajny	3 301,80	36,32	0,00	542,80	2 759,00
Miłakowo	5 171,00	56,88	0,00	0,00	5 171,00
Mingajny	9 775,90	107,53	1 545,90	0,00	8 230,00
Nowy Dwór	9 377,00	103,15	0,00	86,00	9 291,00
Opin	5 648,00	62,13	0,00	0,00	5 648,00
Osetnik	2 035,00	22,39	0,00	0,00	2 035,00
Wojciechowo	6 925,00	76,18	4 264,00	0,00	2 661,00
Wola Lipecka	649,00	7,14	0,00	0,00	649,00
miasto Orneta	9 075,22	99,83	270,00	3 008,22	5 797,00
RAZEM	151 771,42	1 669,49	20 669,90	7 596,02	123 505,50

Źródło: Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Orneta na lata 2012-2032

Ważniejszym jest jednak wskaźnik związany z pilnością usunięcia wyrobów zawierających azbest. Stopień pilności ma 3stopnową skalę, gdzie I stopień to wyroby wymagające jak najpilniejszej utylizacji. Tabela prezentuje syntetyczne zestawienie informacji uzyskanych z oceny wyrobów zawierających azbest. 20 669,90 m², tj. 13,62% powierzchni pokryć dachowych wymaga bezzwłocznego przeprowadzenia prac demontażowych oraz utylizacji powstałych odpadów. Najwięcej azbestu z I stopień znajduje się w sołectwach Karkajmy, Dąbrówka i Wojciechowo.

Tab. 16. Stopień pilności usunięcia wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Orneta

STOPIEŃ PILNOŚCI	ILOŚĆ WYROBU		UDZIAŁ
	m ²	Mg	%
I	20 669,90	227,37	13,62
II	7 596,02	83,56	5,00
III	123 505,50	1 358,56	81,38
RAZEM	151 771,42	1 669,49	100,00

Źródło: Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Orneta na lata 2012-2032

Powierzchnię 7 596,02 m² obejmują płyty azbestowo – cementowe zdefiniowane w II stopniu pilności usunięcia. Właściciele obiektów z tymi wyrobami zobowiązani są do corocznego przeprowadzania oceny celem monitorowania stanu technicznego i występującego zagrożenia. Od posiadaczy 81,38% płyt charakteryzujących się III stopniem pilności usunięcia wymaga się aby ocena sporządzana była w okresach nie przekraczających 5 lat. Pomimo, że obecnie zdecydowana większość wyrobów nie został zakwalifikowany do bezzwłocznego przeprowadzenia prac demontażowych oraz utylizacji powstałych odpadów, realnie występuje zagrożenie wystąpienia takiej sytuacji już w przeciągu najbliższych lat. Wówczas właściciele obiektów powinni podjąć czynności zmierzające do możliwie szybkiego, zgodnego z prawem pozbycia się niebezpiecznego wyrobu.

GOSPODARKA WODNA

Gospodarka wodna i plany z nią związane zostały uregulowane w Wieloletnim Planie Rozwoju i Modernizacji Urzędzeń Wodociągowych i Urzędzeń Kanalizacyjnych na lata 2014 - 2018 (Załącznik do Uchwały Nr XL/300/14 Rady Miejskiej w Orniecie z dnia 29 stycznia 2014 r.). WPRiM obejmuje zagadnienia:

- planowany zakres usług wodociągowo-kanalizacyjnych,
- przedsięwzięcia rozwojowo-modernizacyjne w poszczególnych latach,
- przedsięwzięcia racjonalizujące zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków,
- nakłady inwestycyjne w poszczególnych latach,
- sposoby finansowania planowanych inwestycji.

Administratorem sieci wodociągowej jest Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. PWiK w 2014r. korzystała z 7 ujęć wód głębinowych i 3 stacji uzdatniania wody w miejscowościach: Orneta, Mingajny, Karkajmy. Woda jest poddawana uzdatnianiu.

W 2014r. sieć wodociągowa w Gminie miała długość 106,7 km, co pokazuje wzrost o 15 km od roku 2009 i obsługiwała 1414 przyłączy.

Tab. 17. Sieć wodociągowa na terenie Miasta i Gminy Orneta

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej w km	91,7	106,5	106,5	105,5	106,3	106,7
ludność korzystająca z sieci wodociągowej (os)	9 127	9 167	9 098	9 082	8 961	8 977
% ludności korzystająca z sieci wodociągowej	90,3	91,0	91,0	91,1	91,0	98,8
zużycie wody na 1 mieszkańca w m³	25,8	25,6	25,2	24,8	26,8	22,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

W Gminie Orneta z sieci wodociągowej korzysta 98,8% ogółu ludności gminy (99,1% w mieście, 97,9 na obszarach wiejskich). Nominalnie ilość osób korzystających z usług wodociągowych zmniejsza się. Jest to normalny proces związany ze zmniejszeniem ogólnej liczby ludności w Gminie. Procentowo udział korzystających z wodociągów i kanalizacji z roku na rok się zwiększa, co potwierdza fakt ogromnego znaczenia tych sieci wśród mieszkańców Gminy.

Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca Gminy wyniosło w 2014 r. 22,4 m³ i zmniejszyło się w stosunku do roku poprzedniego o 4,4 m³. Trudno zdiagnozować przyczyny zmniejszającego się z użycia wody. Może to być efekt migracji mieszkańców i niezarejestrowanych zmian miejsca zamieszkania ewentualnie fałszowania odczytów wodomierzy przez mieszkańców Gminy.

Jakość wody pitnej na terenie Ornety jest nadzorowana przez Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Lidzbarku Warmińskim. Z przeprowadzonych badań wynika, że jakość wody jest w normie i jest przydatna do spożycia przez ludzi (badanie z dnia 16.11.2015 r. protokół Nr HK.4020.2.170.2015), jednak z uwagi na ciągłą eksploatację stacje uzdatniania wody wymagają modernizacji.

KANALIZACJA SANITARNA

W 2014r. sieć kanalizacyjna w Gminie miała długość 31,4 km, co pokazuje wzrost o 2,4 km w stosunku do roku 2009. Obsługuje 863 odbiorców.

Tab. 18. Sieć kanalizacyjna– powiat lidzbarski oraz gminy miejsko - wiejskie

	ścieki odprowadzone dam ³					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat lidzbarski	964,2	929	932	899	921	1 014,0
Lidzbark Warmiński (miasto)	576,5	552	562	546	540	635
Kiwity	15,5	16	14	16	16	16
Lidzbark Warmiński (obszar wiejski)	15,6	12	14	14	24	23
Lubomino	44,6	44	43	43	42	44
Orneta (MiG)	312	305	299	280	299	296
<i>Orneta - miasto</i>	282,5	286	279	254	270	266
<i>Orneta - obszar wiejski</i>	29,5	19	20	26	29	30
Dobre Miasto	439,7	423	437	427	426	425
Pieniężno	123,3	98	89	92	113	102
Morağ	751,5	667	707	779	760	780

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Ilość odprowadzanych ścieków z Gminy jest nieduża. W porównaniu do innych gmin miejsko – wiejskich jest znacznie poniżej średniej. Jest to efekt niewystarczającego skanalizowania Gminy oraz występowania punktów nierejestrowanych systemów odpływu ścieków (zbiorniki bezodpływowe, szamba, przydomowe oczyszczalnie ścieków). Niezbędnym jest rozwój sieci kanalizacyjnej najlepiej poprzez zaopatrywanie nowych terenów w urządzenia i sieci wodociągowe oraz uzupełnienia i modernizację istniejącej sieci.

Zgodnie z danymi GUS, w roku 2014, z instalacji kanalizacyjnej korzystało 79,2% mieszkańców Gminy. W Gminie działa 6 oczyszczalni ścieków :. tj. w miejscowości: Karkajmy, Bażyny, Dąbrówka, Miłkowo i Wola Lipecka oraz oczyszczalnia ścieków w mieście Orneta, która obsługuje całe miasto oraz miejscowości: Biały Dwór, Krosno (PGR), Karbowo i Wojciechowo. Pozostałe wsie lub ich część nie jest skanalizowana.

Tab. 19. Sieć kanalizacyjna na terenie Miasta i Gminy Orneta

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km	29,0	29,1	29,2	29,2	29,2	31,4
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (os)	9 778	9 866	9 797	9 771	9 652	9 814
% ludności korzystająca z sieci kanalizacyjnej	77,5	77,8	77,8	77,9	77,8	79,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej nieznacznie się zwiększa, jednak przez wiele lat utrzymywała się na poziomie 29,2 km. W Gminie Orneta z sieci z sieci kanalizacyjnej korzysta 79,2% mieszkańców (94,4% w mieście, 38% na obszarze wiejskim). Ta duża dysproporcja potwierdza fakt niskiego stopnia skoalizowania obszarów wiejskich i konieczności rozbudowania systemu kanalizacji w Gminie.

GOSPODARKA ODPADAMI

Od 1 lipca 2013 r. obowiązuje nowy system gospodarowania odpadami komunalnymi. Gmina od tego momentu jest odpowiedzialna za zorganizowanie systemu gospodarki odpadami komunalnymi zgodnie z zapisami ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (tj. Dz. U. 2016, poz. 250). Usługę odbioru odpadów komunalnych oraz zorganizowania i prowadzenia punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych świadczy podmiot zewnętrzny wybrany w drodze przetargu nieograniczonego. Sytuacja stanu gospodarki odpadami została opisana w dokumencie „Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Orneta 2015 r.” (kwiecień 2016). W ramach systemu gospodarki odpadami właściciele nieruchomości z terenu całej Gminy uzyskali możliwość selektywnego zbierania odpadów poprzez zakup pojemników i worków na różne rodzaje odpadów: papier, plastik, szkło oraz odpady biodegradowalne. W związku z polityką opłat za selektywne zbieranie odpadów oraz zwiększeniem świadomości ekologicznej mieszkańców system gospodarki odpadami bilansuje się na poziomie zerowym – wzrosła liczba właścicieli nieruchomości deklarujących segregację odpadów (zgodnie informacjami otrzymanymi z Urzędu Miejskiego w Ornece ok. 40% mieszkańców Ornety zadeklarowało segregację odpadów). Na terenie Gminy Orneta nie ma możliwości przetwarzania odpadów komunalnych. Od 2.01.2016 r. odpady komunalne z terenu Gminy Orneta są transportowane do stacji przeładunkowej w miejscowości Medyny, a następnie trafiają do nowowybudowanego Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów w Olsztynie (cały strumień odpadów z terenu Gminy trafia w jedno miejsce). Dzięki zastosowaniu technologii mechaniczno – biologicznej przetwarzania odpadów, system umożliwia pełne zagospodarowanie odpadów, którym końcowym produktem jest paliwo energetyczne. Dzięki temu od 2016 r. możliwym będzie osiągnięcie wymaganych gminnych wskaźników określonych przez Ministerstwo Środowiska związanych z ograniczeniem składowania odpadów biodegradowalnych (w tym momencie wskaźnik został przekroczony dwukrotnie). Gminne poziomy recyklingu określone przez Ministerstwo zostały osiągnięte.

Potrzeby inwestycyjne systemu gospodarowania odpadami:

- konieczność zakupu pojemników przeznaczonych do segregacji odpadów,
- tworzenie nowych gniazd na pojemniki do odpadów,
- nadawanie estetycznego wyglądu gniazdom „odpadowym”.

GOSPODARKA ENERGETYCZNA

Obecnie sieć elektroenergetyczna zapewnia zabezpieczenie potrzeb elektroenergetycznych gminy i miasta. Rozwój sieci i urządzeń energetycznych będzie uzależniony od zapotrzebowania. W Gminie planowany jest rozwój energetyki opartej o odnawialne źródła energii. Z uwagi na bogactwo obszarów chronionych, dyrektywy unijne oraz wzrost świadomości ekologicznej, na terenie Gminy zasadnym jest prowadzenie proekologicznej polityki energetycznej. Plany i założenia gospodarki elektroenergetycznej dla Miasta i Gminy Orneta określa dokument „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Miasta i Gminy Orneta” (2009r.)

Gmina Orneta jest zasilana w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego (KSE). Dostawcą energii elektrycznej dla terenu Gminy Orneta jest ENERGA - OPERATOR SA Oddział w Elblągu. Za sprawność systemu elektroenergetycznego oraz jego rozbudowę na terenie Gminy odpowiada Rejon Dystrybucji w Braniewie. Gmina jest zasilana w energię elektryczną z Głównego Punktu Zasilania (GPZ) przyłączonego do linii 110 kV. W skład infrastruktury 110 kV zasilającej Gminę w energię elektryczną wchodzi GPZ Orneta, który jest powiązany z GPZ Piotrowiec (należący do Energa - Operator SA Oddział w Elblągu) oraz GPZ Dobre Miasto (obsługiwany przez należący do Energa - Operator SA Oddział w Olsztynie).

Możliwości produkcji elektryczności z wykorzystaniem OZE dotyczą: energii wiatru, energii wody oraz energii słoneczna.

Elektrownie wodne a Gminie Orneta:

- dwie na rzece Drwęca Warmińska o mocy 112 kW, 40 kW (w miejscowości Orneta),
- jedna na rzece Młyńska Struga o mocy 45 kW (w miejscowości Osetnik).

Roczną produkcję szacuje się na poziomie ok. 600 800 MWh (stanowi to ok. 2,5-3,5% zużycia energii elektrycznej przez mieszkańców Gminy).

W Bażynach (rzeka Młyńska Struga, km 13+350) oraz Krośnie (rzeka Opin, km 2+560) istnieją budowle piętrzące o potencjale możliwym do wykorzystania w celach energetycznych. Występują też niewielkie elektrownie wodne (do 30kW) budowane przez osoby prywatne i inwestorów zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego oraz uzgodnieniami z sąsiednimi działkami. Ponadto inwestor musi uzyskać operat wodno-prawny oraz musi uzyskać wstępne warunki umowy z miejscowym przedsiębiorstwem energetycznym.

Warunki wietrze w Gminie Orneta są należą do przeciętnych. Wpływa na to duży wskaźnik lesistości, a na rozwój parków wiatrowych blokującym jest fakt dużych obszarów chronionych. Jednak w przyszłości na terenie Gminy nie wyklucza się lokalizacji pojedynczych obiektów o mocach rzędu kilkaset kW.: wysoki potencjał energetyczny mają otwarte obszary np. na terenie starego lotniska

Systemy fotowoltaiczne w Gminie mają coraz szersze zastosowanie. W chwili obecnej służą do zasilania urządzeń małej mocy zwłaszcza w telekomunikacji, rozproszonych systemów diagnostyczno-sygnalizacyjnych, urządzeń przenośnych, itp. Coraz częściej wykorzystuje się moduły zintegrowane z dachem, fasadami budynków oraz wytwarzane z półprzezroczystego materiału jako okno w budynkach. Niskie koszty eksploatacyjne systemów fotowoltaicznych będą determinować do częstszego ich wykorzystywania, szczególnie w budynkach użyteczności publicznej, budynkach prywatnych.

Powstanie odnawialnych źródeł energii elektrycznej nie przyczyni się w znaczny sposób do zwiększenia bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej na terenie Gminy Orneta. Lokalne uwarunkowania pozwalają na wybudowanie źródeł o niewielkiej mocy zainstalowanej. Jednak celowym wydają się maksymalne wykorzystanie środowiskowych uwarunkowań Gminy ponieważ stanowią uzupełnienie lokalnego systemu zaopatrzenia w energię.

Tab. 20. Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej na terenie powiatu lidzbarskiego

	odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu (szt)				zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu (MWh)			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Powiat lidzbarski	14 330	14 246	14 178	14 127	30 336	29 837	29 533	26 982
w tym na wsi	5 096	5 044	5 002	4 998	13 226	13 691	13 741	12 818

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Według danych powiatowych statystycznie około 30% odbiorców energii to punkty zlokalizowane na wsi. Generuje to również około 30% zużycie energii na tym obszarze. Tym samym 60% zużycia energii kumuluje się na obszarze miejskim.

Tab. 21. Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej na terenie Miasta Orneta

	odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu (szt)				zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu (MWh)			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Powiat lidzbarski	9 234	9 202	9 176	9 129	17	110	16 146	15 792
Orneta (obszar miejski)	3 330	3 323	3 310	3 283	6 145	5 172	5 142	4 739

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Liczba odbiorców energii oraz jej zużycie z roku na rok spada. Może to mieć związek ze zmniejszającą się liczbą ludności oraz z coraz częstszym wykorzystywaniem urządzeń i rozwiązań energooszczędnych.

GOSPODARKA GAZOWA

W Gminie Orneta nie występuje sieć gazowa. Dla potrzeb gospodarstw domowych rozprowadzany jest gaz propan – butan w butlach.

KOMUNIKACJA TELEINFORMATYCZNA

Miasto i Gmina Orneta ma swobodny dostęp do usług telekomunikacyjnych. Gmina Orneta uczestniczy w projekcie „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo warmińsko-mazurskie”, polegającego na budowie nowoczesnej infrastruktury telekomunikacyjnej. Głównym celem projektu SSPW-WWM była budowa sieci światłowodowej, umożliwiającej dostęp do szerokopasmowego internetu mieszkańcom, instytucjom i firmom w tym regionie Polski Wschodniej - na obszarach określanych jako „szare” lub „białe” plamy, których mieszkańcy są zagrożeni zjawiskiem tzw. wykluczenia cyfrowego. Projekt składa się z dwóch komponentów: budowa sieci szerokopasmowego dostępu do Internetu, szkolenia bezpośrednie dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. W ramach projektu powstanie sieć szkieletowa oraz sieć dystrybucyjna (bez budowy sieci dostępowych do użytkownika końcowego). Infrastruktura wybudowana w ramach projektu będzie własnością województwa. Wybudowana sieć zostanie powierzona w zarządzanie Partnerowi Prywatnemu.

Rys. 10. Aktualny stan realizacji projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo warmińsko-mazurskie”

Źródło: <http://warmińsko-mazurskie.orss.pl/projekt/etapy/>

Etapy Projektu:

15.09.2015 - Etap I: Projektowanie i budowa sieci

2 241 km światłowodowej sieci szkieletowo-dystrybucyjnej, 10 węzłów szkieletowych, 216 węzłów dystrybucyjnych (w tym powstanie 16 węzłów NGA) oraz 2 punkty styku do sieci światłowodowej wyższego rzędu- dla województwa warmińsko – mazurskiego. Ponadto w ramach projektu zostanie stworzone główne i zapasowe Centrum Zarządzania Siecią.

31.12.2025 - Etap II: Operowanie siecią

Po zakończeniu budowy sieci na okres 10 lat, do 31 grudnia 2025 roku włącznie rozpocznie się zarządzanie siecią światłowodową, w imieniu województwa warmińsko-mazurskiego: świadczenie usług telekomunikacyjnych dla innych operatorów, w tym dla operatorów świadczących usługi detaliczne, dla klientów indywidualnych oraz nadzór, utrzymanie i konfigurowanie sieci światłowodowej.

Wnioski z analizy zasobów mieszkaniowych i gospodarki komunalnej:

- brak sieci gazowej,
- niski stopień skanalizowania Gminy, szczególnie na obszarach wiejskich, potwierdzający niezbędność kanalizowania Gminy (w tym poprzez lokalne systemy oczyszczania ścieków),
- nowy system gospodarowania odpadami,
- nieracjonalne zmniejszenie ilości zużycia wody na mieszkańca, niezbędny montaż wodomierzy z odczytem radiowym,
- niezbędność działań służących poprawie efektywności energetycznej obiektów publicznych, gospodarczych i prywatnych,
- duże potrzeby zabezpieczenia mieszkań socjalnych dla mieszkańców,
- niska świadomość ekologiczna mieszkańców i niezbędność prowadzenia edukacji ekologicznej,
- brak wystarczającego wyposażenia selektywnej gospodarki odpadami,
- przestarzały system sieci kanalizacyjnej i wodociągowej, wymagające wykonania prac odtworzeniowych i modernizacyjnych,
- duże wyeksploatowanie stacji uzdatniania wody – konieczna modernizacja,
- dobry zasięg telefonii komórkowej,
- realizacja projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo warmińsko-mazurskie” przez samorządy terytorialne,
- niezbędność kontynuacji programu związanego z usuwaniem azbestu.

III.2.2. Oświata i wychowanie przedszkolne w Mieście i Gminie Orneta

Zgodnie z przepisami prawa określającymi katalog zadań własnych samorządów gminnych, samorzady odpowiadają za edukację od wychowania przedszkolnego, przez szkołę podstawową do gimnazjum. Gmina Orneta zapewnia dostęp do usług w zakresie edukacji na poziomie przedszkoli (2 przedszkola publiczne), szkół podstawowych (4 szkoły podstawowe) i gimnazjów (2 gimnazja).

Gminny system edukacji w 2015 r. tworzą:

1. Przedszkole Nr 1 w Ornece;
2. Przedszkole Nr 2 w Ornece;
3. Szkoła Podstawowa w Mingajnach;
4. Szkoła Podstawowa w Bażynach im. Jana Pawła II;
5. Szkoła Podstawowa Nr 1 w Ornece im. M. H. Sucharskiego;
6. Szkoła Podstawowa Nr 4 w Ornece im. Janusza Korczaka;
7. Gimnazjum nr 1 w Ornece (wchodzi w skład Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Ornece, prowadzonego przez Powiat Lidzbarski);
8. Gimnazjum Nr 2 im. 29 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego w Ornece.

Ponadto w Gminie Orneta funkcjonują placówki edukacyjne:

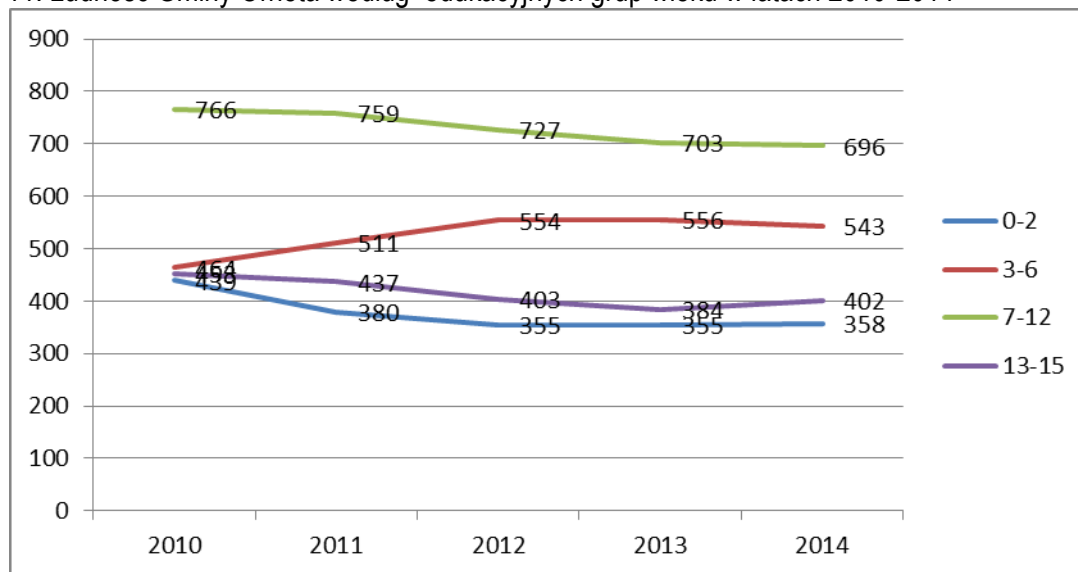
1. Gimnazjum nr 1 w Ornece (wchodzi w skład Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Ornece, prowadzonego przez Powiat Lidzbarski);
2. Liceum Ogólnokształcące im. Bojowników o Polskość Warmii w Ornece (wchodzi w skład Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Ornece, prowadzonego przez Powiat Lidzbarski);
3. Zespół Szkół Zawodowych (Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Technikum Ekonomiczne, Liceum Profilowane, Liceum Handlowe, Wieczorowe Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych) w Ornece, prowadzony przez Powiat Lidzbarski.

Ofertę edukacyjną stanowią również placówki prowadzone przez Powiat Lidzbarski, funkcjonujące w Lidzbarku Warmińskim:

- Zespół Szkół Zawodowych w Lidzbarku Warmińskim,
- Zespół Szkół i Placówek Oświatowych w Lidzbarku Warmińskim,
- Zespół Szkół i Placówek Ogólnokształcących w Lidzbarku Warmińskim,
- Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Lidzbarku Warmińskim,
- Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Lidzbarku Warmińskim.

Liczba i struktura szkół jest dostosowana do struktury mieszkańców Gminy Orneta, w poszczególnych kategoriach wiekowych.

Rys. 11. Ludność Gminy Orneta według edukacyjnych grup wieku w latach 2010-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Najliczniejszą grupę wiekową stanowi młodzież w wieku 7-12 lat (średnia na przestrzeni 5 lat – 730 osób). Prawdopodobnie jest to efekt zakładania rodzin przez osoby z urodzone w okresie wyżu demograficznego w Polsce w latach 80tych. Liczną grupę stanowią dzieci od 3-6 roku życia. Determinuje to do powstawania przedszkoli i klubów malucha. W Gminie Orneta brakuje placówek mogących przyjąć zwiększającą się liczbę dzieci, a na obszarach wiejskich takich placówek nie ma w ogóle.

Zasadniczo powyższe dane potwierdzają fakt starzenia się społeczeństwa, ilość dzieci w różnych grupach wiekowych ma tendencję spadkową. Spadek liczby dzieci w konsekwencji powoduje zmniejszenie liczby placówek szkolnych, obniżenie poziomu dostępu do edukacji, pogłębianie różnic edukacyjnych między mieszkańcami miasta i wsi.

Tab. 22. Liczba uczniów uczęszczających do szkół na terenie Gminy Orneta

	2010	2011	2012	2013	2014
Placówki (obiekty) wychowania przedszkolnego	2	2	2	2	2
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	263	270	275	326	289
Szkoły podstawowe	4	4	4	4	4
Uczniowie szkół podstawowych	760	740	695	647	700
Szkoły gimnazjalne	2	2	2	2	2
Uczniowie szkół gimnazjalnych	429	417	386	370	371

Licea ogólnokształcące dla młodzieży	1	1	1	1	1
Uczniowie liceów dla młodzieży	226	180	179	149	129
Zasadnicze szkoły zawodowe	1	1	1	1	1
Uczniowie szkół zawodowych	125	106	90	98	102

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Zgodnie z trendami demograficznymi liczba uczniów w szkołach i placówkach przedszkolnych spada. Również edukacja ponadgimnazjalna ma tendencję malejącą. W ciągu ostatnich 5 lat liczba uczniów w liceum ogólnokształcącym drastycznie spadła o 57%. Jest to efekt nie tylko zmniejszenia liczby uczniów w Gminie, ale również niedopasowaniem potrzeb edukacyjnych dla młodzieży i migracji w celu podniesienia kwalifikacji do większych miast np. Elbląga i Olsztyna.

Oferta edukacyjna skoncentrowana jest w Ornece – tylko dwie szkoły podstawowe znajdują się poza miastem (Mingajny i Bażyny). Sytuacja ta daje możliwość równego korzystania z oferty edukacyjnej wśród dzieci z miasta i obszarów wiejskich: taki sam poziom nauczania i oferta zajęć pozalekcyjnych. Jednak barierą w dostępie do edukacji jest konieczność dojazdu młodzieży z obszarów wiejskich oraz organizacji czasu wolnego między zajęciami pozalekcyjnymi, a także szereg obowiązków domowych przy rodzinnych gospodarstwach rolnych, które niekiedy uniemożliwiają korzystanie z oferty dodatkowej.

Tab. 23. Oferta zajęć pozalekcyjnych w placówkach dydaktycznych Gminy Orneta

Nazwa szkoły	Zajęcia sportowe	Koła tematyczne przedmiotowe (rozwój kompetencji)	Zajęcia wyrównawcze przedmiotowe	Języki obce	Koła zainteresowań (taniec, muzyka, plastyka)	Terapia
Szkoła Podstawowa Nr 1 w Ornece im. M. H. Sucharskiego	x	x	x	x	x	x
Szkoła Podstawowa Nr 4 w Ornece im. Janusza Korczaka	x	x	x	x	x	x
Szkoła Podstawowa w Mingajnach	x		x		x	x
Szkoła Podstawowa w Bażynach im. Jana Pawła II	x		x	x	x	x
Gimnazjum nr 1 w Ornece		x		x	x	
Gimnazjum Nr 2 im. 29 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego w Ornece	x	x		x	x	

Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Bojowników o Polskość Warmii w Ornece		x		x	x	
Zespół Szkół Zawodowych	x					

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Najbogatszą ofertę zajęć pozalekcyjnych w Gminie wśród placówek dydaktycznych mają szkoły podstawowe w zlokalizowane w mieście Orneta. Potwierdza to fakt dysproporcji edukacyjnych między miastem a obszarami wiejskimi. Dzięki bliskiej odległości korzystnemu położeniu Gminy, uczniowie mogą skorzystać ze zdecydowanie bogatszej oferty szkół, placówek i organizacji w Lidzbarku Warmińskim, tj. Zespołu Szkół i Placówek Ogólnokształcących w Lidzbarku Warmińskim, Zespołu Szkół Zawodowych w Lidzbarku Warmińskim, Zespołu Szkół i Placówek Oświatowych w Lidzbarku Warmińskim, Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Lidzbarku Warmińskim oraz Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Lidzbarku Warmińskim. Jednak nie rozwiązuje to problemu dysproporcji edukacyjnych orneckiej młodzieży. Widoczna jest konieczność rozwoju szkolnictwa zawodowego, rozszerzenie oferty edukacyjnej dla osób dorosłych i organizację zajęć edukacyjnych dopasowanych do potrzeb rynku pracy. Brak zajęć pozalekcyjnych w szkołach ponadgimnazjalnych obniża znacznie poziom kwalifikacji uczniów (ZSZ). Pracodawcy zgłaszają potrzebę zatrudniania osób z odpowiednią wiedzą, umiejętnościami praktycznymi, jednak lokalny rynek pracy nie zapewnia im odpowiedniej kadry. Przez to pogłębia się paradoksalna sytuacja długotrwałego poszukiwania pracowników przy jednoczesnym dość wysokim bezrobociu.

W celu wyrównania szans edukacyjnych w Gminie została opracowana „Strategia wyrównywania szans edukacyjnych w Gminie Orneta na lata 2013 – 2018”. Identyfikacja potrzeb edukacyjnych potwierdza występowanie problemów związanych z małą ofertą bezpłatnych zajęć pozalekcyjnych, szczególnie na wsiach, niedopasowaną ofertę edukacyjną do potrzeb rynku pracy, nieuwzględnianie indywidualnych edukacyjnych potrzeb uczniów. Podkreślony też jest problem związany z niewystarczającą infrastrukturą edukacyjną (plac zabaw, sale gimnastyczne, świetlice w niektórych sołectwach). Gmina podejmuje szereg działań, aby te problemy zniwelować przy pomocy środków własnych lub dofinansowań zewnętrznych.

Wnioski z analizy szkolnictwa:

- zbyt ograniczona oferta szkolnictwa zawodowego, stwarzającego możliwość zdobycia kwalifikacji młodym ludziom, którzy nie kontynuują edukacji na poziomie średnim i wyższym, co stwarza realną szansę zapobiegania bezrobociu młodych ludzi,
- konieczne zapewnienie nowoczesnych pomocy dydaktycznych od najwcześniejszych etapów edukacji, w celu podnoszenia szans edukacyjnych młodych ludzi,
- brak miejsc przedszkolnych dla dzieci, uniemożliwiający wdrażanie programów wczesnego włączania dzieci do systemu edukacji,
- ograniczona oferta zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych w zakresie wyrównywania deficytów edukacyjnych i rozwijania kompetencji kluczowych dzieci, zwłaszcza w obszarze nauk ścisłych, przyrodniczych, kompetencji społecznych.

III.2.3. Tożsamość kulturowa Gminy Orneta

TOŻSAMOŚĆ WYZNANIOWA

Orneta to miasto o niezwyklej historii, zwane często „perłą Warmii”. Nazwa miasta wywodzi się ze staropruskiej nazwy pola - wormedythin, ale już w początkach XV wieku pojawiła się równoległa nazwa Orneta. W związku ze skomplikowanymi dziejami tej ziemi, powstał tu swoisty tygiel, w którym tworzy się wyjątkowa mieszanka kultur, tradycji i religii. W historii Ornety swoją znaczącą rolę odegrali Żydzi, prawosławni, katolicy, a także Świadkowie Jehowy. Pomimo, że pierwsze informacje o Żydach na tym terenie pojawiają się już w połowie XIV w., to dopiero I rozbiór Polski spowodował znaczne zwiększenie ich liczby i powstanie oficjalnej gminy wyznaniowej w ok. 1800 r. Była to jedna z pierwszych gmin na całej Warmii i w Prusach Wschodnich. W 1806 r. założono cmentarz wyznaniowy, a w 1849 r. wzniesiono neogotycką synagogę. Znani ze swojej przedsiębiorczości Żydzi zajmowali się handlem, kupiectwem, rzemiosłem oraz przemysłem. Najwięcej Żydów – ponad 170-ciu, mieszkało w Ornecie w drugiej połowie XIX w. stanowiąc blisko 4 % mieszkańców. Po 1935 r. nasiliły się nastroje antysemityczne, które zaskutkowało emigracją głównie do Berlina i Królewca, ale także do Holandii czy Francji. Pozostali zostali osadzeni w gettach: Theresienstadt, Litzmannstadt (Łódź), w Olsztynie i Rydze, byli również mordowani w obozach w Auschwitz, Treblince i Kulmhof (Chełmno). Wśród ofiar Holokaustu znane są nazwiska 49 osób związanych z miastem. („Orneta - gmina żydowska”, 01.07.2013).

W przypadku parafii prawosławnej jej początki sięgają dopiero 1947 r. To właśnie w Ornecie i jej okolicach było jedno z największych skupisk ludności przesiedleńczej w akcji „Wisła”. Przy wsparciu burmistrza została tam zorganizowana parafia w budynku po opuszczonej świątyni ewangelickiej. Parafia ornecka, zaraz po gdańskiej i olsztyńskiej, była największą wśród nowopowstałych wspólnot

prawosławnych. Parafia prawosławna w Orniecie oficjalnie utworzona została 17 kwietnia 1948 r., jako filia parafii olsztyńskiej. Cerkiew poświęcona została św. Cudotwórcy Mikołajowi. W latach osiemdziesiątych liczba wiernych w Orniecie z roku na rok systematycznie malała, głównie z powodu trudności z dojazdem. W roku 1985 na nabożeństwa uczęszczało już jedynie około 20 osób, a w 1994 r. liczba wiernych w Orniecie to tylko 90. Obecnie, dzięki staraniom proboszcza, pomocy Urzędu Miejskiego i datkom wiernych z całej diecezji kościół prawosławny przeszedł remont, a nieliczna grupa parafian nadal uczęszcza na nabożeństwa.

Kolejnym odłamem religijnym w Orniecie są Świadkowie Jehowi. Pierwsi Świadkowie Jehowy (znani pod nazwą Badacze Pisma Świętego) pojawili się na południowych terenach Prus Wschodnich około roku 1913, a w latach XXtych powstał w Olsztynie zbor. Represje nazistowskie spowodowały delegalizację ich działalności, a wyznawcy byli prześladowani i mordowani. Niemniej w Orniecie istnieje nadal duża ich grupa („DIAGNOZA STANU KULTURALNEGO MIESZKAŃCÓW GMINY ORNETA” Agnieszka Triebing-Matys Miejski Dom Kultury im. Franciszka Chruściela w Orniecie 2013).

ZABYTKI

Orneta charakteryzuje się bogactwem zabytków, Świadczących o jej kulturze, historii i tożsamości jej mieszkańców.

Tab. 24. Zabytki nieruchomości na terenie Gminy Orneta, wpisane do Rejestru Zabytków oraz Gminnej Ewidencji Zabytków

Bażyny	- kościół par. p.w. śś. Mikołaja Biskupa i Rocha, 1 poł. XIV, XV/XVI, nr rej.: 648/67 z 12.10.1967 - cmentarz kościelny, nr rej.: j.w. - zespół pałacowy, XVIII-XIX, nr rej.: 649/67 (B/28, B/32) z 12.10.1967: - pałac - park nr rej.: 648/67 z 12.10.1967
Bogatyńskie	- kościół fil. p.w. Świętej Trójcy i św. Michała, XIX, nr rej.: 657 (B/34) z 12.10.1967 - zespół pałacowy, XVIII: - pałac, nr rej.: 652/67 (B/35) z 12.10.1967 - park, nr rej.: 88/86 z 10.02.1986
Chwałęcin	- kościół odpustowy p.w. św. Podwyższenia Krzyża Świętego, 1720-1728, nr rej.: A-203 z 9.03.1957 oraz 1158 z 18.05.1968 - krużganki z kaplicami, nr rej.: j.w. - cmentarz przykościelny, nr rej.: j.w.
Henrykowo	- kościół par. p.w. św. Katarzyny, XIV/XV, nr rej.: H/1 z 28.09.1953 - plebania, 2 poł. XVIII, nr rej.: 666/67 z 16.10.1967

Karkajmy	<ul style="list-style-type: none"> - zespół pałacowy, nr rej.: 191/91 z 17.05.1991: - pałac - oficyna - park
Krosno	<ul style="list-style-type: none"> - zespół kościoła odpustowego, 1 poł. XVIII, 1915, nr rej.: A-107 z 27.06.1953: - kościół p.w. Nawiedzenia NMP i św. Józefa - krużganki z 4 kaplicami - dom księży emerytów, nr rej.: 1143 z 28.04.1968 - spichrz, nr rej.: 353/94 z 26.04.1994
Mingajny	<ul style="list-style-type: none"> - kościół par. p.w. św. Wawrzyńca, XIV, XVII-XX, nr rej.: 667/67 z 16.10.1967 - cmentarz przykościelny, nr rej.: j.w.
Opin	<ul style="list-style-type: none"> - kościół fil. p.w. Świętego Krzyża, XIV, 1803, nr rej.: O/27 z 11.03.1957 - szkoła nr 12, nr rej.: 196/91 z 27.08.1991
Osetnik	<ul style="list-style-type: none"> - kościół p.w. św. Jakuba (ruina, nr rej.: 674/67 (O/43) z 18.10.1967 - zespół młyna, nr rej.: 213/92 z 29.01.1992: - młyn - 2 budynki gospodarcze - urządzenia hydrotechniczne
Orneta	<ul style="list-style-type: none"> - miasto, w obrębie murów obronnych, XIV-XIX, nr rej.: A-185 z 17.11.1956 - kościół par. p.w. św. Jana Chrzciciela, XIV, XV, nr rej.: O/3 z 17.11.1956 - plebania, ul. Kościelna 1, nr rej.: O/8 z 17.11.1956 (nie istnieje) - kościół ewangelicki, ob. cerkiew, 1829, nr rej.: 668/67 z 16.10.1967 - kaplica Jerozolimka, XVII/XVIII, nr rej.: O/4 z 17.11.1956 - klasztor ss. katarzynek, 2 poł. XVI, XVIII, 2 poł. XIX, nr rej.: A-189 z 17.11.1956 - ogród klasztorny (otoczenie), XVIII, nr rej.: A-189 z 15.10.2010 - piwnice zamku, w budynku szkoły, XIV, XVI, nr rej.: O/13 z 17.11.1956 - mury obronne (pozostałości), ul. Wały Jagiellońskie, XIV-XV, nr rej.: O/6 z 17.11.1956 - ratusz, XIV, nr rej.: O/7 z 17.11.1956 - zespół urbanistyczny ulic: Elbląskiej i Podgórznej, 1848-1850, nr rej.: A-1621 z 17.02.1986 : domy : ul. Elbląska, nr : 11; 13; 15; 17; 21; 25; 27; 28; 29; 30; 31; 33; 35; 37; 39; 40; 41; 42; 43; 45; 46; 47; 50; 52; 54; 55; 56; 58; 60; 62; 66; 70; 71; 74; 76; Ul. Podgórzna, nr : 12; 42; 44; 46; 48; 50; 52; - dom, ul. Elbląska 70, poł. XIX, nr rej.: 80/85 z 20.09.1985 - dom, ul. Kościuszki 8, 1880, nr rej.: A-4525 z 18.05.2009 - dom, ul. 1 Maja 1, mur.-szach., pocz. XIX, nr rej.: 669/67 z 16.10.1967 - sąd, ob. szkoła zawodowa, ul. 1 Maja 20, 1905, nr rej.: A-2281 z 16.08.2006 - willa, ul. 1 Maja 26, 1906, nr rej.: 185/91 z 18.02.1991 - willa, ul. 1 Maja 43, 1904, nr rej.: 264/93 z 30.04.1993 - kamienica, ul. Pionierów 5, (XVIII), k. XIX, nr rej.: A-4523 z 18.05.2009 - kamienica, ul. Pionierów 10, 1879, nr rej.: A-4524 z 18.05.2009 - kamienica, ul. Pionierów 12, k. XIX, nr rej.: A-4536 z 26.10.2009 - kamienica, ul. Pionierów 14, k. XIX, nr rej.: A-4537 z 26.10.2009 - kamienica, ul. Pionierów 15, k. XIX, nr rej.: A-4538 z 26.10.2009 - kamienica, ul. Pionierów 16, k. XIX, nr rej.: A-4536 z 26.10.2009

	<ul style="list-style-type: none"> - dom, ul. Sienkiewicza 2, XVIII-XIX, nr rej.: 382/94 z 1.09.1994 - dom, ul. Sienkiewicza 4, XVIII, XIX/XX, nr rej.: 383/94 z 3.09.1994 - dom, pl. Wolności 1, 1846, 1940, nr rej.: 532/97 z 5.05.1997 - dom, pl. Wolności 3, 2 poł. XIX, nr rej.: 530/97 z 14.04.1997 - dom, pl. Wolności 5, XVIII, po 1880, nr rej.: 527/97 z 11.03.1997 - dom, pl. Wolności 10, XIX, nr rej.: 670/67 z 18.10.1967 - dom, pl. Wolności 12, XIX, nr rej.: 671/67 z 18.10.1967 - dom, pl. Wolności 14, XIX, nr rej.: 672/67 z 18.10.1967 - dom, pl. Wolności 17, XVII-XVIII, 2 poł. XIX, nr rej.: 541/97 z 19.06.1997 - dom z oficyną i dobudówką, pl. Wolności 21, XVI-XVII, XIX, po 1920, nr rej.: 460/95 z 5.06.1995 - dom, pl. Wolności 23, XVII-XIX, nr rej.: 171/90 z 28.12.1990 - dom, pl. Wolności 25, XV, 2 poł. XIX-XX, nr rej.: 540/97 z 19.06.1997 - kamienica z oficyną, pl. Wolności 27, (XVIII, 2 poł. XX, nr rej.: A-2178 z 7.03.2005 - kamienica z oficyną, pl. Wolności 29, XVIII, 1 ćw. XX, nr rej.: A-2208 z 23.09.2005 - dom, pl. Wolności 31, XVIII/XIX, nr rej.: O/12 z 17.11.1956 - dom, pl. Wolności 33, XVIII/XIX, nr rej.: O/11 z 17.11.1956 - dom, pl. Wolności 35, XVIII/XIX, nr rej.: O/10 z 17.11.1956 - spichrz, ul. Browarna 12, k. XVIII, nr rej.: 673/67 (O/30) z 18.10.1967
--	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Rejestr zabytków nieruchomości dla województwa warmińsko – mazurskiego

Tab. 25. Stanowiska archeologiczne wpisane do Rejestru zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków

Osetnik	Osada wielokulturowa, wczesno żelazna i wczesnośredniowieczna oraz cmentarzysko szkieletowe wczesnośredniowieczne - C-176
Osetnik	Stanowisko wielokulturowe (cmentarzysko kultury wielbarskiej, osada wczesnośredniowieczna i cmentarzysko kultury zachodniobałtyjskiej z OWR), C-177

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Rejestr zabytków nieruchomości dla województwa warmińsko – mazurskiego

Znaczna ilość obiektów zabytkowych determinuje do szczególnego dbania o ich stan poprzez: zamieszczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach o warunkach zabudowy odpowiednich zaleceń dotyczących zasad ochrony zabytków, ścisłą współpracę władz, właścicieli oraz użytkowników obiektów zabytkowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zahamowanie oraz niedopuszczenie do procesów zniszczeń obiektów i obszarów zabytkowych, przebudowę obiektów dyszharmonijnych zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi w strefach ochrony, popularyzacja rodzimych tradycji, zabytków i kultury, adaptacja obiektów zabytkowych z zachowaniem walorów i wartości historycznych z równoczesnym realizowaniem celów edukacyjnych, poznawczych, turystycznych i naukowych, korzystanie z funduszy i programów unijnych. Należy również zachować historyczne układy ruralistyczne we wsiach: Bażyny, Bogatyńskie, Chwałęcín, Drwęczno, Henrykowo,

Krosno, Mingajny, Nowy Dwór, Opin, Osetnik ze względu na znaczną liczbę cennych obiektów budownictwa wiejskiego wpisanych do gminnej ewidencji zabytków. (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Orneta - Tereny Wiejskie, Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego, Polityka Przestrzenna, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr BRM.0007.18.2015 Rady Miejskiej w Ornece z dnia 29 kwietnia 2015 r.)

Bardzo ważną częścią dziedzictwa oprócz zabytków, dzieł sztuki lub cennych eksponatów jest także tradycja, żywe niematerialne przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom. Życiem kulturalnym Ornety opiekuje się Miejski Dom Kultury, który jest organizatorem wielu imprez rozrywkowych, kulturalnych, oświatowych i lokalnych w mieście. Misją MDK jest stymulowanie oraz rozwój aktywnego uczestnictwa mieszkańców Miasta i Gminy w kulturze. Mieszkańcy mają szansę uczestniczyć w kołach zainteresowań, zrzeszać w klubach i stowarzyszeniach. Aktywności MDK: Klub Seniora „Ornecianie”, Orkiestra Dęta, Szkoła Tańca „U Mirka”, Zespół Tańca Nowoczesnego „Taiga”, ognisko muzyczne, koło plastyczne. Do stałych imprez organizowanych przez Miejski Dom Kultury zaliczyć można: Kaziuki Wiliniuki (festiwal kultury wileńskiej), Baba Fest (Ornecki Festiwal Kobiet), Koncerty papieskie, spotkania teatralne dla najmłodszych pod nazwą „Teatr Małego Widza”, Jazzowe Zaduszki, Rowerowa Majówka, Orneckie Dni Dziedzictwa, dożynki i pikniki gminne. We wsiach należących do Gminy Orneta ośrodkami kultury i miejscem spotkań i aktywności mieszkańców są świetlice wiejskie: Opin, Karbowo, Bażyny, Dąbrówka, Mingajny, Henrykowo, Wola Lipecka.

BIBLIOTEKI I CZYTELNICTWO

Obecnie na terenie Gminy Orneta funkcjonują: Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Ornece,² Filie Biblioteczne: w Bażynach i Henrykowie. Zgodnie z Uchwałą Nr XL/299/14 Rady Miejskiej w Ornece z dnia 29 stycznia 2014 r. w sprawie nadania nowego statutu Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Ornece. Do zadań biblioteki należy:

- opracowywanie i przechowywanie materiałów bibliotecznych;
- udostępnianie zbiorów na miejscu i wypożyczanie na zewnątrz;
- organizowanie i prowadzenie działalności informacyjnej;
- popularyzowanie książki i czytelnictwa;
- współpraca z innymi instytucjami kultury i organizacjami społecznymi w zakresie zaspokajania potrzeb kulturalno-oświatowych mieszkańców.

W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Ornece oraz w Filii w Henrykowie można skorzystać z komputerów z bezpłatnym dostępem do Internetu. W bibliotece w Ornece oferowane są również odpłatnie usługi drukowania i kserowania materiałów w wersji czarno-białej.

Tab. 26. Struktura czytelnictwa w wybranych gminach miejsko – wiejskich

	liczba bibliotek	czytelnicy w ciągu roku			księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej)			
		2014	2012	2013				2014	2014	2014
		[ob.]	[osoba]	[osoba]				[osoba]	[wol.]	[osoba]
Pieniężno	1	602	642	647	3 229,7	98	2 181			
Morąg	5	5 328	5 278	5 188	2 586,0	208	3 553			
Orneta	3	1 726	1 556	1 521	4 084,9	123	4 132			
Dobre Miasto	3	1 800	1 918	1 956	2 174,7	121	3 232			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Wśród mieszkańców Miasta i Gminy Orneta odnotowuje się spadek liczby czytelników (o 11,88% w stosunku do roku 2012). Liczba czytelników jest bardzo niska – 1521 osób w 2014 r. W porównaniu z gminą Dobre Miasto, która również posiada 3 placówki, jest to znacznie niższy wskaźnik. Imponujący księgozbiór nie zachęca czytelników do aktywnego korzystania z usług biblioteki. Liczba ludności przypadająca na 1 placówkę biblioteczną jest największa (4132 osoby). Może to potwierdzać fakt zbyt małej liczby placówek bibliotecznych, dalekie odległości do punktów nie zachęcają do zwiększenia czytelnictwa.

Biblioteka podejmuje również działania na rzecz dzieci, młodzieży, osób dorosłych. Formy aktywizacji: teatryki, organizacja czasu wolnego dzieci, zajęcia plastyczne, nauka korzystania z bezpiecznego Internetu czy naukę czytania, spotkania z pisarzami. Dla osób starszych organizowane są spotkania cykliczne, warsztaty rękodzielnicze, spotkania z hobbystami, wymiana doświadczeń życiowych i kulinarnych, dyskusje o książkach i religii, wystawy.

Dodatkowym punktem kulturalnym w Orniecie jest Galeria Art-Nova, która organizuje cykliczne wystawy autorskie malarzy, fotografików oraz rzeźbiarzy z całej Polski, a nawet z zagranicy.

SPORT

Zadania Gminy w zakresie upowszechniania kultury fizycznej i turystyki prowadzi Ośrodek Sportu i Rekreacji w Ornece, będący gminną jednostką budżetową. Do podstawowych zadań OSiR-u należy m.in.: rozwój bazy sportowej i turystycznej; rozwijanie różnych dyscyplin sportowych; udostępnianie bazy sportowej i rekreacyjnej; upowszechnianie kultury fizycznej poprzez organizację imprez sportowo-rekreacyjnych i turystycznych; kształtowanie pozytywnych postaw w sporcie oraz organizowanie zawodów sportowych. Dostępna baza sportowa w ramach OSiR: siłownia, hala, kort tenisowy, boisko orlik, miejsce przyjazne rowerzystom.

Na terenie Gminy funkcjonują kluby sportowe upowszechniają kulturę fizyczną wśród dzieci i młodzieży przyczyniając się do rozwoju wielu dyscyplin sportowych oraz podniesienia jakości sportu. Biorą czynny udział w sferze rozwoju kultury oraz społeczeństwa. Działające aktywnie kluby sportowe:

- Miejski Klub Sportowy "Błękitni" w Ornece,
- Uczniowski Klub Sportowy "Bystry" w Ornece,
- Ludowy Uczniowski Klub Sportowy w Ornece,
- Uczniowski Integracyjny Klub Sportowy "Mig" w Ornece.

Do oferty sportowo-rekreacyjnej Gminy należą również: ścieżki dydaktyczne, oznaczone trasy rowerowe różnej trudności, jezioro Mieczowe, Taftowo i Drwęca Warmińska do rekreacji wodnej,.

Wnioski z analizy potencjału kulturowego:

Badanie stanu i potrzeb kulturalnych mieszkańców Gminy Orneta zostało zrealizowane między majem a czerwcem 2013 roku w ramach projektu Narodowego Centrum Kultury „Dom Kultury + Inicjatywy Lokalne 2013”, aby dowiedzieć się jak postrzegana jest kultura i jakie są potrzeby kulturalne mieszkańców, czego oczekują od ośrodka kultury, co zrobić by ośrodek kultury sprostał tym oczekiwaniom oraz jak rozbudzić potrzeby działań kulturalnych mieszkańców i jak je skutecznie kształtować. Wyniki badań zawiera „DIAGNOZA STANU KULTURALNEGO MIESZKAŃCÓW GMINY ORNETA”, autorka Agnieszka Triebing-Matys Miejski Dom Kultury im. Franciszka Chruściela w Ornece 2013.

- potrzeba pobudzenia działalności świetlic wiejskich jako jednostek kulturotwórczych i realizujących zadania z zakresu edukacji kulturowej, czytelnictwa,
- brak lokalnych liderów,
- brak imprezy flagowej, kulturalnej wizytówki Ornety, niezbędność wykorzystania trendów wizerunkowych Ornety do jej rozwoju oraz wsparcia środowiska kulturotwórczego (artyści, rękodzieło),

- niewykorzystany potencjał kulturalny i historyczny miasta, niespójna promocja miasta,
- bogata oferta działań Miejskiego Domu Kultury w Ornece,
- niezbędność integrowania zasobów do tworzenia ofert kulturalnych angażujących różnych Partnerów i zasoby, w tym potrzeba rozwijania zaangażowania mieszkańców w rozwój życia kulturalnego Gminy,
- potrzeba większego zaangażowania szkół i kadry nauczycielskiej w działania kulturalne,
- niski poziom czytelnictwa – potrzeba upowszechniania czytelnictwa od najmłodszych lat,
- niewystarczająca infrastruktura sportowa na obszarach wiejskich,
- za słabo wykorzystana infrastruktura sportowa do kreowania oferty spędzania czasu wolnego i rozwoju sprawnościowego mieszkańców.

III.2.4. Pomoc społeczna, ochrona zdrowia

Jednostką realizującą zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej w Gminie Orneta jest Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ornece. Zadaniem jednostki będącej samodzielną jednostką organizacyjną Gminy Orneta jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie mogą pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, przede wszystkim poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. By osiągnąć ten cel Ośrodek wykonuje następujące zadania własne Gminy o charakterze obowiązkowym:

- 1) z zakresu pomocy społecznej,
- 2) z zakresu świadczeń rodzinnych
- 3) z zakresu świadczeń alimentacyjnych,
- 4) z zakresu podejmowania działań wobec dłużników alimentacyjnych i prowadzenie postępowań w tych sprawach,
- 5) z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – prowadzenie PIK i ZI,
- 6) z zakresu ochrony zdrowia psychicznego – prowadzenie mieszkania chronionego,
- 7) z zakresu aktywizacji społeczno- zawodowej – prowadzenie KIS,
- 8) z zakresu wspierania rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 9) z zakresu świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych należących do kompetencji Burmistrza.

Ponadto ośrodek wykonuje:

- inne zadania własne Gminy:
  - przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych,

- przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie.
- zadania zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez Gminę:
  - przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
  - opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne,
  - organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych,
  - przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z kłęską żywiolową lub ekologiczną,
  - realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej.

W 2014 roku pomocą społeczną, bez względu na jej rodzaj i formę, zostało objętych 776 rodzin, liczących łącznie 1 881 osób, czyli 15,2% mieszkańców Gminy Orneta. Świadczenie przyznane zostało 1 088 osobom, co oznacza spadek w porównaniu z 2013 rokiem – o 45 osób, tj. o 4,0% oraz wzrost w odniesieniu do 2012 roku – o 20 osób, tj. o 1,8%.

Tab. 27. Świadczenia społeczne przyznane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w 2014 roku

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym przyznano świadczenie w trybie decyzji	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych	1 088	776	1 881
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych bez względu na ich rodzaj formę i liczbę	1 086	774	1 879
Pomoc udzielona w postaci pracy socjalnej ogółem	x	306	771
W tym; wyłącznie w postaci pracy socjalnej	x	35	112

Źródło: Sprawozdanie z działalności MGOPS w Orniecie za 2014 rok

Głównym powodem wsparcia rodzin przez pomoc społeczną jest bezrobocie. Połowa rodzin otrzymuje pomoc właśnie z przyczyn braku pracy i ubóstwa. Równie silne przyczyny wsparcia socjalnego to niepełnosprawność i długotrwała / ciężka choroba.

Tab. 28. Przyczyny przyznawania pomocy

Przyczyna wsparcia	Liczba osób		Liczba osób w rodzinie
	ogółem	Na wsi	
Ubóstwo	404	149	1 016
Sieroctwo	0	0	0
Bezdomność	4	1	4
Potrzeba ochrony macierzyństwa	33	14	148
w tym: wielodzietność	11	6	68
Bezrobocie	519	173	1 424
Niepełnosprawność	242	62	449
Długotrwała lub ciężka choroba	200	35	332
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego ogółem:	80	24	324
<i>w tym: rodziny niepełne</i>	57	10	191
<i>rodziny wielodzietne</i>	24	13	136
Przemoc w rodzinie	32	11	124
Alkoholizm	61	29	87
Narkomania	1	0	1
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	10	1	13
Zdarzenie losowe	1	0	1

Źródło: Sprawozdanie z działalności MGOPS w Orniecie za 2014 rok

Poza działaniami Miejsko - Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej instytucjonalny system wsparcia opieki społecznej w Gminie Orneta obejmuje:

- Klub Integracji Społecznej, funkcjonujący na rzecz zwiększenia aktywności społeczno - zawodowej, podnoszenia umiejętności społecznych i wychowawczych,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespół Interdyscyplinarny ds. przemocy w rodzinie,
- Punkt Konsultacyjno-Informacyjny dla osób uzależnionych oraz członków ich rodzin,
- Punkt Konsultacyjno-Informacyjny dla osób doświadczających przemocy domowej,
- Środowiskowy Dom Samopomocy prowadzony przez Caritas Archidiecezji Przemysko-Warszawskiej w Henrykowie.

Ośrodek aktywnie współpracuje z organizacjami i jednostkami samorządowymi oraz rządowymi, organizacjami społecznymi, kościołem katolickim i innymi kościołami, związkami wyznaniowymi, fundacjami, stowarzyszeniami, pracodawcami oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Szczegółowa analiza funkcjonowania pomocy społecznej, główne obszary problemowe i strategiczne kierunki rozwoju Gminy w obszarze wsparcia społecznego mieszkańców wskazane zostały w dokumencie planistycznym "Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Orneta na lata 2016-2025"

OCHRONA ZDROWIA

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, oraz informacjami dostępnymi na medycznych stronach internetowych opieka zdrowotna w Gminie Orneta jest świadczona przez 8 przychodni lekarskich o charakterze niepublicznym, wszystkie są zlokalizowane w Ornece. Liczba porad udzielonych w roku 2014: 58 143, tj. statystycznie 4 porady na 1 mieszkańca.

Poza gabinetami podstawowej opieki zdrowotnej, świadczącymi usługi z zakresu:

- Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
- Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej,
- Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej dla dzieci,
- Punkt szczepień,
- Gabinet diagnostyczno-zabiegowy

funkcjonują również gabinety stomatologiczne, gabinety rehabilitacji leczniczej, prywatny gabinet ratownictwa medycznego.

Poradnictwo medyczne specjalistyczne:

- poradnia chirurgiczna,
- poradnia reumatologiczna,
- poradnia dermatologiczna,
- 2 poradnie ginekologiczne,
- podstawowy zespół ratownictwa medycznego.

Bardzo ograniczona oferta leczenia specjalistycznego, brak poradnictwa dedykowanego osobom starszym i niepełnosprawnym, o utrudnionej mobilności to główne obszary problemowe diagnozowane podczas spotkań tematycznych z mieszkańcami Ornety.

Na terenie Gminy zarejestrowanych jest 6 aptek.

W Ornece nie są świadczone usługi pogotowia ratunkowego. Nie ma też szpitala.

Leczenie szpitalne i specjalistyczne medyczne, dostępne jest dla mieszkańców Gminy Orneta w Lidzbarku Warmińskim i obejmuje:

- 1) Szpital Powiatowy im. Marii Skłodowskiej-Curie w Lidzbarku Warmińskim, w tym oddziały szpitalne: chorób wewnętrznych, chirurgiczny, ginekologiczny, pediatryczny oraz chirurgii urazowo-ortopedycznej;
- 2) Powiatowy ośrodek leczenia pozaszpitalnego :
  - a) Powiatowy Ośrodek Terapii – Oddział Terapii Uzależnienia od Alkoholu;
  - b) Powiatowy Ośrodek Rehabilitacji – Ośrodek Rehabilitacji Diennej;
- 3) Powiatowa Przychodnia Specjalistyczna: ginekologia, chirurgia ogólna, ortopedia, endokrynologia, okulistyka, otorynolaryngologia, neurologia, chorób zakaźnych, kardiologia, chirurgia urazowo - ortopedyczna, terapia uzależnień od alkoholu i współuzależnień, medycyna sportowa, nocna i świąteczna pomoc medyczna, specjalistyczny zespół ratownictwa medycznego.

System podstawowej opieki zdrowotnej jest rozwinięty w stopniu dostatecznym. Duża odległość do lekarzy specjalistów ogranicza dostępność mieszkańców Gminy Orneta do instytucji służby zdrowia.

Brak wsparcia w sprawach nagłych, konieczność długiego oczekiwania na karetkę znacznie obniżają poczucie bezpieczeństwa mieszkańców Ornety i wpływają na ograniczanie profilaktyki zdrowotnej.

BEZPIECZEŃSTWO

Zapewnienie bezpieczeństwa należy do zadań własnych Gminy zaspokajających podstawowe potrzeby mieszkańców.

Instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo na terenie Gminy Orneta są:

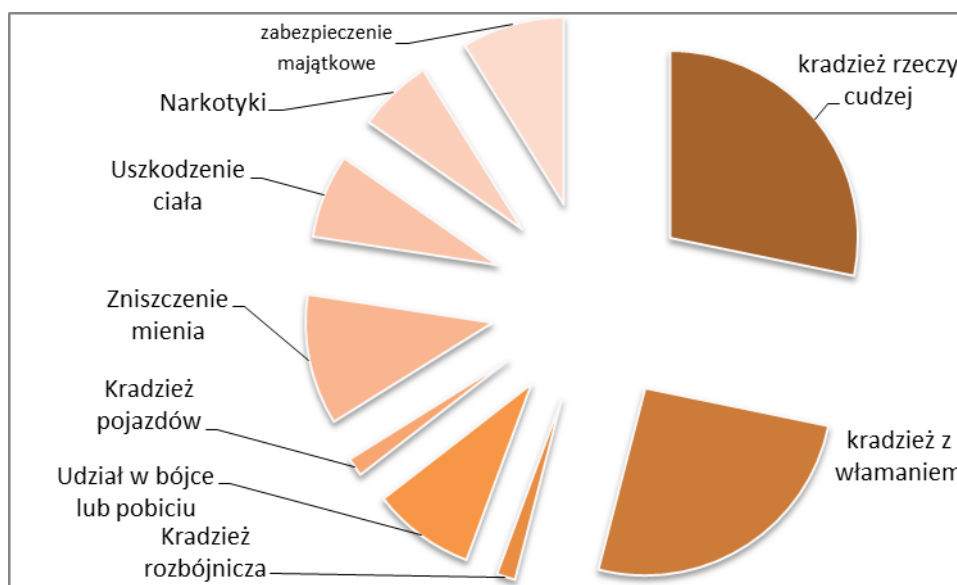
- Komenda Powiatowa Policji w Lidzbarku Warmińskim,
- Straż Miejska, powołana dla celów ochrony spokoju i porządku w miejscach publicznych; czuwania nad porządkiem, kontroli ruchu drogowego w określonym ustawowo zakresie; współdziałanie w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli oraz zabezpieczanie miejsc przestępstw,
- Ochotnicze Straże Pożarne.

Komenda Powiatowa Policji w Lidzbarku Warmińskim realizuje zadania z zakresu zapobiegania popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz przeciwdziałania zjawiskom kryminogennym przez funkcjonujący Komisariat Policji w Orniecie, który obsługuje obszar gminy Orneta i Lubomino. Zakres i liczbę przestępstw i wykroczeń w roku 2014 prezentuje poniższy wykres kołowy. Liczba interwencji na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje się na stałym poziomie (niewielka tendencja rosnąca), poziom wykrywalności sięgający 38% również.

Największy udział w interwencjach ogółem mają kradzieże (ponad 70% interwencji), których wykrywalność jest bardzo niska (22-28%). Najwięcej włamań, kradzieży, zniszczeń mienia ma miejsce w centrum Ornety, a w szczególności na obrzeżach centrum (ul. Kościuszki - garaże, Żelazna, Browarna – parking). Główną przyczyną jest niedostateczne oświetlenie i brak monitoringu.

Mieszkańcy Gminy Orneta podkreślają brak poczucia bezpieczeństwa, obawę przed napadnięciem, obawę przed samotnym przemieszczaniem się pieszo po zmierzchu.

Rys. 12. Rodzaje i skala przestępstw i wykroczeń

Źródło: Komisariat Policji w Orniecie

Ochotnicza Straż Pożarna w Orniecie, zarejestrowana w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, wykonuje zadania z zakresu zabezpieczenia przeciwpożarowego i zapobiegania klęskom żywiołowym. Ponadto w Gminie funkcjonują OSP w: Bażynach, Henrykowie, Mingajnach.

Wnioski z analizy bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w Gminie Orneta:

- bardzo słabe zabezpieczenie mieszkańców w zakresie opieki zdrowotnej, brak oferty medycyny diagnostycznej,
- brak lokalnego systemu ratowania zdrowia (pogotowie ratunkowe), w tym brak oferty medycznej w dni wolne od pracy,
- brak zabezpieczenia medyczno - socjalnego dostosowanego do potrzeb osób starszych, w tym brak dziennych domów pobytu dla osób starszych,
- niedobory infrastruktury socjalnej instytucjonalnego wsparcia osób z grup defaworyzowanych, zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym przewlekle chorych i niepełnosprawnych,

- niezbędność integrowania działań różnych instytucji działających na rzecz wsparcia tych samych grup defaworyzowanych, w celu optymalizacji wsparcia i prowadzenia do usamodzielniania i wychodzenia z sytuacji kryzysowych,
- konieczne działania z zakresu profilaktyki zdrowia, zwłaszcza na obszarach wiejskich na których nie jest bezpośrednio dostępna opieka medyczna,
- niezbędność poprawy poczucia bezpieczeństwa mieszkańców poprzez poprawę efektywności działania służb policyjnych, poprawę bezpieczeństwa w komunikacji drogowej,
- konieczność wdrożenia systemu zintegrowanego monitoringu i ostrzegania w obszarze bezpieczeństwa mieszkańców.

III.3. POTENCJAŁ GOSPODARCZY

Na potencjał gospodarczy Gminy składają się przede wszystkim: aktywność zawodowa mieszkańców i poziom ich dochodów, lokalny rynek pracy, kwalifikacje zawodowe mieszkańców i ich relacja z potrzebami rynku pracy, aktywność przedsiębiorcza, branże i struktura funkcjonujących firm jak również stan środowiska naturalnego. Nie bez znaczenia są walory inwestycyjne: położenie gminy, dostępność komunikacyjna, zasoby naturalne, udogodnienia legislacyjne dla przedsiębiorców.

Potencjał gospodarczy decyduje o rozwoju ekonomicznym Gminy, warunkuje przemiany gospodarcze dotyczące wzrostu produkcji, zatrudnienia, inwestycji, rozmiarów funkcjonującego kapitału, dochodów, spożycia i in. wielkości ekonomicznych charakteryzujących gospodarkę od strony ilościowej (wzrost gospodarczy), jak również towarzyszące im zmiany o charakterze jakościowym. Dobry klimat i uwarunkowania rozwoju gospodarczego wpływają na wzrost standardu życia mieszkańców, zwiększenie produkcji, lepszą sytuację socjalną, większe bezpieczeństwo publiczne.

STREFA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Do już istniejących udogodnień dla przedsiębiorców na terenie Gminy należy Strefa Przedsiębiorczości zlokalizowana przy ulicy Przemysłowej: na obszarze 21 hektarów z 18 uzbrojonymi działkami dla potencjalnych inwestorów.

Nieruchomości w Specjalnej Strefie są o tyle atrakcyjne, gdyż znajdują się przy wyremontowanej drodze wojewódzkiej 513 w kierunkach do Pasłęka oraz Lidzbarka Warmińskiego. Od października 2014 r. działki są dostępne inwestorom na drodze przetargu. Działki pod inwestycje są w pełni uzbrojone w sieci wodociągowe, kanalizację sanitarną i deszczową oraz kanały teletechniczne. Wykonano także oświetlenie LED całego terenu strefy.

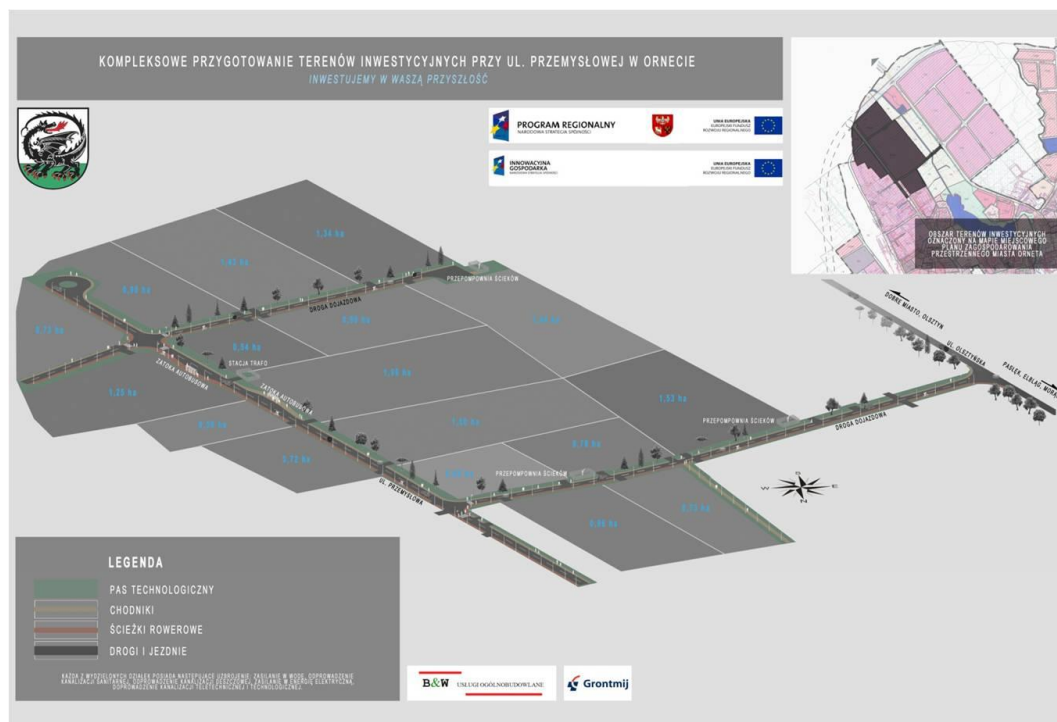

Elementy atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Orneta i obszaru Strefy Przedsiębiorczości (na podstawie informacji ze strony www.orneta.pl):

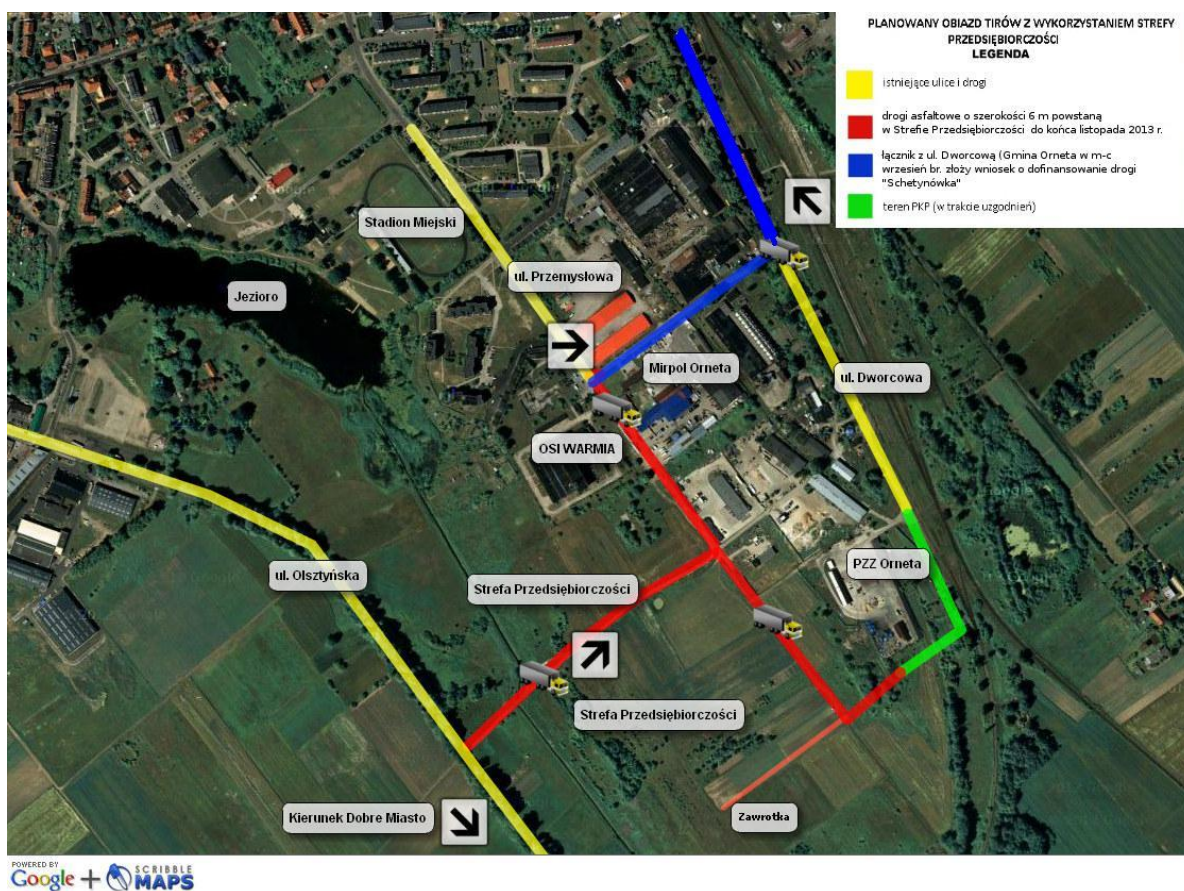
- tereny inwestycyjne, które będą w pełni uzbrojone w media techniczne, wraz z drogami dojazdowymi,
- niskie koszty pracy,
- zwolnienia od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców,
- możliwość dostosowania profilów wykształcenia w miejskich placówkach szkolnych do potrzeb inwestora,
- klimat przyjazny inwestorom,
- konsekwencja w realizacji zamierzeń inwestycyjnych,
- otwartość na nowe inicjatywy gospodarcze oraz szybkość i skuteczność obsługi inwestorów i procesów inwestycyjnych w Gminie,
- bezpieczeństwo (sieć monitoringu, Straż Miejska, Policja),
- promocja miasta, przynależność do Stowarzyszeń skupiających gminy i powiaty, działające na rzecz rozwoju Gminy).

Wizualizacja medialna obszaru strefy przedsiębiorczości dostępna jest na stronie: www.youtube.com/watch?v=JCNX2BiO2aw.

Rys 13. Wizualizacja graficzna obszaru Strefy Przedsiębiorczości w Orniecie

Źródło: www.orneta.pl/

Źródło: www.orneta.pl/

Już istniejące udogodnienia infrastrukturalne, dostępność komunikacyjna i możliwości rozwoju form spedycji są atutami kluczowymi dla inwestorów w decyzjach inwestycyjnych.

Dla Ornety Strefa Przedsiębiorczości to szansa na powstanie nowych miejsc pracy, bardzo ważnych dla mieszkańców miasta, które podobnie jak cały region, boryka się z wysokim bezrobociem.

Kolejnym etapem uatrakcyjniania terenów w Gminie Orneta dla przedsiębiorców jest włączenie terenów inwestycyjnych leżących przy ul. Przemysłowej w Orniecie do Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (na mocy uchwały NR XLII/316/14 Rady Miejskiej w Orniecie z dnia 26.02. 2014 r. o wyrażeniu zgody na objęcie terenów o łącznej powierzchni 17,7560 ha, położonych na terenie Gminy Orneta, granicami Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej). Wyznaczony obszar nie znajduje się na terenie na którym nie występują żadne formy ochrony przyrody. Nieruchomości są przeznaczone do realizacji funkcji przemysłu i usług handlu.

Tab. 29. Planowane włączenie do WMSSE – 2016 r.

**Wykaz nieruchomości
wnioskowanych do objęcia granicami
Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej**

Lp.	Nr działki	Powierzchnia [ha]	Obręb	KW	Przeznaczenie zgodnie z obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego	Właściciel
1.	26/4	0,8668	Orneta 2	OL1L/00031249/3	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
2.	26/5	1,4342	Orneta 2	OL1L/00031249/3	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
3.	26/6	1,3302	Orneta 2	OL1L/00031249/3	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
4.	162/15	0,0783	Orneta 2	OL1L/00031832/7	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
5.	162/17	0,7224	Orneta 2	OL1L/00031832/7	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
6.	162/24	0,6782	Orneta 2	OL1L/00031832/7	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
7.	162/25	0,6096	Orneta 2	OL1L/00031832/7	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
8.	162/26	1,5242	Orneta 2	OL1L/00031832/7	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
9.	162/27	1,9456	Orneta 2	OL1L/00031832/7	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
10.	163/2	0,9626	Orneta 2	OL1L/00031832/7	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
11.	168/5	0,7271	Orneta 2	OL1L/00026039/0	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
12.	168/8	0,5013	Orneta 2	OL1L/00026039/0	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
13.	168/9	1,2484	Orneta 2	OL1L/00026039/0	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
14.	168/11	0,3243	Orneta 2	OL1L/00026039/0	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
15.	168/12	0,3965	Orneta 2	OL1L/00026039/0	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
16.	178/5	1,4854	Orneta 2	OL1L/00031249/3	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
17.	178/6	1,3935	Orneta 2	OL1L/00031249/3	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
18.	178/7	0,9927	Orneta 2	OL1L/00031249/3	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
19.	178/8	0,5347	Orneta 2	OL1L/00031249/3	funkcja przemysłu i usług handlu	Gmina Orneta
RAZEM		17,7560				

Źródło: <http://www.prawomiejskowe.pl/>

Istniejące firmy w Strefie Przedsiębiorczości:

1. DAMPFER Damian Ferenc, ul. Ogrodowa 25, 11-130 Orneta
2. Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Budowlanych sp. z o. o. , ul. Dworcowa 27, 11-130 Orneta
3. LHJ Karol Józwiak, ul. Słoneczna 1, 11-130 Orneta

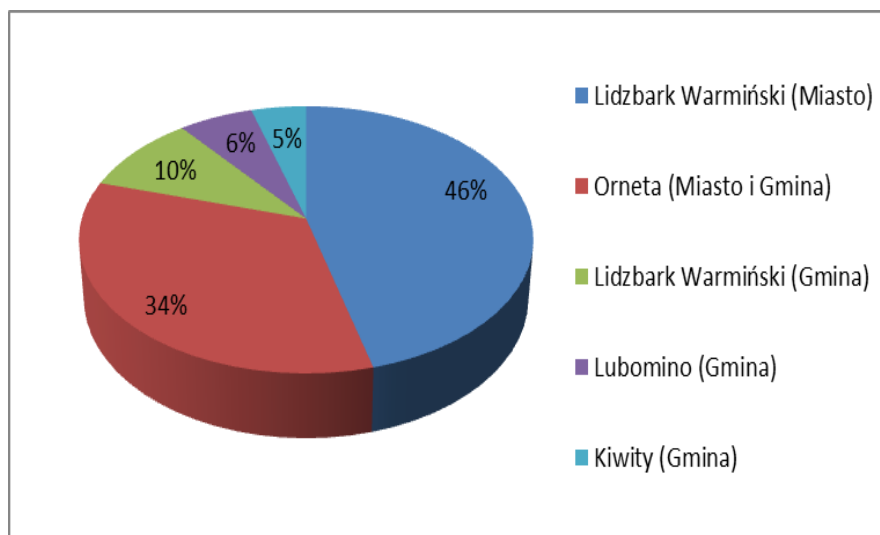
DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA:

- dobra dostępność drogowa - Lidzbark Warmiński 34 km, Elbląg 53 km, Olsztyn 48 km, Gdańsk 125 km, Toruń 236 km, Warszawa 268 km,
- bliskość przejść granicznych z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej - przejście graniczne Grzechotki - 60 km, przejście graniczne Bezledy - 53 km,
- dobre skomunikowanie lotnicze - Szczytno-Szymany 81 km, Gdańsk-Rębiechowo 99 km, możliwość wykorzystania lądowiska lotniczego w Orniecie do rozwoju przedsiębiorczości.

AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA GMINY

Orneta na przestrzeni lat zajmuje drugie miejsce w powiecie pod względem liczny podmiotów gospodarczych. Wyrządza ją jedynie miasto Lidzbark Warmiński. Razem reprezentują 80% podmiotów gospodarczych całego powiatu.

Rys. 14. Udział procentowy podmiotów gospodarki narodowej w powiecie lidzbarskim z podziałem na gminy w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Większość przedsiębiorstw (85%) zarejestrowanych jest na terenie miasta Orneta, co niewątpliwie związane jest z dogodnościami dla przedsiębiorców na tym obszarze

Tab. 30. Podmioty gospodarki Miasta i Gminy Orneta w latach 2013 -2015 na tle danych wojewódzkich i powiatowych

	ogółem			sektor publiczny			sektor prywatny		
	ogółem			ogółem			ogółem		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	122 226	123 361	123 876	5 596	5 466	5 440	116 630	117 890	117 942
Powiat lidzbarski	3 444	3 478	3 513	295	303	303	3 149	3 175	3 203
Lidzbark Warmiński (miasto)	1 619	1 619	1 613	134	138	138	1 485	1 481	1 471
Orneta (Miasto i Gmina)	1 163	1 169	1 183	132	136	137	1 031	1 033	1 045
w tym miasto	995	1 010	1 011	130	134	135	865	876	876
w tym obszar wiejski	168	159	172	2	2	2	166	157	169
Lidzbark Warmiński (gmina)	311	327	341	10	10	10	301	317	330
Lubomino (gmina)	200	208	216	11	11	10	189	197	205
Kiwity (gmina)	151	155	160	8	8	8	143	147	152

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Miasto i Gmina Orneta również odzwierciedla statystyki wojewódzkie i powiatowe: większość podmiotów gospodarczych należy do sektora prywatnego (średnio 90%), jednak tylko w Orniecie udział sektora publicznego w podmiotach gospodarki na przełomie lat 2013 - 2015 przekracza 11%, kiedy w pozostałych jest to znacznie poniżej 9%.

Biorąc pod uwagę inne gminy miejsko – wiejskie na terenie województwa, położone w relatywnie niedużej odległości od Ornety i charakteryzujące się podobnym potencjałem rozwoju gospodarczego, poziom rozwoju przedsiębiorczości w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców prezentuje poniższa tabela.

Tab. 31. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

	2012	2013	2014
Orneta	890	937	943
Dobre Miasto	737	732	730
Morağ	752	750	756
Pieniężno	683	715	721

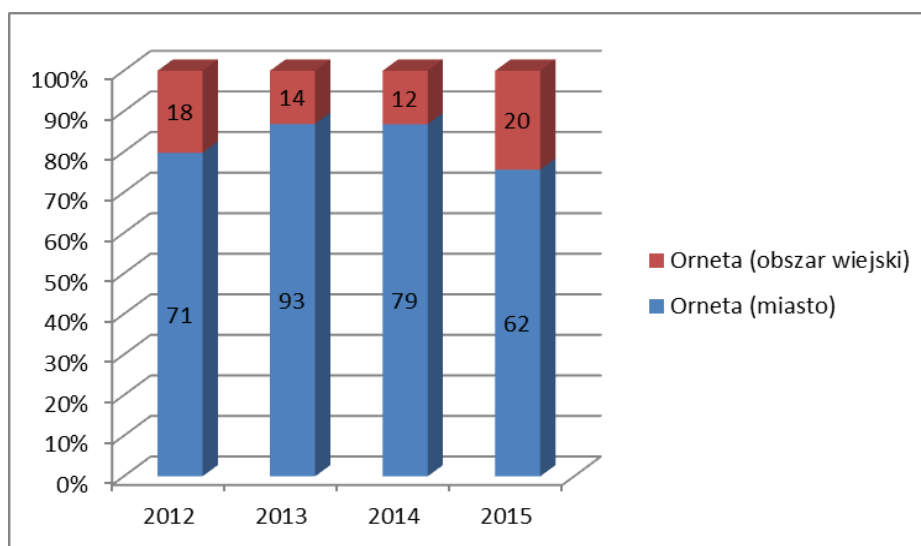
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Mimo znacznego oddalenia od miasta wojewódzkiego, oraz peryferyjnego położenia w stosunku do największych miast województwa, Orneta znacznie przoduje w statystykach biorąc pod uwagę kryterium rozwoju przedsiębiorczości (liczba firm na 10 tys. ludności).

Utrzymujące się statystyki na przestrzeni ostatnich kilku lat potwierdzają atrakcyjność Gminy do rozwoju przedsiębiorczości, na którą składa się przede wszystkim skomunikowanie z kilkoma kluczowymi węzłami transportowymi / przeładunkowymi i polityka władz lokalnych sprzyjająca powstawaniu i rozwojowi firm

Powyższe potwierdza również liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie Miasta i Gminy Orneta. Liczba podmiotów gospodarczych na przestrzeni lat rośnie o ok 1%. Miasto i Gmina Orneta zajmują drugie miejsce w powiecie pod względem liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Rys. 15. Podmioty nowo zarejestrowane wg miejsca zarejestrowania działalności lata 2012-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Znaczny wzrost liczby nowych przedsiębiorstw w latach 2013 - 2014 jest w dużej mierze spowodowany większą dostępnością funduszy unijnych na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Zauważalnym jest też gospodarcze ożywienie na obszarach wiejskich, co również może być spowodowane ogólnopolskim trendem odchodzenia z małej produkcji rolnej na rzecz przekształcania gospodarstw rolnych w działalności pozarolnicze oraz rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej.

Ważnym czynnikiem dalszego rozwoju przedsiębiorczości w Gminie Orneta jest polityka lokalna sprzyjająca tworzeniu nowych miejsc pracy, integrująca środowisko przedsiębiorców, stwarzająca klimat dobrej współpracy i wspólnego budowania przewagi konkurencyjnej.

Potencjał rozwojowy musi zostać pokazany szerszej grupie potencjalnych inwestorów poprzez skuteczną promocję przedsiębiorczą Gminy, między innymi z wykorzystaniem zewnętrznych źródeł finansowania (Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko - Mazurskiego 2014 - 2020, Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2014 - 2020).

Tab. 32. Podmioty gospodarki wg klas wielkości w Mieście i Gminie Orneta w 2015 r.

Ilość osób pracujących w podmiocie, klasa wielkości	Ilość podmiotów
0 – 9	1137
10 – 49	39
50 – 249	7
250 – 999	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Najwięcej podmiotów to mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające do 10 osób) - aż 96% przedsiębiorców zatrudnia do 9 osób, dużą część stanowią firmy jednoosobowe.

Powyżej 50 osób zatrudnia tylko 7 firm. Szansą na "przyciągnięcie" do Ornety większych podmiotów gospodarczych jest oferta strefy przedsiębiorczości. To obszar o doskonałych warunkach do rozwoju firm spedycyjnych czy logistycznych.

W 2015 r. wśród podmiotów gospodarczych największy udział ma sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (21%), G - handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów 20% (w szczególności dział 47- handel detaliczny oraz 45 - sprzedaż hurtowa i detaliczna pojazdów samochodowych), sekcja F – budownictwo 12% (szczególnie dział 43 - roboty budowlane specjalistyczne), sekcja SiT - pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby – 9% (dział 94 działalność organizacji członkowskich) oraz sekcja C - przetwórstwo przemysłowe 8% (głównie dział 25 - produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń).

Biorąc pod uwagę osobowość prawną podmiotów w Gminie Orneta 62% stanowią osoby fizyczne, zaś 38 % to osoby prawne (spółki kapitałowe prawa handlowego, stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie, w tym spółdzielnie mieszkaniowe). Proporcje te nie zmieniają się znacząco na przestrzeni lat.

Rozpoczęcie i prowadzenie działalności gospodarczej w formie jednoosobowych działalności wynika głównie z faktu prostej procedury rejestracyjnej, niskich kosztów początkowych (niski status ekonomiczny mieszkańców), uproszczonych procedur formalno - podatkowych działalności oraz dostępności funduszy unijnych na założenie takiej formy działalności gospodarczej.

Tab. 33. Podmioty podmiotów gospodarczych w Mieście i Gminie Orneta w latach 2013 - 2015

Lata	2013		2014		2015	
Liczba podmiotów gospodarczych	1163		1169		1183	
W tym	Osoby prawne	Osoby fizyczne	Osoby prawne	Osoby fizyczne	Osoby prawne	Osoby fizyczne
	422	741	441	728	447	736

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl

Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą największy odsetek jest zarejestrowany w sekcji G Polskiej Klasyfikacji Działalności tj. zajmuje się handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów(225 podmiotów, co stanowi 30,57%). Kolejnym znaczącym działem

gospodarczym jest sekcja F – Budownictwo (18,20%). Pozostałe znaczące działy gospodarki w Mieście i Gminie Orneta to C- przetwórstwo przemysłowe 8,69 %, H - transport i gospodarka magazynowa 6,38% oraz sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna 6,25%.

Powiat lidzbarski charakteryzuje się niskim poziomem zatrudnienia w porównaniu do sąsiadujących powiatów w województwie. Jedynie powiat braniewski, najbardziej peryferyjnie położony w województwie wykazuje niższy poziom zatrudnienia.

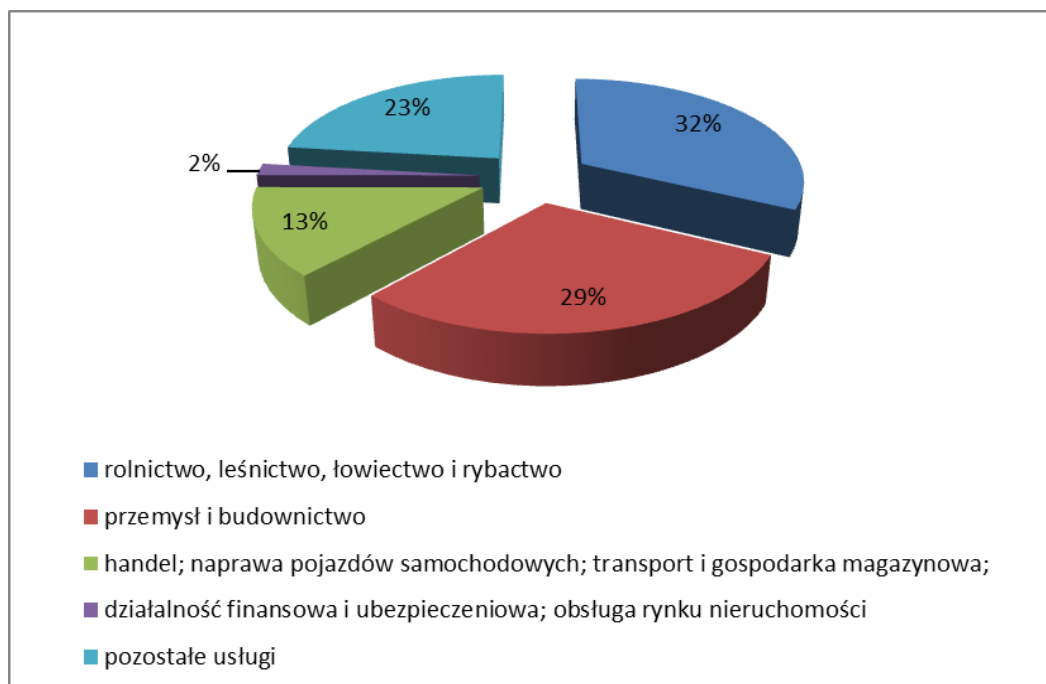
Tab. 34. Pracujący ogółem wg powiatów

	2012	2013	2014
	[osoba]	[osoba]	[osoba]
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	331 471	334 732	338 333
Powiat braniewski	7 888	7 937	8 129
Powiat ostródzki	22 362	22 716	22 917
Powiat bartoszycki	12 813	12 972	12 757
Powiat lidzbarski	9 121	8 882	8 892

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Najwięcej osób w powiecie zatrudnionych jest w rolnictwie, a także w przemyśle i budownictwie.

Rys. 16. Pracujący według sektorów ekonomicznych w powiecie lidzbarskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Trudno określić główny kierunek rozwoju Miasta i Gminy Orneta. Z uwagi na znaczący udział użytków rolnych w Gminie - 54% , będzie odczuwalnym wskaźnik zatrudnienia w tym sektorze oraz wpływów do budżetu. W porównaniu z innymi gminami w powiecie, nie jest to jednak wysoki wskaźnik. Stąd brak jednoznacznej tendencji rozwoju przemysłu w Ornece – na co niewątpliwie wpływ, a funkcjonowanie przedsiębiorstw w granicach miasta.

Duże dysproporcje w zatrudnieniu oraz rozproszenie możliwości zatrudnieniowych potwierdza fakt dysproporcji między obszarami wiejskimi a miastem w Gminie Orneta.

INTELIĞENTNE SPECJALIZACJE WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO

Tradycje gospodarcze Ornety w obszarach inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko - mazurskiego obejmują:

- meblarstwo, w tym gospodarkę drewnem, produkcję drutu, gwoździ etc. Liczne zasoby leśne pozwoliły na rozwój przemysłu drzewnego. Na terenie Gminy funkcjonuje Nadleśnictwo Orneta, które prowadzi gospodarkę leśną na obszarze ponad 7 tys. ha. Oferuje ono do sprzedaży drzewo sosnowe, świerkowe, brzoźowe i dębowe,
- przemysł włókienniczy - Orneta należała przez kilkadziesiąt lat do miasteczek, do których przyjeżdżano kupować odzież nawet z miast wojewódzkich Elbląga i Olsztyna. Funkcjonowały tu 3 duże zakłady odzieżowe. Obecnie na terenie Ornety lokują się nowe zakłady produkujące odzież, firmy krawieckie,
- zdrowa żywność - obszary rolnicze Gminy Orneta są użytkowane przez gospodarstwa indywidualne (98,5%), produkujące zboża, owoce i warzywa, mleko, w przeważającej części w procesie produkcji ekologicznej co stwarza doskonałe zaplecze do podjęcia działań zmierzających do rozwoju przemysłu przetwórczego.

BEZROBOCIE

Gmina Orneta należy do obszarów Strategicznej Interwencji związanej z położeniem w pasie przygranicznym. Związane są z tym faktem wskaźniki są często niemięrodajne. Obok niskiego stopnia uprzemysłowienia i problemów związanych ze różnicowaniem w kierunku działalności nierolniczych, aktywność mieszkańców jest znacznie wyższa, niż wynika to z oficjalnych statystyk. „Szara strefa” skutecznie powstrzymuje znaczną liczbę osób nie mających pracy (w tym także zarejestrowanych jako bezrobotnych) przed podejmowaniem działań dla uzyskania stałego zatrudnienia. Wskaźnik bezrobocia w Powiecie Lidzbarskim jest bardzo wysoki: w skali województwa w 2015 r. powiat zajmuje 7 miejsce.

Tab. 35. Bezrobocie w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2015 r.

	Nazwa	2013	2014	2015
		[%]	[%]	[%]
	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	21,6	18,7	16,3
1	Powiat kętrzyński	31,1	30,1	27,4
2	Powiat braniewski	32,8	29,0	27,3
3	Powiat piski	33,6	29,2	26,3
4	Powiat węgorzewski	30,6	27,7	24,6
5	Powiat bartoszycki	30,2	27,7	24,6
6	Powiat elbląski	28,9	26,0	23,0
7	Powiat lidzbarski	27,5	24,8	22,2
8	Powiat działdowski	26,2	23,3	21,1
9	Powiat ełcki	26,0	22,3	19,3
10	Powiat goldapski	24,6	20,9	19,1
11	Powiat olecki	23,2	20,7	18,5
12	Powiat mrągowski	22,9	19,6	17,8
13	Powiat szczycieński	25,3	22,2	17,6
14	Powiat olsztyński	22,8	19,9	17,5
15	Powiat ostródzki	24,3	20,4	16,8
16	Powiat giżycki	19,6	17,2	16,0
17	Powiat nidzicki	22,2	17,7	15,3
18	Powiat nowomiejski	23,6	19,3	15,1
19	Powiat m.Elbląg	17,7	15,3	12,9
20	Powiat iławski	12,2	8,9	7,3
21	Powiat m.Olsztyn	8,4	6,8	5,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Pomimo wielu programów pomocowych skierowanych do bezrobotnych stopa bezrobocia utrzymuje się na poziomie powyżej 22%. Niepokojącym jest fakt, że największy odsetek osób bezrobotnych stanowią osoby między 25 a 34 rokiem życia (25%), czyli w okresie największej wydolności do pracy. Dodatkowo aż 41,5% osób należy do grupy tzw. długotrwale bezrobotnych – pozostaje bez pracy dłużej niż rok.

Tab. 36. Liczba bezrobotnych w 2015 r. w powiecie lidzbarskim z podziałem na płeć

	ogółem	mężczyźni	kobiety
Powiat lidzbarski	3 174	1 547	1 627
Lidzbark Warmiński miasto	920	447	473
Kiwity gmina wiejska	267	145	122
Lidzbark Warmiński gmina wiejska	525	250	275
Lubomino gmina wiejska	297	139	158
Orneta gmina miejsko - wiejska	1 165	566	599

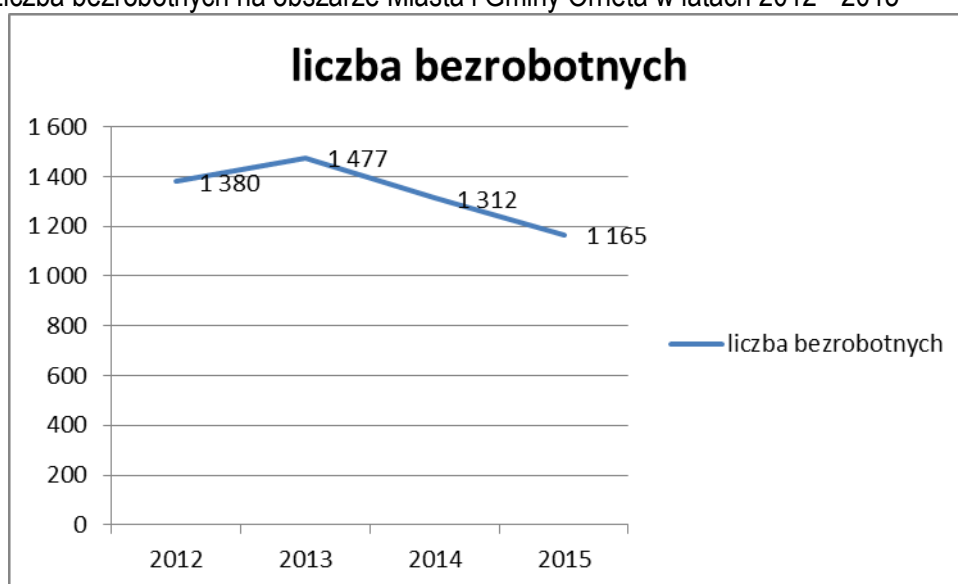
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Mieszkańcy Gminy Orneta w wieku produkcyjnym stanowią 28,75% ogółu mieszkańców powiatu lidzbarskiego w analogicznym wieku, natomiast udział bezrobotnych wynosi 36,71%, co wskazuje na znacznie gorszą dostępność miejsc pracy niż na pozostałym obszarze powiatu, zarówno dla kobiet jak i dla mężczyzn.

Zauważalnym jest fakt większego udziału kobiet w grupie bezrobotnych (51,41%). Może to wynikać z faktu trudnego powrotu do pracy po urodzeniu lub wychowaniu dzieci.

Wskaźnik bezrobocia w Orniecie jest odzwierciedleniem trendów wojewódzkich oraz powiatowych. Mimo wysokiego wskaźnika ma tendencję spadkową, co może wynikać z faktu skutecznej polityki zatrudnieniowej.

Rys. 16. Liczba bezrobotnych na obszarze Miasta i Gminy Orneta w latach 2012 - 2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Trudną sytuację na rynku pracy powiat lidzbarski próbuje zniwelować poprzez instrumenty takie jak:

- 1) staże zawodowe, prace interwencyjne, roboty publiczne,
- 2) jednorazowe dotacje inwestycyjne na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- 3) refundacja kosztów wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy, pracodawcom zatrudniającym osoby bezrobotne,
- 4) prace społecznie użyteczne,
- 5) zatrudnienie wspierane,
- 6) refundacja składek ZUS spółdzielniom socjalnym,
- 7) szkolenia osób bezrobotnych,
- 8) pośrednictwo pracy.

Wnioski z analizy potencjału gospodarczego:

- Miasto i Gmina Orneta jest obszarem przygranicznym wymagającym strategicznej interwencji – zgodnie z zapisami „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko - mazurskiego do roku 2025” obszary uznane za słabe strony rozwojowe: spadek liczby ludności i ujemne migracje, relatywnie niska przedsiębiorczość, wysokie bezrobocie i negatywne zmiany na rynku pracy (ubytek miejsc pracy). Ujęcie Gminy w tym obszarze stwarza duże szanse na pozyskiwanie kapitałów unijnych na działania zmierzające do wzrostu przedsiębiorczości,
- brak dużych zakładów przemysłowych – niski poziom zatrudnienia, pomimo dużej liczby funkcjonujących mikroprzedsiębiorstw - niezbędna promocja gospodarcza Gminy i wykorzystanie potencjału strefy przedsiębiorczości do pozyskania inwestorów zewnętrznych,
- niski poziom rozwoju przedsiębiorczości pomimo potencjału geograficznego - obszar przygraniczny, o słabym dostępie do usług specjalistycznych - niezbędność wdrożenia i rozwoju systemu inkubacji przedsiębiorczości, w tym usług doradczych i szkoleniowych, systemu informacji dla przedsiębiorców,
- niskie zaangażowanie samorządów w promocję lokalnej przedsiębiorczości,
- wysoki potencjał rozwoju przedsiębiorczości dzięki zlokalizowaniu w strefie przygranicznej oraz terenom sprzyjającym rozwojowi przedsiębiorczości, bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej, systemowi ulg / zwolnień podatkowych,
- tradycje gospodarcze i potencjał rozwoju przedsiębiorczości w inteligentnych specjalizacjach województwa warmińsko - mazurskiego, oraz rozwoju działalności gospodarczych o charakterze innowacyjnym,
- mały ruch graniczny jako przesłanka do tworzenia szarej strefy, sztucznego generowania bezrobocia oraz braku klimatu przedsiębiorczego,
- wysoka stopa bezrobocia – ze szczególnym udziałem osób długotrwale bezrobotnych, oraz niekorzystna struktura bezrobocia z grupami wymagającymi interwencji: osoby w wieku 25-, 50+, osoby długotrwale bezrobotne, osoby nie posiadające kwalifikacji zawodowych - niezbędność wdrażania aktywnych, zintegrowanych form włączenia zawodowego osób pozostających bez pracy, w tym oferty szkoleniowej, kształcenia zawodowego, wdrażania instrumentów ekonomii społecznej,
- niedopasowanie potencjału ludzkiego do rynku pracy - niskie kwalifikacje bezrobotnych (brak wiedzy fachowej),
- niskie koszty pracy - element zachęty dla Inwestorów,

- doskonałe warunki do produkcji zdrowej żywności jako głównej gałęzi rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich i kreowania wizerunku gospodarczego miasteczka o charakterze cittaslow i slowfood,
- nieefektywne wykorzystanie możliwości finansowych na rozwój przedsiębiorczości pochodzących ze źródeł zewnętrznych,
- skuteczność pozyskiwania funduszy dla rozwoju Gminy przez samorząd (Programy Rewitalizacyjne, modernizacja dróg z funduszy zewnętrznych, aplikowanie do członkostwa w WMSSE),
- duży potencjał turystyczny będący podstawą do skutecznego rozwoju tej gałęzi przedsiębiorczości – szlaki turystyczne.

III.4. TURYSTYKA

Walory turystyczne Gminy Orneta są jednym z kluczowych elementów jej rozwoju oraz stanowią o potencjale społecznym i gospodarczym regionu. Do elementów potwierdzających jakość turystyczną Gminy należą: potencjał przyrodniczy i walory krajobrazowe, prężnie rozwijająca się turystyka wiejska, liczne zabytki, położenie Gminy i jej przynależność do kluczowych szlaków turystycznych województwa, promowanie idei slow life.

Informacje na temat atrakcji turystycznych znajdujących się na terenie Gminy Orneta można uzyskać w informacji turystycznej znajdującej się w UMiG Orneta.

POTENCJAŁ PRZYRODNICZY I WALORY KRAJOBRAZOWE:

1) 37% powierzchni Gminy zajmują lasy (83,6 km²) - spełniające wiele funkcji przyrodniczo - gospodarczo - społecznych, tj. ochrony przyrody, rekreacji i turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem leśnych szlaków rowerowych oraz produkcji drewna. Bogactwo gatunków ptaków, w tym gatunków chronionych oraz zwierząt może być podstawą do rozwijania turystyki ekologicznej, w tym birdwatchingu.

Większe zespoły leśne o istotnym znaczeniu dla rozwoju turystyki i rekreacji występują w północnej części miasta. Są to głównie lasy komunalne przy ulicy Polnej i sąsiadujące z nimi od północy i wschodu lasy państwowe. Rosną na siedliskach boru mieszanego. W siedliskach borowych dominującymi są gleby bielicowe piaszczyste. Główne gatunki lasotwórcze to sosna i świerk z domieszką dębu, modrzewia i brzozy. W podszycie występują: jałowiec, jarzębina, leszczyna, kruszyna i trzmielina). Bliskie położenie miasta, dobre warunki klimatyczne i glebowe związane z występowaniem w podłożu piasków o niskim poziomie wody gruntowej stanowią o predyspozycjach tego zespołu do rozsądnego zagospodarowania rekreacyjnego. W niewielkim zakresie przydatność

turystyczną lasów obniżają drzewostany młodych klas wieku, ograniczające swobodną penetrację turystyczną oraz młodniki – zamknięte dla turystyki.

2) na obszarze wiejskiej części Gminy znajdują się 42 pomniki przyrody. Są to dęby, lipy, brzozy, wierzy, klony, buki, topole, sosny oraz żywotnik zachodni. Na terenie miasta Orneta znajduje się 16 pomników przyrody, w tym dwie grupy drzew liczące 4 szt. (klon pospolity) i 8 szt. (topola). Inne gatunki drzew to dęby, klon pospolity, buk pospolity i lipa drobnolistna.

3) obszary prawnie chronione o szczególnych walorach przyrodniczych zajmują 97,0 km²:

a) Rezerwat przyrody Ostoja bobrów na rzece Pasłęce - rezerwat (największy w województwie warmińsko-mazurskim) został ustanowiony w celu ochrony bobrów . Obszar położony w granicach Gminy Orneta stanowi jego wycinek. Rezerwat ma powierzchnię około 4250 ha i obejmuje rzekę Pasłękę wraz z pasem przyległych gruntów, od źródeł rzeki Pasłęki do granic m. Braniewa, wraz z trzema przepływowymi jeziorami: Sarąg, Łęguty i Isąg oraz dolnymi odcinkami dopływów: Marąg, Drwęca Warmińska i Walsza. Na terenie Gminy w skład rezerwatu wchodzi: rzeka Pasłęka, Drwęca Warmińska od miasta Orneta do ujścia, Walsza oraz pasy gruntów położonych wzdłuż wymienionych rzek, o szerokości 100m na gruntach państwowych i 10m na gruntach prywatnych. W skład rezerwatu wchodzi także nadrzeczne lasy państwowe, znajdujące się w zarządzie Nadleśnictwa Orneta. Krajobraz rezerwatu jest zróżnicowany – znajdują się w nim odcinki przelomowe rzeki oraz nizinne, na których rzeka płynie między łąkami i torfowiskami. Oprócz bobrów w rezerwacie występuje m.in. wydra, zimorodek, pluszcz, bielik, orlik krzykliwy, żuraw, nurogęś. Można tu spotkać sarnę, jelenia, dzika. Na terenie rezerwatu obowiązuje, między innymi, zakaz przebywania osób do tego nie upoważnionych (z wyjątkiem gruntów prywatnych) oraz zakaz wznoszenia budowli i urządzeń komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych.

b) Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Pasłęki” - w granicach Gminy Orneta znajduje się niewielki fragment tego obszaru. Jest to pas w zachodniej części Gminy w rejonie doliny rzeki Pasłęki. Przedmiotem ochrony obszaru są tu gatunki ptaków: trzmiełojad, kania czarna, kania ruda, bielik, błotniak stawowy, orlik krzykliwy, zimorodek, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł średni, muchołówka mała, krakwa, cyranka, nurogęś, gągoł, samotnik.

c) Obszary Chronionego Krajobrazu (OChK) tj. tereny wyróżniające się krajobrazowo, o zróżnicowanych ekosystemach; z uwagi na istniejące lub odtwarzane korytarze ekologiczne, a także ze względu na możliwości rozwijania turystyki i wypoczynku. OChK na terenie Gminy:

- Doliny Pasłęki (obejmuje gminę Lubomino i Orneta), Obszar obejmuje tereny wschodniej i południowo-wschodniej części Gminy, w tym dolinę rzeki Pasłęki, dolinę rzeki Walszy w pobliżu ujścia oraz przyujściowy odcinek doliny rzeki Drwęcy Warmińskiej i jej dopływu spod Kolonii Orneta. Służy głównie ochronie przyrodniczej Rezerwatu przyrody Ostoja bobrów na rzece Pasłęce,

- Równiny Orneckiej (obejmuje obszar gminy Lubomino, Orneta i Lidzbark Warmiński) - zalesiony pas położony równoleżnikowo od doliny Wąlszy, przez jezioro Tafty do wschodniej granicy Gminy na południe od miejscowości Mingajny, charakteryzujący się przepiękną rzeźbą terenu, urokliwymi zakątkami przyrodniczymi.

W związku z objętą szczególną ochroną obszaru Rzeki Pasłęka występują ograniczenia związane z uprawianiem turystyki kajakowej i wędkarstwa w celu zapobiegnięcie penetracji siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków zwierząt i ich przekształceń. W granicach rezerwatu przyrody „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce” sploty mają być możliwe tylko za zgodą Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Olsztynie.

d) obszary Natura 2000 na terenie Gminy Orneta:

-Rzeka Pasłęka - specjalny obszar ochrony siedlisk. Rzeka ta jest cenną ostoją bobrów - gatunku ważnego z europejskiego punktu widzenia. W skład ostoi wchodzi również rzeka Wąlsza, która jest jednym z głównych dopływów Pasłęki. Ostoja jest siedliskiem bytowania ośmiu gatunków ryb, kozy oraz trzech gatunków minogów. W dolinie Pasłęki występuje dziewięć rodzajów siedlisk ważnych dla ochrony europejskiej przyrody,

-Dolina Pasłęki - obszar specjalnej ochrony ptaków o randze europejskiej. Występuje co najmniej 23 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 9 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK).

4) rzeki - rzeka Pasłęka (na terenie Gminy około 40,5 km), Wąlsza, Drwęca Warmińska – potencjał turystyczny oparty o sploty kajakowe i wędkarstwo: pstrąg, szczupaki, jazie, płocie, klenie, jalce, leszcze, sum.

Drwęca Warmińska rzeka przepływająca przez Ornetę i dostępna jest do wędkowania na całym odcinku biegu. Bogata krajobrazowo i atrakcyjna wędkarsko. Gatunkami dominującymi i obficie tu występującymi są pstrągi i jalce.

Pasłęka jest jedną z najdłuższych i najpiękniejszych rzek Warmii, o czystej wodzie, szybkim nurcie, bardzo bogata w tlen i wynikowo ryby. Kręte, pełne zakoli koryto rzeki rozcina pasmo wzgórz, tworząc malowniczą, przepiękną, głęboką dolinę (20-25 metrów). Ze stromych zboczy wypływają liczne źródła. Jednym z najbardziej rybnych łowisk jest styk rzeki Pasłęki i rzeki Drwęcy Warmińskiej (około 8 km od Ornety) oraz liczne rozlewiska tworzone przez rzekę.

5) jeziora:

- jezioro Mieczowe - powierzchnia 6,3 ha, średnia głębokość zbiornika 2,5 m, w najgłębszych miejscach 8m. Woda jest dość czysta, lecz zaśmiecona mechanicznie. Pod względem wędkarskim można tu przede wszystkim złowić lina, węgorza, sandacza. Jezioro jest ogólnie dostępne z każdej strony. Jezioro odgrywa coraz większą rolę dla rozwoju turystyki: organizowane są tu Mistrzostwa

Polski Redukcyjnych Modeli Pływających (wśród prawie 70 zawodników znaleźli się mistrzowie świata i Europy), maratony wędkarskie, a także kąpiele Morsów.

- jezioro Tafty położone 9 kilometrów od Ornety w malowniczej scenerii leśnej, polodowcowe jezioro o powierzchni 83,8 ha, głębokości średniej 2,2 metra, długości 1830 metrów, długości linii brzegowej 5000 metrów. Jezioro Tafty jest miejscem biwakowania mieszkańców Ornety i turystów. Częściowo zagospodarowany teren nad jeziorem posiada wciąż charakter leśnej oazy. Warunki wędkarskie są bardzo dobre. Liczne pomosty, kładki, stanowiska wędkarskie ułatwiają wędkowanie.

Godnymi polecenia na jeziorze łowiskami są tzw. "Binduga" (dawny nurt rzeki) - dojście ścieżką wzdłuż jeziora od plaży głównej w prawo. Miejsce porośnięte grązłami i trzcinami, gdzie kładki wędkarskie wpuszczone są w głąb jeziora ułatwiają wędkarzom połów linów, leszczy oraz dużych okazów sandaczy i szczupaków. W lewo od plaży głównej znajdują się stanowiska wędkarskie typowo leszczowe, sandaczowe. Spotykane tu ryby to: leszcz, kleń, płoć, tołpyga, karp, sandacz i okoń. Niewątpliwym atutem tego łowiska jest pole namiotowe.

Niestety mimo oczywistych walorów obydwu jezior miejsca te nie są do końca wykorzystane pod względem turystycznym: brak tu jest podstawowej infrastruktury nadbrzeżnej, toalet, pomostów oraz wyznaczonych strzeżonych kąpielisk. W celu podniesienia atrakcyjności jezior niezbędnym jest zagospodarowanie ich brzegów i uzupełnienie infrastruktury, a także przeprowadzenie prac zapobiegających stopniowemu zarastaniu.

ZABYTKI ARCHITEKTONICZNE

Orneta należy do nielicznych miast Warmii z zachowanym bogatym zespołem starej architektury. Malownicza architektura jest inspiracją dla twórców filmowych oraz niezastąpionym walorem turystycznym.

Zabytki Ornety:

- ornecki gotycki Ratusz - mieści się w centrum rynku, wzniesiony zapewne po 1351 roku, na miejscu domu kupieckiego, z najstarszym dzwonem na Warmii (z 1384r.) oraz kamiennymi tablicami z nazwiskami mieszkańców Ornety, którzy zginęli podczas I wojny światowej. Ratusz obudowany jest domkami budniczymi, w których dawniej mieściły się kramy.
- gotycki kościół farny pw. Św. Jana Chrzciciela - Wzniesiony w XIV w. jest jednym z najpiękniejszych kościołów w Polsce, na uwagę zasługują gotyckie malowidła, stalle z 1570 r., mosiężny żyrandol, barokowe ołtarze z XVII w. oraz rokokowa chrzcielnica
- Kościół ewangelicki (obecnie cerkiew prawosławna) z 1830 roku

- Kaplica Jerozolimska z 1829 roku (przy wyjeździe z Ornety w stronę Elbląga), z barokowym ołtarzem, który miał poprzednio stać w kaplicy św. Krzyża w kościele farnym. Na ścianie kilka obrazów z początków XVII w. z dawnego ołtarza św. Piotra i Pawła w kościele farnym.
- Klasztor Katarzynek – подарowany w 1586r przez biskupa Marcina Kromera katarzynkom i w tym czasie od nowa wybudowany. Budynek o cechach późnobarokowych
- zespół urbanistyczny ulic: Elbląskiej i Podgórnej, zabytkowe wille i sąd (ob. szkoła zawodowa) na ul. 1 Maja, kamienice na ul. Pionierów, domy na ul. Sienkiewicza i placu Wolności, spichrz na ul. Browarnej.

Okolice Ornety:

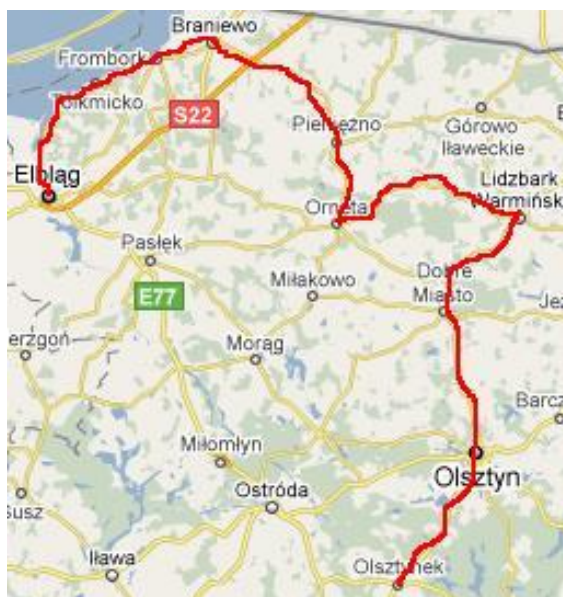
- Krosno - znajduje się tu kościół odpustowy p.w. Nawiedzenia NMP i św. Józefa zbudowany w latach 1715-1720. Kościół ów wybudował Jan Krzysztof Reimers budowniczy z Ornety. Był on wzorowany na kościele w Świętej Lipce. Obecnie ma status sanktuarium Maryjnego w Krośnie. Ważne elementy zabytkowe: krużganki z 4 kaplicami, dom księży emerytów, spichrz.
- Bogatyńskie(dawniej *Bogatyń*, niem. *Tüngen*) - Pałac późnobarokowy z 1772r zbudowany przez Stanisława Rutkowskiego. Spichlerz folwarczny z końca XVIIIw oraz Kościół p.w. Świętej Trójcy i św. Michała z 1829r w stylu neogotyckim.
- Bażyny - Pałac z XVIII wieku wraz z parkiem w stylu późnego baroku. Na skutek przeróbek utracił w dużej mierze swój pierwotny charakter; Kościół parafialny pw. św. Mikołaja i św. Rocha z pierwszej połowy XIV w., ponownie konsekrowany w 1517. Kościół był odnawiany w 1611, a w 1845 rozebrano kościelną wieżę. Do kościoła przynależy zabytkowy cmentarz.
- Chwałęcín - Znajduje się tu kościół odpustowy pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Jest to jednonawowy budynek barokowy. Wnętrze piękne i stylowo jednolite. Malowidła Lossaua na sklepieniu, pochodzą z lat 1748-49, przedstawiają Legendę Krzyża Świętego, Ojców Kościoła, sceny historyczne z dziejów kościoła oraz cykl miejscowych cudów. Elementami zabytkowymi są krużganki z kaplicami, i cmentarz przykościelny.
- Mingajny- Kościół par. p.w. św. Wawrzyńca z wieżą, gotyk z XIV w. Boczny ołtarz św. Józefa z roku 1630 i św. Mikołaja z roku 1771 roku. Kazalnica barokowa bogato ornamentowana. Zabytkiem jest też cmentarz przykościelny.
- Henrykowo kościół gotycki p.w. św. Katarzyny z końca XIV w., plebania z drugiej poł. XVIII.
- Karkajmy – zespół pałacowy z XVIII w. z parkiem krajobrazowym.
- Opin – Kościół z XIV w p.w. Świętego Krzyża. przebudowany w 1803r. Wewnątrz bogate wyposażenie m.in. ołtarz główny, późnobarokowy, ołtarze boczne barokowe, ambona. Kapliczka z XIII w.

- Osetnik – ruina kościoła pw. św. Jakuba, zniszczonego w 1945r.; wyposażenie wnętrza zostało spalone; We wsi znajdują się ponadto dwie kapliczki neogotyckie z I połowy XIX w. i zespół młyna (młyn, 2 budynki gospodarcze, urządzenia hydrotechniczne).

SZLAKI TURYSTYCZNE:

- *SZLAK PRZYRODNICZO-DYDAKTYCZNY "CZARCI JAR"* - szlak powstały w celu ochrony przed niszczeniem roślin i zwierząt oraz edukacji turystycznej , 6 km prowadzi wzdłuż przełomowego odcinka rzeki Walszy, posiada infrastrukturę dopasowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych, Elementy ścieżki: kładki i przejścia w miejscach trudno dostępnych i niebezpiecznych, wiata edukacyjna, izba edukacyjna, wieża widokowa, kładka rzeczna, „Ogród zmysłów” przy leśniczówce, infrastruktura kosze na śmieci, toalety, ławki, tablice zarówno informacyjne.
- *SZLAK KOPERNIKOWSKI* - pieszy i samochodowy szlak turystyczny, biegnący głównie przez miejsca związane z pobytem i pracą Mikołaja Kopernika. Szlak ten prowadzi przez pełne zabytków miejscowości związane z jego życiem oraz działalnością jako kanonika Kapituły Warmińskiej, lekarza, administratora, sekretarza biskupiego. Rozpoczyna się przy Wysokiej Bramie w Olsztynie, wiedzie przez Dobre Miasto, Lidzbark Warmiński, Ornetę i Pieniężno, a kończy w Kępkach. Na terenie Gminy Ornetą szlak przebiega przez miejscowości Henrykowo i Mingajny. Długość odcinka położonego na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wynosi 237 km. Jest to najdłuższy szlak na terenie województwa. Większość trasy nadaje się także do turystyki rowerowej.

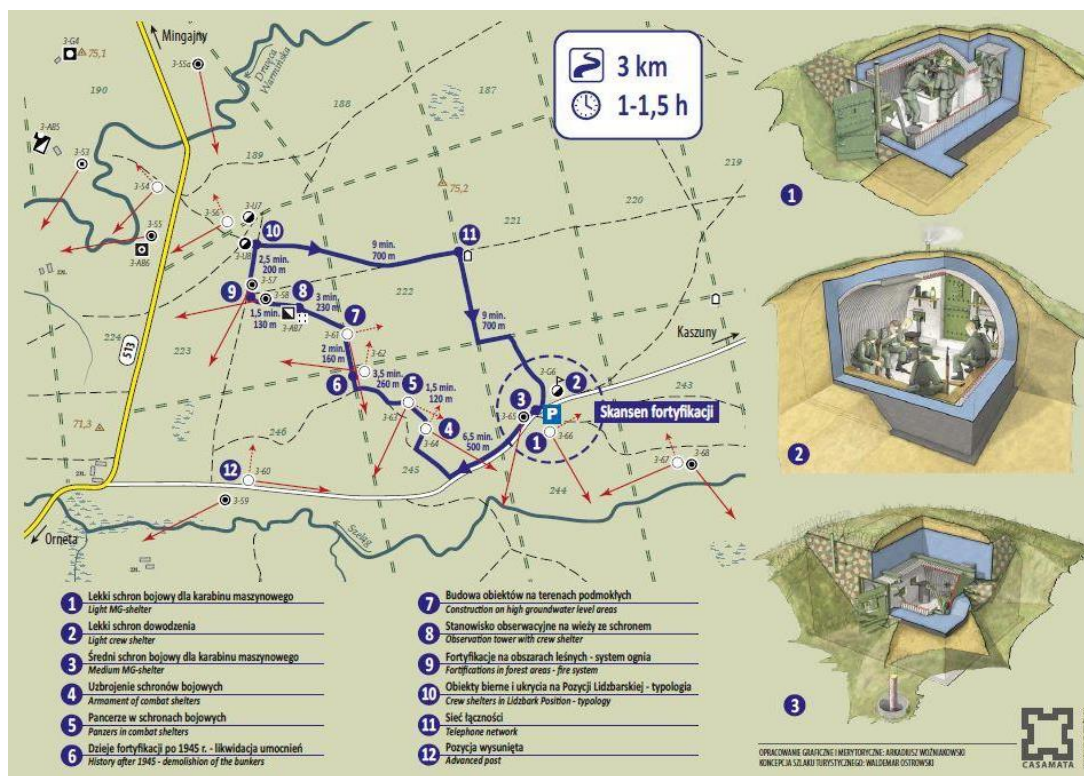
Rys. 18. Przebieg trasy „Szlak Kopernikowski”

Źródło: www.hobbymazury.pl

- SZLAK FORTYFIKACJI TRÓJKĄTA LIDZBARSKIEGO – obejmuje jeden z najciekawszych i najlepiej zachowanych fragmentów najdłuższej i najliczniejszej linii umocnień w dawnych Prusach Wschodnich, na której w latach 1932-1937 wybudowano 1000 schronów. Wiele dobrze zachowanych obiektów na szlaku pozwala zapoznać się z ich konstrukcją oraz historią budowy.

Rys.19. Przebieg szlaku „Fortyfikacji Trójkąta Lidzbarskiego”

Źródło: www.orneta.olsztyn.lasy.gov.pl

Na terenie Nadleśnictwa Orneta znajduje się najdłuższy w Polsce fragment tej linii (35 km) składający się z ponad 250 różnego rodzaju budowli w tym ponad 200 schronów różnego typu. Ścieżka została wyposażona w 12 tablic, które umożliwiają indywidualne zwiedzanie. Długość ścieżki wynosi 3 km, jej zwiedzanie zajmie nam około 1.5 godziny.

- SZLAK WOJSK NAPOLEOŃSKICH –na terenie Gminy Orneta oraz sąsiadującej z nią od wschodu Gminy Lubomino miały miejsca wydarzenia wojenne związane z przemaszaniem wojsk napoleońskich (lata 1805-1812). Dla poszukiwaczy pamiątek z tego kresu jest to niewątpliwą okazją do znalezienia nietuzinkowych skarbów głównie militarnych związanych z tą wielką postacią historyczną.
- CITTASLOW - W lutym 2015 r. Orneta złożyła swój akces w celu przystąpienia do sieci miast Cittaslow. Międzynarodowa Sieć Miast Cittaslow skupia miejscowości, w których żyje się ekologicznie, zdrowo, spokojnie. Powstała we Włoszech. W tej chwili do polskiej sieci należy 20

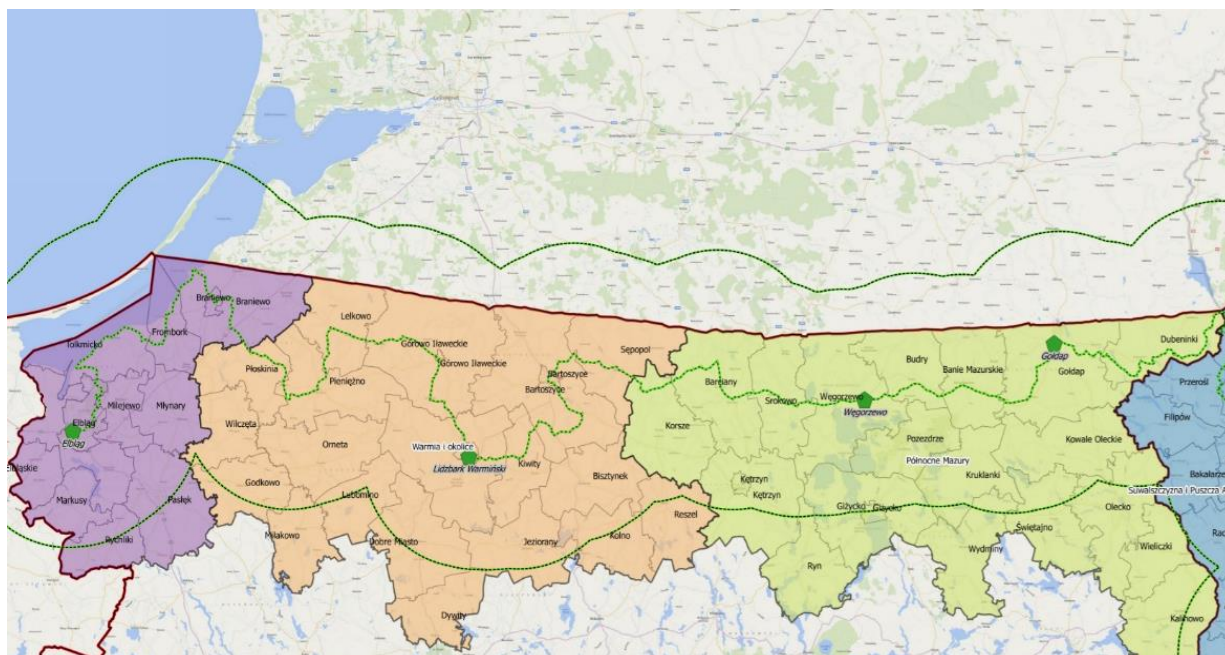

miast członkowskich, z czego 15 na Warmii i Mazurach oraz cztery kandydackie: Orneta, Lidzbark, Działdowo i Sępól. W dniach 12 i 13 października w Ornece i Działdowie odbyły się wizyty zespołu certyfikującego. Orneta spełniła wymagania we wszystkich kategoriach: polityka środowiskowa, infrastrukturalna, jakość życia miejskiego, rzemiosło, gościnność, spójność społeczna, partnerstwa, itp. Planowany termin przystąpienia do Sieci Miast Cittaslow -2016 r.

- *SZLAK ROWEROWY GREEN VELO* - wschodni Szlak Rowerowy Green Velo jest najdłuższym, spójnie oznakowanym szlakiem rowerowym w Polsce. Przebiega głównie po asfaltowych drogach publicznych o niskim natężeniu ruchu pojazdów, przez obszar pięciu województw leżących we wschodniej części kraju: warmińsko-mazurskiego (397 km), podlaskiego (598 km), lubelskiego (414 km), podkarpackiego (459 km) i świętokrzyskiego (210 km). Niemal 580 km (29% długości trasy) stanowią odcinki prowadzące przez tereny leśne, a 180 km (9% długości trasy) przypada na doliny rzek.

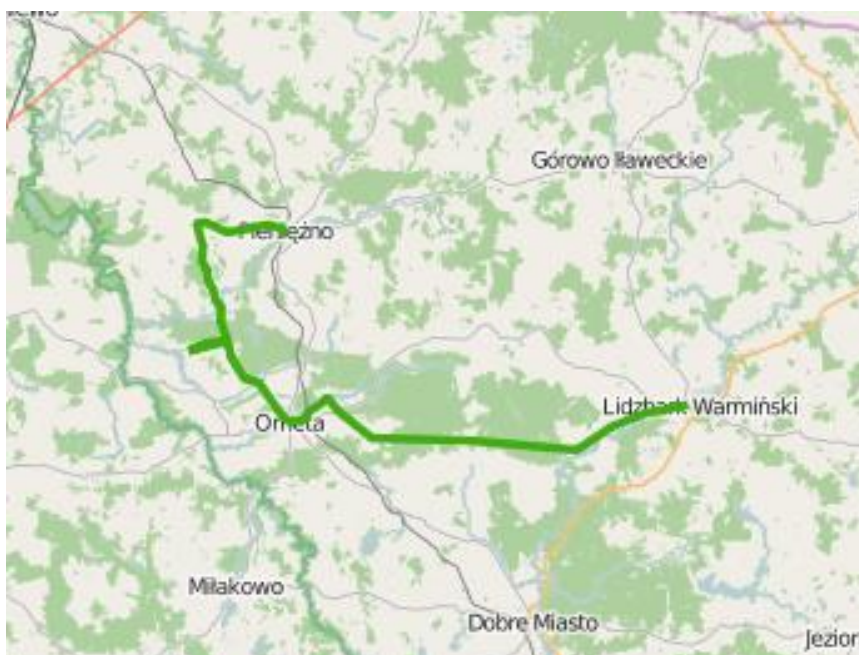
Co prawda Orneta nie leży bezpośrednio na szlaku Green Velo jednak należy do obszaru powiązanego ze szlakiem i ma wytyczone dwie nitki rowerowe, które bezpośrednio się z nim łączą: z głównego szlaku Green Velo w Pieniężnie zjeżdżamy kierując się do Sanktuarium w Chwałęcinie, żeby później znaleźć się w Ornece. Dalej, po 3 km, mamy kościół w Krośnie (wzorowany na kościele w Świętej Lipce). Dalej, przez 27,86 km, ścieżka przebiega po starym nasypie kolejowym linii Orneta - Lidzbark Warmiński - Sątopy Samulewo, funkcjonującej w latach 1905 - 1945.

Rys. 20. Przebieg trasy Green Velo na terenie województwa warmińsko –mazurskiego

Źródło: www.greenvelo.pl

Rys. 21. Połączenie szlaku rowerowego na terenie Gminy Orneta ze szlakiem Green Velo

Źródło: www.greenvelo.pl

Wytoczony szlak green velo jest ogólnopolską inwestycją objętą rozbudowaną kampanią promocyjną, która daje potencjał Gminie Orneta na rozwój turystyki rowerowej. Na terenie Gminy zostały zlokalizowane tzw. Miejsca Przyjazne Rowerzystom: OSiR Orneta (ul. Sportowa 7, 11-130 Orneta), Ekolandia (ul. Elbląska 8011-130 Orneta), Hotel&Restauracja Cztery Pory Roku (Braniewska 12, 11-130 Orneta).

- SZLAKI ROWEROWE – 8 szlaków rowerowych o różnej skali trudności o łącznej długości ponad 170 km, wytoczone trasy zostały podzielone na kolory: czerwony, żółty, niebieski, czarny, zielony, bursztynowy, brązowy, fioletowy.

POTENCJAŁ DO ROZWOJU TURYSTYKI

- *ARTYSTYCZNA ORNETA* - niedocenionym potencjałem Gminy jest popularność wśród artystów. Dzięki unikatowej architekturze oraz pięknym krajobrazom na przestrzeni ostatnich lat zostało Gmina była „tłem” kilku znanych i bardzo docenianych w Polsce i na świecie filmów i seriali: „Wenecja” Jan Jakub Koloski(2010), „Róża” Wojciech Smarzowski (2011), „W imieniu diabła” Barbara Sass (2011), „Papusza” Joanna Kos-Krauze i Krzysztof Krauze (2013), „Niewinne” - Anne Fontaine (2016), Serial „Siła wyższa” Wojciech Adamczyk (2011-2012). Dzięki temu miasto i okolice odwiedziły takie gwiazdy jak Anna Dereszowska, Piotr Fronczewski, Katarzyna Żak, Paweł Dorociński, Agata Kulesza, Jowita Budnik, Joanna Kulig. Ulubionym planem reżyserów jest miasto Orneta oraz Sanktuarium w Krośnie. Podkreślany jest i klimat urok ulic, kamienic oraz niezwykłość architektoniczna Kościołów i piękno

otoczenia przyrody. Dobra reklama szybko rozchodzi się w świecie reżyserskim. Urok miasta został również doceniony przez współczesnych muzyków. Popularna grupa Kamp!, która odnosi sukcesy w kraju i za granicą swój drugi album (2015r.) nazwała „Orneta „ – jak twierdzą sami artyści chcieli wyciągnąć „maksimum egzotyki z tego co mamy pod nosem. (...) to bardzo egzotyczna nazwa, przywodząca na myśl zmysłowe kobiece imię, mityczną krainę lub bezludną wyspę. W rzeczywistości to urocza miejscina zagubiona w pięknych krajobrazach Warmii.” Tak duża miłość artystów do Ornaty to nietuzinkowe zjawisko, które może być podwaliną specjalizacji turystycznej regionu i jego promocji w kraju i za granicą.

- *AGROTURYSTYKA* – z uwagi na rolniczy charakter Gminy rozwija się tu oferta turystyki wiejskiej. Do dyspozycji turystów są kwatery w gospodarstwach agroturystycznych (Opin, Orneta, Henrykowo, Krzykały), a także pola namiotowe i campingowo-karawaningowe z ujęciami wody i elektryczności (Ekolandia). Wsie w Gminie Ornetamają odpowiedni potencjał aby wyspecjalizować się na tzw. „wioski tematyczne” – inicjatywy służące zarabianiu na turystyce na wsi skoncentrowane wokół wspólnego motywu przewodniego. Pierwsze działania inicjujące zostały zawiązane we wsi Henrykowo.
- *FESTNY I WYDARZENIA CYKLICZNE PODNOSZĄCE ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNĄ REGIONU* – Kaziuki Wiliniuki (festiwal kultury wileńskiej), Baba Fest (Ornecki Festiwal Kobiet), Koncerty papieskie, spotkania teatralne dla najmłodszych pod nazwą „Teatr Małego Widza”, Jazzowe Zaduszki, Rowerowa Majówka, Orneckie Dni Dziedzictwa, dożynki i pikniki gminne.
- *INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA* – OSIR w Ornecie – kompleks sportowy w centrum miasta z siłownią, polem tenisowym, boiskiem Orlik i halą sportowa. Stanowi główne miejsce rekreacji mieszkańców Ornety.
- *MIEJSKI DOM KULTURY W ORNECIE* - jest miejscem w którym skupia się całe centrum kulturalne miasta, oferuje zajęcia pozalekcyjne oraz organizowane są tam koła zainteresowań takie jak: nauka gry na instrumentach, sekcja dęta, szkoła tańca, koło plastyczne, zajęcia wokalne (zespół ludowy „Ornecianie”).
- *LOTNISKO* – obecnie traktowane jako ciekawostka okolic Ornety - ściśle tajne lotnisko oraz bocznicą kolejową, nie zaznaczane nigdy na mapach. W przeszłości miał ok. 2 km długości i 50 m szerokości. Duży potencjał turystyczny i gospodarczy: lokalny produkt (organizowanie imprez sportowo lotniczych czy kulturalnych wydarzeń muzycznych),
- *DZIEDZICTWO KULINARNE* - mieszkańcy Gminy Orneta realizują szereg przedsięwzięć służących przywracaniu tradycyjnych warmińskich kulinariów do oferty lokali gastronomicznych oraz codziennej kuchni mieszkańców. Kuchnia oparta na naturalnych surowcach, z użyciem

lokalnych ziół i prostych form przetwarzania ma szansę stać się istotną wartością lokalnych oferty turystycznych, zwłaszcza turystyki wiejskiej.

BAZA NOCLEGOWA

Tab. 37. Oferta noclegowa Miasta i Gminy Orneta

	NAZWA	MIEJSCOWOŚĆ	ILOŚĆ MIEJSC NOCLEGOWYCH
1	Hotel Pruski	Orneta	50
2	Hotel "Cztery Pory Roku"	Orneta	40
3	Sportowa Baza Noclegowa "Olimp"	Orneta	27
4	Gospodarstwo Agroturystyczne "Pod Kasztanami"	Henrykowo	9
5	Mieszkania Gościnne "MARTAD"	Orneta	24
6	Gospodarstwo Agroturystyczne Zofia Ciesiul	Orneta	32
7	Centrum Szkoleniowo-Integracyjne Ekolandia	Orneta	pole namiotowe/ kampingowe/ caravanningowe
8	Gospodarstwo Agroturystyczne "SAGALASÓWKA"	Krzykały	14
9	Domek Letniskowy Krzakusy	Krzykały	12
10	Pokoje Gościnne "Pod Różą"	Opin	10
11	Gospodarstwo Agroturystyczne Pod "Lipami"	Kolonia Opin	brak danych
12	OR-TUR Wynajem pokoi	Orneta	brak danych
13	Gospodarstwo Agroturystyczne: Jolanta i Ireneusz Hetmańczyk	Opin	brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

PAKIETYZACJA OFERTY TURYSTYCZNEJ

Potencjał turystyczny Miasta i Gminy Orneta sprzyja pakietyzowaniu usług turystycznych i oferowaniu kompleksowych usług w zależności od zapotrzebowania konkretnych grup odbiorców. Zdiagnozowane produkty turystyczne:

Tab. 38. Produkty turystyczne Miasta i Gminy Orneta

PRODUKT	ELEMENY PRODUKTU
Turystyka rekreacyjna	Wypoczynek nad jeziorem Mieczowym, Tafty i rzeką Pasłęka i Drwęca Warmińska
	Wypoczynek na bogatych obszarach przyrodniczych
	Turystyka sakralna, historyczna
	Turystyka lotnicza
Turystyka slowlife	Agroturystyka
	Ekoturystyka
	Cittaslow/Wioski tematyczne
Turystyka aktywna	Turystka wodna (spływy kajakowe)
	Turystyka rowerowa
	Turnieje i zawody o randze ponadregionalnej
	Turystyką piesza - szlaki turystyczne
Turystyka artystyczna	Filmowa Orneta
	Festiwale i wydarzenia kulturalne

Źródło: opracowanie własne

Pakietyzacja ofert turystycznych sprzyja zwiększeniu ruchu turystycznego, powoduje, że osoby mają potrzebę pozostania dłużej w regionie. Brak połączonych, komplementarnych ofert powoduje, że ruch turystyczny jest oparty o krótkie pobyty (Orneta jako punkt przelotowy do większych miejscowości).

Wnioski z oceny potencjału turystycznego:

- słabo rozwinięta oferta i baza turystyczna w postaci miejsc noclegowych i obiektów gastronomicznych, brak współpracy podmiotów świadczących usługi turystyczne do integrowania i pakietyzowania oferty, co jest niezbędne dla skutecznej promocji i świadczenia konkurencyjnych usług,
- brak flagowego, lokalnego produktu kulinarnego, słaba promocja idei slow food, która jest niezbędna w rozwijaniu funkcji turystycznych i rekreacyjnych miasteczka cittaslow,
- niewystarczająco zagospodarowane nadbrzeża Jeziora Mieczowego oraz Tafty, niezbędność prac służących zapobieganiu degradacji przyrodniczej zbiorników wodnych,
- bogactwo zabytków i ich niezadowolający stan, niezbędność działań służących poprawie funkcjonalności zabytków i miejsc cennych kulturowo,
- nie wykorzystany potencjał turystyczny rzek - niezbędność wytyczenia szlaków kajakowych, zgodnie z zasadami obowiązującymi dla miejsc cennych przyrodniczo,

- nieatrakcyjna i mało bogata oferta agroturystyczna, pomimo rolniczego charakteru Gminy, niezbędność działań służących rozwojowi turystyki wiejskiej, w tym rozwój ekonomii społecznej (wsie tematyczne) w obszarze kultury, rekreacji, turystyki i sportu,
- niewykorzystany potencjał obszaru w związku z utrudnionymi uwarunkowaniami rozwojowymi strefy przygranicznej,
- „darmowa” promocja miasta - realizacje filmowe w Gminie, jako przesłanka do wykorzystania trendów wizerunkowych Ornety do rozwoju turystyki: Ornetą na filmowo, Moda na Ornetę, Cittaslow,
- niewykorzystany potencjał turystyczny związany z obecnością artystów i celebrytów,
- prężnie działające Nadleśnictwo i potencjał ekologiczny Gminy,
- szeroko rozbudowana sieć szlaków rowerowych i połączenie ze szlakiem Green Velo,
- przynależność do Cittaslow jako szansa na promocję turystyczną miasta w kraju i za granicą,
- niedostateczna polityka promocyjna i brak komercyjnych ofert turystycznych dostępnych w zorganizowanej sieci sprzedaży ofert turystycznych oraz niedostateczny poziom zintegrowania ofert /produktów turystycznych,
- rozwój turystyki lotniczej tworzonej jako unikatowy produkt turystyczny Ornety,
- mała ilość punktów rekreacji i spędzania czasu wolnego.

III.5. BUDŻET MIASTA I GMINY ORNETA

Budżet jednostki samorządu terytorialnego jest rocznym planem dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tej jednostki. Struktura budżetu Gminy, obejmująca wysokości i źródła dochodów a także sposób wydatkowania środków publicznych stanowią istotną informację o:

- rodzajach zadań własnych Gminy i źródłach ich finansowania,
- głównych źródłach dochodów,
- przepływach finansowych między Gminą i jednostkami budżetowymi,
- zakresie zadań realizowanych we współpracy z administracją rządową, samorządową,
- innymi jednostkami (w tym organizacjami pozarządowymi),
- wysokości deficytu / nadwyżek finansowych Gminy oraz wysokości zadłużenia, dostępnych środków,
- możliwościach rozwojowych i zdolności inwestycyjnej Gminy.

Tab. 39. Struktura Budżetu Gminy Orneta w latach 2011 - 2015 z uwzględnieniem prognozy na 2016r.

	Plan 2016	2015	2014	2013	2012	2011
DOCHODY OGÓLEM	38 557 648,00	40 425 122,16	42 713 544,73	43 029 132,73	37 454 217,88	35 726 350,48
Dochody bieżące	35 808 834,00	38 047 507,37	36 806 186,83	35 657 469,32	33 539 303,33	32 599 947,98
udział w podatku dochodowym od osób fizycznych	4 818 761,00	4 665 490,00	4 230 020,00	3 772 722,00	3 691 289,00	3 484 758,00
dochody ze sprzedaży majątku	1 100 000,00	1 580 560,00	1 160 946,88	1 200 853,14	1 072 132,74	1 604 345,08
podatek rolny	1 250 257,00	1 402 737,99	1 285 168,43	1 289 284,46	1 332 999,91	827 883,38
podatek od nieruchomości	4 205 165,00	3 671 802,20	3 856 000,00	3 451 448,66	3 350 130,17	2 848 990,66
pozostałe	6 179 343,00	6 970 305,41	10 301 070,03	11 069 992,29	6 654 915,71	5 594 397,00
Subwencje	13 258 324,00	12 745 934,00	12 169 219,00	12 808 397,00	12 723 933,00	12 263 025,00
Dotacje i środki przeznaczone na cele bieżące i inwestycyjne	7 745 798,00	9 388 292,56	9 711 120,39	9 436 435,18	8 628 817,35	9 102 951,16
WYDATKI OGÓLEM	39 356 819,02	40 211 559,17	43 477 994,71	43 145 338,49	37 168 885,65	36 539 731,83
Wydatki bieżące	35 565 591,02	36 912 491,24	36 455 789,30	34 866 382,06	32 709 471,52	33 257 239,72
Wydatki majątkowe	3 791 228,00	3 299 067,93	7 022 205,41	8 278 956,43	4 459 414,13	3 282 492,11
Nadwyżka operacyjna*	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
NADWYŻKA / NIEDOBÓR	-799 171,02	213 562,99	-764 449,98	-116 205,76	285 332,23	-813 381,35
Zadłużenie budżetu ogółem	18 685 658,00	17 886 486,98	17 720 144,82	17 463 802,67	16 733 338,55	17 378 477,44
Splata i obsługa zadłużenia, w tym:	1 476 828,98	1 533 657,84	969 652,46	3 086 631,71	3 673 070,25	3 609 097,35
splata kapitału/wykup papierów wartościowych	896 828,98	933 657,84	313 657,84	2 358 535,89	2 683 674,94	2 774 703,18
zapłata odsetek	580 000,00	600 000,00	655 994,62	728 095,82	989 395,31	834 394,17

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Ornece udostępnione na stronie internetowej: www.orneta-umig.bip-wm.pl

Dochody budżetu ogółem w latach 2011 – 2015 rosły, szczególnie zwiększając w latach 2013 - 2014 w zakresie środków pozyskiwanych z funduszy zewnętrznych (część dochodów własnych i dochody majątkowe).

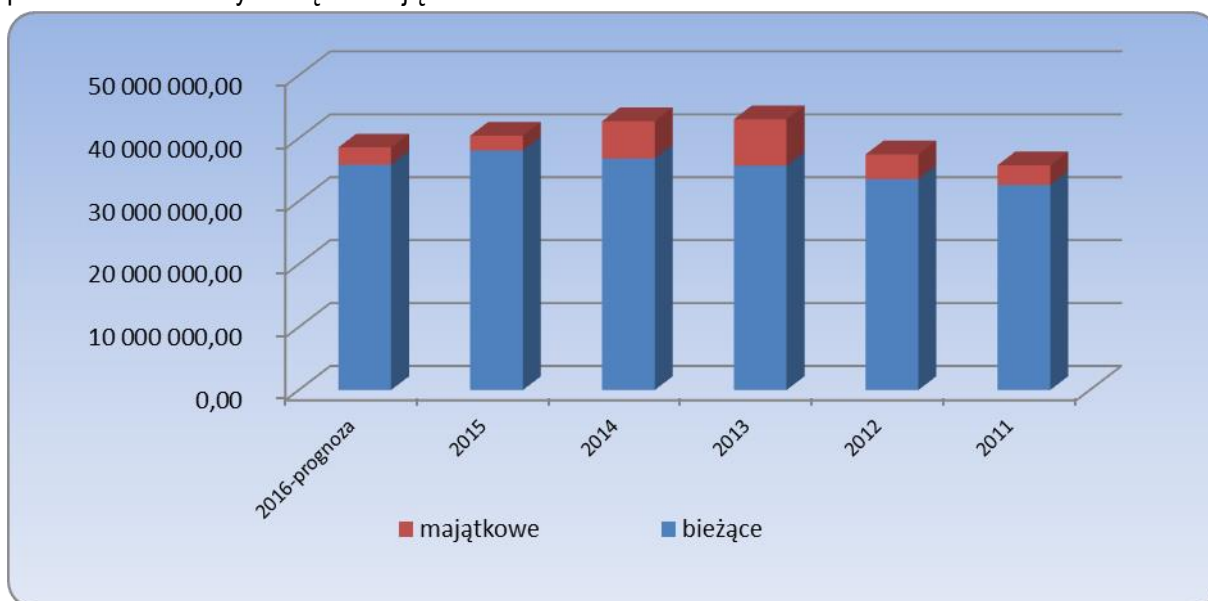
Dochody budżetu w 2014 roku były o prawie 20% wyższe niż osiągnięte w roku 2011. Wszystkie budżetowo wysokie pozycje dochodów własnych zwiększały w badanych latach budżetowych, co świadczy o stabilności gospodarowania finansowego Gminy Orneta.

Zmniejszającą w badanych latach (od roku 2014) jest wartość subwencji otrzymywanych z budżetu państwa na realizację zadań własnych.

Plan budżetowy na rok 2016 jest o prawie 2 mln zł niższy niż w roku poprzednim, w tym założono o nieco niższe niż wykonania z lat poprzednich dochody własne, nieco wyższy poziom kwoty subwencji. Niższa wartość planu budżetowego wynika z faktu, że nie uwzględnia on kwot dochodów otrzymywanych przez Gminę w ciągu roku budżetowego m.in. z dotacji na zadania własne i zlecone.

Faktyczne wykonanie dochodów Gminy zakłada się na wyższym poziomie.

Rys. 22. Dochody Gminy Orneta w latach 2011 - 2015 z uwzględnieniem prognozy na rok 2016 w podziale na dochody bieżące i majątkowe

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Orniecie udostępnione na stronie internetowej: www.orneta-umig.bip-wm.pl

Dochody bieżące Gminy Orneta od roku 2011 wykazują stabilną tendencję wzrostową, z wyjątkiem prognozy finansowej na 2016 rok, co jest związane z nie ujęciem w planie budżetowym kwot dotacji na zadania własne i zlecone otrzymywanych w trakcie roku.

Dochody majątkowe kształtują się na stabilnym poziomie, osiągając maksymalne wartości w latach 2013 - 2014, co jest związane ze strumieniem funduszy zewnętrznych na realizację zadań inwestycyjnych. Rok 2015 stanowił przełom funduszowy - zakończenie kontraktacji z okresu finansowego 2007 - 2013, przygotowania do wdrażania nowego okresu programowego 2014 - 2020.

Wydatki ogółem w latach 2011-2015 miały tendencję zwyżkową. Spadek wydatków wystąpił jedynie w roku 2015, na co wpływ miały wyłącznie niższe niż w latach pozostałych wydatki majątkowe (na działalność inwestycyjną). Plan na rok 2016 zakłada zmniejszenie wartości wydatków, w tym majątkowych - brak ogłoszonych konkursów na dofinansowanie realizacji zadań. Zmiany w budżecie będą dokonywane na etapie aplikowania o finansowanie zewnętrzne.

Na początku badanego okresu, Gmina Orneta posiadała zadłużenie w wysokości 17,3 miliona złotych, w tym:

- kredyty i pożyczki - 2.861.477,44 złote,
- obligacje komunalne - 14.517.000,00 złotych,

Na koniec 2015 roku wysokość zadłużenia Gminy pozostaje na niezmiennym poziomie ze strukturą:

- kredyty i pożyczki - 1.990.486,98 złote,
- obligacje komunalne - 933.657,84 złotych.

Wartość obligacji komunalnych wyemitowanych w latach 2011 - 2015: 7 281 000 złotych.

Strukturę budżetu Gminy Orneta w badanym okresie przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 40. Struktura budżetu Gminy Orneta w latach 2011-2015

Wyszczególnienie	2015	2014	2013	2012	2011
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem	37,50%	34,94%	31,17%	32,45%	31,44%
Udział podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych	11,54%	9,90%	8,77%	9,86%	9,75%
Udział dochodów ze sprzedaży majątku w dochodach własnych	3,91%	2,72%	2,79%	2,86%	4,49%
Udział podatku od nieruchomości w dochodach własnych	9,08%	9,03%	8,02%	8,94%	7,97%
Udział podatku rolnego w dochodach własnych	3,47%	3,01%	3,00%	3,56%	2,32%
Udział subwencji w dochodach ogółem	31,53%	28,49%	29,77%	33,97%	34,32%
Udział dotacji w dochodach ogółem	23,22%	22,74%	21,93%	23,04%	25,48%
Udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem	91,80%	83,85%	80,81%	88,00%	91,02%
Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	8,20%	16,15%	19,19%	12,00%	8,98%

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Ornece udostępnione na stronie internetowej: www.orneta-umig.bip-wm.pl

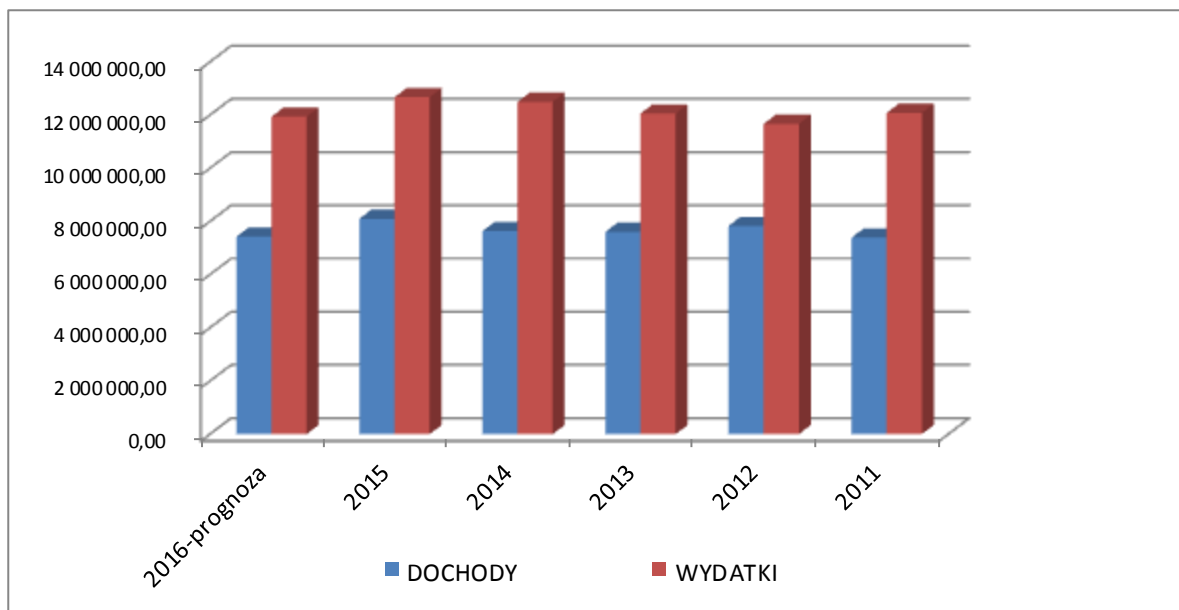
Struktura dochodów jest korzystna. Poziom dochodów własnych wzrasta w badanym okresie z 11 milionów w 2011 roku do 15 milionów w roku 2015. W badanym okresie udział dochodów własnych w dochodach ogółem wzrósł z 31,44% w roku 2011 do 37,5 %w roku 2015, co potwierdza rosnące zdolności Gminy do samodzielnej realizacji zadań publicznych.

Najwyższy udział w dochodach własnych Gminy ma podatek dochodowy od osób fizycznych, niemniej jego wartość procentowa w dochodach jest niższa niż średnia dla województwa warmińsko - mazurskiego i znacznie niższa niż wartość w Gminach ościennych (2014: gmina Górowo Iławeckie 21,66%, gmina Lidzbark Warmiński 27,69%), co świadczy o niskim uposażeniu mieszkańców i występowaniu problemów z zatrudnieniem. Podatek rolny stanowił w badanym okresie od 2,23% do 3,47% dochodów własnych. Jego niska wartość jest charakterystyczna dla gmin o miejsko - wiejskim charakterze z mało rozwiniętą funkcją rolnictwa. Podatek od nieruchomości stanowił w badanym okresie 8-10 % dochodów własnych. Jego wartość z każdym rokiem wzrasta. W roku 2015 osiągnęła poziom 4 205 165 złotych.

Należy podkreślić, że Gmina w niewielkim stopniu finansuje dochody sprzedażą majątku. Udział dochodów ze sprzedaży majątku w dochodach własnych kształtuje się na poziomie 2,7 - 4,5 % i jest na przestrzeni lat malejący, co świadczy o bardzo ostrożnościowej gospodarce finansowej Gminy, opartej o długookresowe plany finansowe.

Szczególną uwagę należy zwrócić na niski (malejący) udział subwencji w dochodach Gminy Orneta, zwłaszcza na malejący udział środków przeznaczanych na oświatę, przy jednoczesnym rosnącym poziomie wydatków na ten cel.

Rys. 23. Struktura dochodów i wydatków na oświatę w Gminie Orneta w latach 2011 - 2015

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Ornece udostępnione na stronie internetowej: www.orneta-umig.bip-wm.pl

W badanych latach zaangażowanie środków własnych w finansowanie oświaty jest coraz większe, co w znacznym stopniu hamuje możliwości inwestycyjne Gminy w innych obszarach. Poziom finansowania oświaty subwencją oświatową oscyluje na poziomie 62%, niemniej rosnące wydatki nakładają na Gminę obowiązek rezerwowania coraz większych środków finansowych na wydatki związane z oświatą.

W strukturze wydatków Gminy Orneta przeważają wydatki bieżące, których udział w badanym okresie sukcesywnie spadał w latach 2011 – 2014 z poziomu 91% do 83%, znacznie zwiększając w roku 2015 do wysokiego pułapu 92%. Prognoza budżetowa na 2016 rok wskazuje planowany wysoki udział kosztów bieżących we wszystkich wydatkach budżetowych Gminy Orneta.

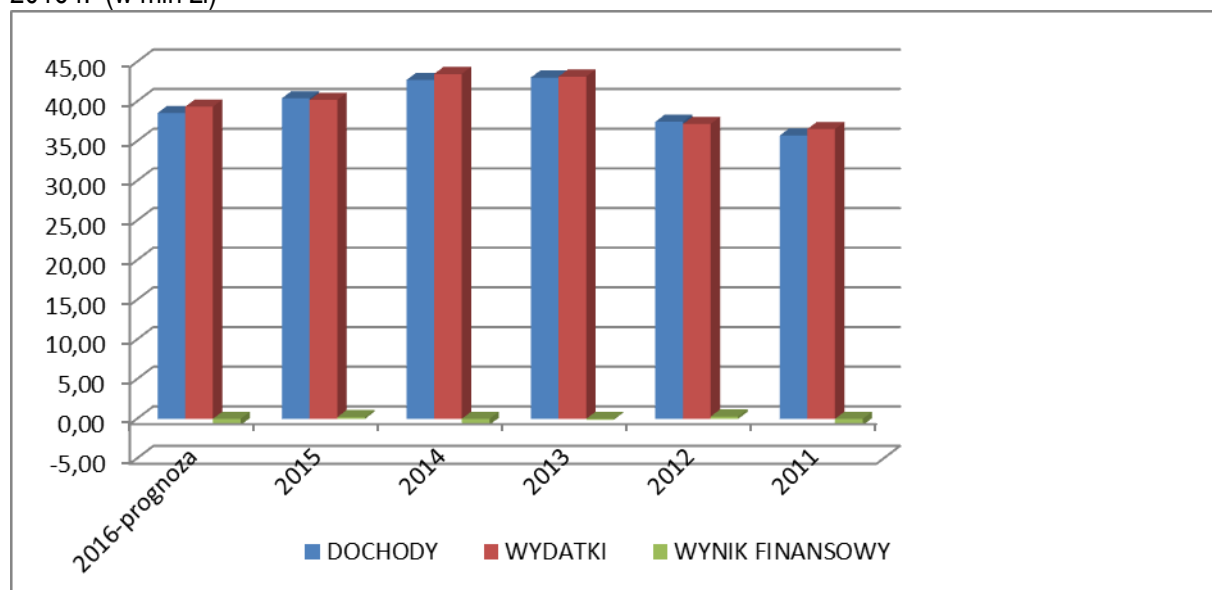
Udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem nie jest korzystny dla Gminy. Wskaźnik jest wyższy niż statystyka dla województwa warmińsko – mazurskiego (na koniec 2015 wydatki bieżące stanowiły 87,05% wydatków ogółem).

Wzrost wskaźnika zaangażowania kosztów bieżących wynika w części z braku dostępnych środków dotacyjnych na finansowanie zadań własnych Gminy, niemniej to zjawisko dotyczy wszystkich samorządów województwa warmińsko – mazurskiego (znajdując odzwierciedlenie w statystykach wojewódzkich). Sugeruje się wnikliwe analizowanie wartości wskaźnika w planowaniu budżetowym.

Wydatki majątkowe Gminy w badanych latach były najniższe w latach 2011 i 2015, niemniej poziom realizowanych inwestycji w stosunku do możliwości finansowych Gminy jest wysoki.

Wydatki inwestycyjne są finansowane zarówno ze środków zewnętrznych (w przeważającej części) jak i własnych. Poniższy wykres przedstawia dynamikę zmian struktury budżetu Miasta i Gminy Orneta w badanych latach.

Rys. 24. Dochody, wydatki i wynik budżetu Miasta i Gminy Orneta w latach 2011-2015 oraz plan na 2016 r. (w mln zł)

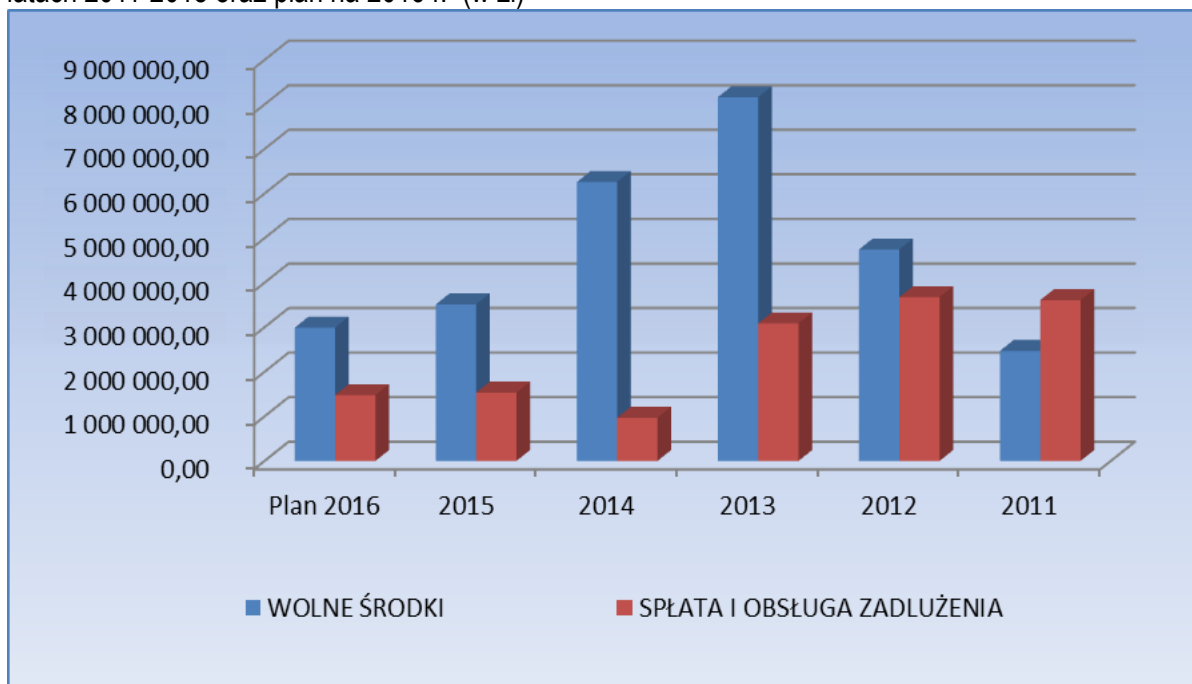

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Orniecie udostępnione na stronie internetowej: www.orneta-umig.bip-wm.pl

Dla określenia potencjału inwestycyjnego budżetu i możliwości spłaty oraz obsługi zadłużenia konieczne jest przeanalizowanie kształtowania się wolnych środków rozumianych jako nadwyżka dochodów ogółem nad wydatkami bieżącymi.

Wolne środki kształtowały się na poziomie od 2,4 miliona złotych w 2009 roku do 5,5 milionów 2013 roku. W roku 2014 poziom wolnych środków zmalał do 3,4 miliona złotych.

Rys. 25. Wolne środki, spłata i obsługa zadłużenia oraz wydatki majątkowe Miasta i Gminy Orneta w latach 2011-2015 oraz plan na 2016 r. (w zł)

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Ornece udostępnione na stronie internetowej: www.orneta-umig.bip-wm.pl

W latach 2011 – 2012 Gmina Orneta całą kwotą wolnych środków regulowała zobowiązania wynikające z zaciągniętych kredytów i pożyczek (w roku 2011 wartość wymagalnych zobowiązań przekroczyła wolne środki). Rok 2013 - 2014 to czas realizacji aktywnej polityki inwestycyjnej i kumulowania wszystkich nadwyżek finansowych na działania inwestycyjne, finansowane w części z własnych nadwyżek finansowych a w części z zaciąganych kredytów i pożyczek.

Wykonanie roku 2015 i plan finansowy na rok 2016 stabilizują wartości rocznych spłat zadłużenia, w niewielkim stopniu generują nadwyżki na nakłady majątkowe.

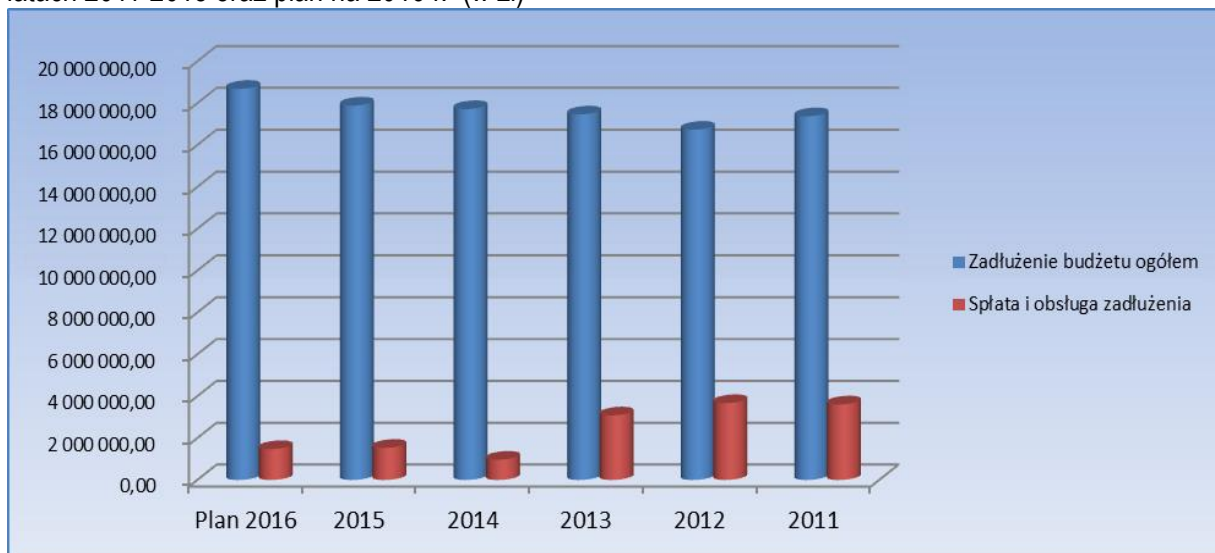
Analizując wysokość zadłużenia Gminy Orneta należy zaznaczyć że wartość zadłużenia budżetu Gminy w ostatnich 5 latach utrzymuje się na stabilnym poziomie. Dla zabezpieczenia potrzeb finansowych Gmina każdego roku emituje obligacje komunalne (w niewielkim zakresie) oraz zaciąga kredyty i pożyczki na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych, zwłaszcza na prefinansowanie środków pozyskiwanych w ramach dotacji unijnych (wyplacanych w postaci refundacji poniesionych kosztów).

W każdym roku wartość zaciąganych zobowiązań jest znacznie niższa niż nakłady inwestycyjne.

Powyższe dane potwierdzają racjonalne i optymalne wykorzystywanie funduszy do rozwoju Miasta i Gminy Orneta.

Szczegółowe informacje o wysokości zadłużenia Gminy Orneta w poszczególnych latach i kosztach jego obsługi przedstawiono na poniższym wykresie.

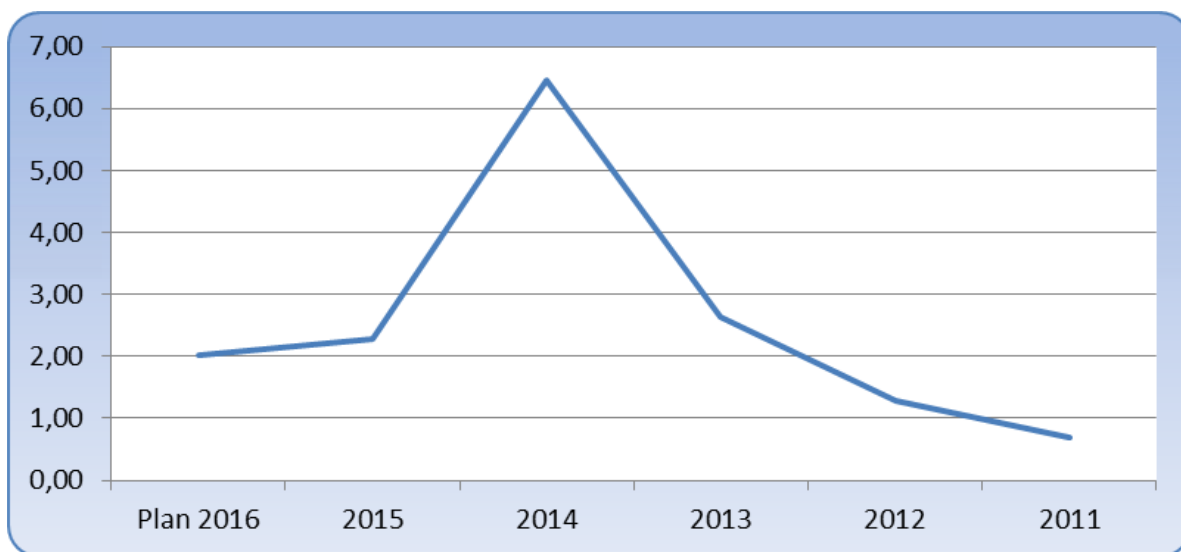
Rys. 26. Wolne środki, spłata i obsługa zadłużenia oraz wydatki majątkowe Miasta i Gminy Orneta w latach 2011-2015 oraz plan na 2016 r. (w zł)

źródło: dane Urzędu Miejskiego w Ornece udostępnione na stronie internetowej: www.orneta-umig.bip-wm.pl

Wskaźnikiem badającym płynność finansową Gminy w czasie jest stosunek wolnych środków do wartości obsługi zadłużenia w każdym roku budżetowym. Powinien on w dłuższych przedziałach czasowych utrzymywać się na poziomie powyżej 1.

Rys. 26. Wolne środki / obsługa zadłużenia (spłata rat kredytowych + odsetki) Miasta i Gminy Orneta w latach 2011-2015 oraz plan na 2016 r. (w zł)

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Ornece udostępnione na stronie internetowej: <http://orneta-umig.bip-wm.pl/>

Do roku 2012 Gmina Orneta wyrównywała trudności wynikające z płynności finansowej budżetu. Od roku 2012 do chwili obecnej wskaźnik płynności finansowej osiąga pożądane wartości, co potwierdza dobrą płynność bieżącą budżetu Gminy Orneta, stabilność finansową i zdolności inwestycyjne.

Zgodnie z Uchwałą Nr BRM.0007.97.2015 Rady Miejskiej w Ornece z dnia 29 grudnia 2015 r. w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Orneta na lata 2016 – 2027, Miasto i Gmina Orneta spełnia ustawowy dopuszczalny wskaźniki zadłużenia w prognozie finansowej do roku 2027, osiągając wartości znacznie poniżej dopuszczalnych granic procentowych.

Zobowiązania Gminy w poszczególnych latach stanowią:

- spłaty rat kapitałowych oraz koszty wykupu papierów wartościowych,
- nakłady inwestycyjne (wydatki majątkowe).

Tab. 41. Prognozowane wskaźniki spłaty zobowiązań wraz z informacją o planowanych wysokościach wydatków majątkowych do roku 2027

Wyszczególnienie	Wskaźnik planowanej łącznej kwoty spłaty zobowiązań	Dopuszczalny wskaźnik spłaty zobowiązań	Wydatki majątkowe w złotych
Wykonanie 2013	6,46%	0 %	8 278 956,43
Wykonanie 2014	2,27%	0 %	7 022 205,41
Wykonanie 2015	3,74%	0 %	3 400 000,00
2016	3,83%	4,79%	3 791 228,00
2017	3,62%	4,40%	2 200 000,00
2018	3,90%	4,96 %	2 200 000,00
2019	4,33%	4,62 %	2 200 000,00
2020	5,46%	6,61 %	2 200 000,00
2021	5,31%	8,39 %	2 200 000,00
2022	5,30%	10,20 %	2 200 000,00
2023	5,30%	10,63 %	2 200 000,00
2024	5,18%	10,70 %	2 200 000,00
2025	5,26%	10,70 %	2 200 000,00
2026	5,35%	10,70 %	2 200 000,00
2027	4,63%	10,73 %	2 200 000,00

Źródło: dane źródło: dane Urzędu Miejskiego w Ornece udostępnione na stronie internetowej: www.orneta-umig.bip-wm.pl,

Rocznik statystyczny województwa warmińsko – mazurskiego za 2014 rok, www.stat.gov.pl

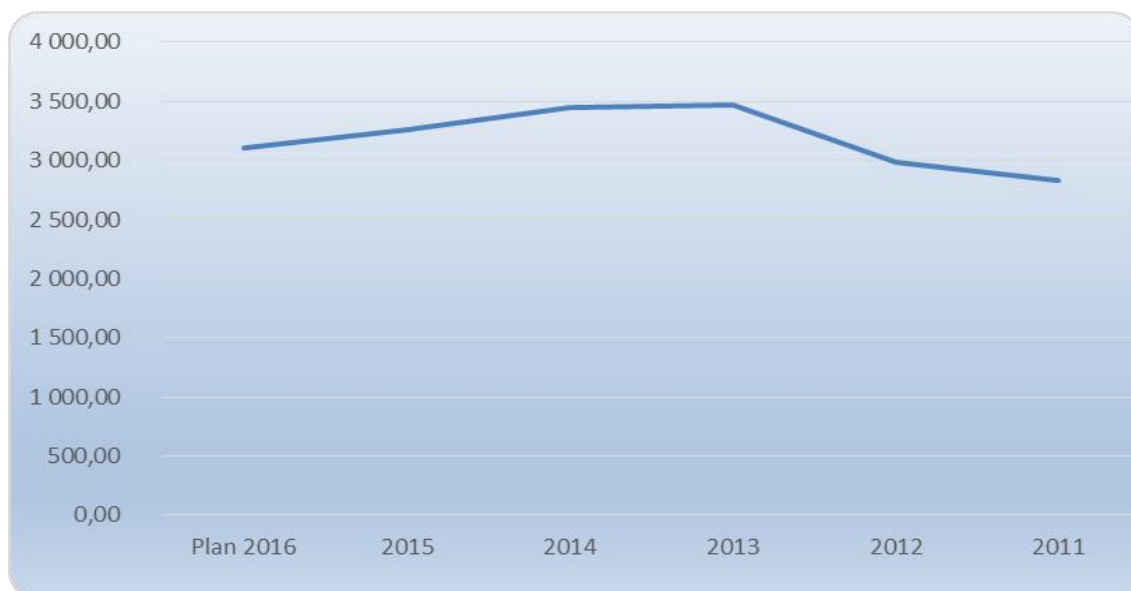
Poniżej zaprezentowano wielkość dochodów przypadających na 1 mieszkańca.

Tab. 42. Wskaźnik dochody ogółem / mieszkańca dla Miasta i Gminy Orneta w latach 2011-2015 oraz plan na 2016 r. (w zł)

Wyszczególnienie	Plan 2016	2015	2014	2013	2012	2011
Dochody ogółem	38 557 648,00	40 425 122,16	42 713 544,73	43 029 132,73	37 454 217,88	35 726 350,48
Liczba mieszkańców	12397	12397	12397	12409	12546	12600
Dochody ogółem/ mieszkańca	3 110,24	3 260,88	3 445,47	3 467,57	2 985,35	2 835,42

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Ornece udostępnione na stronie internetowej: www.orneta-umig.bip-wm.pl, Rocznik statystyczny województwa warmińsko – mazurskiego za 2014 rok, www.stat.gov.pl

Rys. 27. Wskaźnik dochody ogółem / mieszkańca dla Miasta i Gminy Orneta w latach 2011-2015 oraz plan na 2016 r. (w zł)

Źródło: dane źródło: dane Urzędu Miejskiego w Ornece udostępnione na stronie internetowej: <http://orneta-umig.bip-wm.pl/>, Rocznik statystyczny województwa warmińsko – mazurskiego za 2014 rok, www.stat.gov.pl

Podsumowując analizę budżetu Miasta i Gminy Orneta, należy stwierdzić, iż struktura wydatków jak i dochodów jest prawidłowa, zadłużenie budżetu w ostatnich latach utrzymuje się na poziomie gwarantującym stabilność finansową, a konieczność obsługi długu nie zagraża sytuacji finansowej Gminy Orneta, zarówno w świetle wskaźników limitujących stan i obsługę zadłużenia, jak i w relacji do wolnych środków.

Deficyt budżetowy pojawiający się w latach objętych analizą jest związany przede wszystkim z wydatkami inwestycyjnymi.

W latach 2011-2015 Gmina Orneta realizowała szereg przedsięwzięć inwestycyjnych, w tym ze znaczącym udziałem środków zewnętrznych, w tym funduszy strukturalnych UE. Inwestycje

realizowane były głównie na terenach wiejskich Gminy. Inwestycje na terenie miasta Orneta to przedsięwzięcia, które w znacznym stopniu poprawiły atrakcyjność miasta pod względem zamieszkania i inwestowania.

Tab. 43. Wykaz najważniejszych przedsięwzięć inwestycyjnych

2011
Budowa kanalizacji sanitarnej dla miejscowości Karbowo i Wojciechowo wraz z kolektorem tłocznym do Ornety oraz budowa wodociągu wiejskiego dla miejscowości Krosno
Remont świetlicy wiejskiej wraz z budową infrastruktury sportowej w miejscowości Mingajny
Przebudowa budynku hydroforni na cele świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem terenu w miejscowości Wojciechowo
Monitoring wizyjny na obiektach Ośrodka Sportu i Rekreacji
Budowa instalacji centralnego ogrzewania, ciepłej wody użytkowej, węzła cieplnego wraz z przyłączem sieci ciepłej dla lokali użytkowych i mieszkalnych w zabytkowych kamienicach ul. Pionierów 10, 12, i 16 w Ornece
Inwestycje rozpoczęte: <ul style="list-style-type: none"> - Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych przy ulicy Przemysłowej w Ornece, - Realizacja projektu: Ornecka Starówka - zintegrowany projekt rewitalizacji społeczno - urbanistycznej historycznego Centrum Ornety
2012
Realizacja projektu: Ornecka Starówka - zintegrowany projekt rewitalizacji społeczno - urbanistycznej historycznego Centrum Ornety
Przebudowa budynku kotłowni na świetlicę wiejską w miejscowości Dąbrówka
Przebudowa i rozbudowa budynku zlewni mleka na świetlicę wiejską w miejscowości Opin
Mała termomodernizacja budynku MDK w Ornece (od ul. 1 - go Maja)
Wymiana stolarki okiennej drewnianej na PCV w Szkole Podstawowej w Bażynach
Remont ul. Żelaznej - droga powiatowa nr 2765N łącząca drogę gminną nr 115512N i drogę gminną nr 115527N - ul. Żelazna w Ornece
Inwestycje rozpoczęte / w trakcie realizacji: <ul style="list-style-type: none"> - Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Bażyny wraz z przyłączami do gospodarstw, - Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych przy ulicy Przemysłowej w Ornece, - Remont z przebudową budynku starej szkoły na Ośrodek Kultury w miejscowości Bażyny

2013
Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Bażyny wraz z przyłączami do gospodarstw
Remont z przebudową budynku starej szkoły na Ośrodek Kultury w miejscowości Bażyny
Modernizacja drogi powiatowej nr 1356N na odcinku Orneta - Biały Dwór
Remont nawierzchni chodnika i budowa kanalizacji deszczowej ul. Żelazna - ul. Św. Jana w miejscowości Orneta
Inwestycje rozpoczęte/w trakcie realizacji: - Rekultywacja składowiska odpadów komunalnych w miejscowości Nowy Dwór, Gmina Orneta, - Budowa budynku garażowego z zapleczem socjalno - gospodarczym w miejscowości Bażyny, - Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych przy ulicy Przemysłowej w Ornece
2014
Rekultywacja składowiska odpadów komunalnych w miejscowości Nowy Dwór, Gmina Orneta
Budowa budynku garażowego z zapleczem socjalno - gospodarczym w miejscowości Bażyny
Przebudowa mostu przez rzekę Młyńska Struga w miejscowości Nowy Dwór w ciągu drogi gminnej nr 115009N gr.gm. (Glebiska) - droga powiatowa nr 1399N (Nowy Dwór) na przepust o konstrukcji stalowej z blachy falistej
Zagospodarowanie terenu przy jeziorze Mieczowym w Ornece poprzez budowę mini skateparku i siłowni zewnętrznych wraz z małą architekturą
Zagospodarowanie terenu pod plac zabaw w m. Karkajmy i w m. Miłkowo wraz z montażem urządzeń
Interaktywna mapa Ornety wraz z małą infrastrukturą w postaci placu zabaw dla dzieci w Ornece
Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych przy ulicy Przemysłowej w Ornece
Modernizacja drogi gminnej 115516N łączącej drogi powiatowe 2744N i 2757N oraz odcinków tych dróg w Ornece
Zmiana sposobu użytkowania lokalu mieszkalnego nr 11 w budynku nr 62 Opin gm. Orneta dz. nr 04/4 na noclegownię
2015
Modernizacja targowiska miejskiego przy ulicy Wodnej w Ornece
Dostawa wraz z transportem i montażem 8 sztuk wiat przystankowych przy drodze wojewódzkiej nr 513 w miejscowości Mingajny, Miłkowo, Drwęczno, Klusajny i Krosno
Wymiana sufitu podwieszanego sceny wraz z dociepleniem wełną mineralną w budynku Miejskiego Domu Kultury przy ulicy 1 Maja 45 w Ornece
Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią ścieków i wylotem do rowu melioracyjnego oraz przyłączem wodociągowym w miejscowości Miłkowo

<p>Inwestycje rozpoczęte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zmiana sposobu użytkowania budynku szkoleniowego nr 3 położonego na ul. Braniewskiej w Ornece (dz.nr 3/38 obręb Orneta 5) na budynek mieszkalny wielorodzinny - lokale socjalne , - Modernizacja i zagospodarowanie przestrzenne istniejącego boiska szkolnego przy budynku Gimnazjum nr 2 w Ornece celem uzyskania wielofunkcyjnego boiska sportowego (orlik lekkoatletyczny), - Rozbiórka murów oporowych oraz wzmocnienie geotechniczne skarpy, przy ul. Młynarska w Ornece na działkach nr 70/28, 77, 70/3 obręb: Orneta 4
2016 - prognoza - kontynuacja inwestycji rozpoczętych w roku 2015
Zmiana sposobu użytkowania budynku szkoleniowego nr 3 położonego na ul. Braniewskiej w Ornece (dz. nr 3/38 obręb Orneta 5) na budynek mieszkalny wielorodzinny - lokale socjalne)
Modernizacja i zagospodarowanie przestrzenne istniejącego boiska szkolnego przy budynku Gimnazjum nr 2 w Ornece celem uzyskania wielofunkcyjnego boiska sportowego (orlik lekkoatletyczny)
Rozbiórka murów oporowych oraz wzmocnienie geotechniczne skarpy, przy ul. Młynarska w Ornece na działkach nr 70/28, 77, 70/3 obręb: Orneta 4

Główne źródła finansowania nakładów inwestycyjnych Miasta i Gminy Orneta:

- Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007 - 2013,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 (w ramach działań bezpośrednich i za pośrednictwem LGD "Warmiński Zakątek"),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007 – 2013,
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka na lata 2007 - 2013,
- Agencja Nieruchomości Rolnych,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych (budżet państwa),
- Ministerstwo Sportu i Turystyki,
- Powiat Lidzbarski,
- Samorząd Województwa Warmińsko - Mazurskiego.

Powyższe zestawienie wskazuje na wielość inwestycji zrealizowanych przez Gminę Orneta w ostatnich latach, z większościowym udziałem inwestycji dofinansowanych ze środków zewnętrznych, z przeważającym udziałem finansowania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013, Regionalnego Programu Operacyjnego województwa warmińsko – mazurskiego, unijnych programów

krajowych oraz środków rządowych. Należy podkreślić również skuteczne wykorzystanie środków z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007 – 2013 na przedsięwzięcia nieinwestycyjne, dotyczące podnoszenia jakości kształcenia na poziomie szkół podstawowych i gimnazjów oraz na kreowanie oferty przedszkolnej.

Zgodnie z wykazem przedsięwzięć do Wieloletniego Planu Finansowego, stanowiącego załącznik do budżetu Gminy Orneta na 2016 rok do priorytetowych przedsięwzięć inwestycyjnych planowanych do roku 2019 należą:

- Przebudowa drogi powiatowej 1397N na odcinku 1,17 km w miejscowości Henrykowo od skrzyżowania z drogą wojewódzką DW507 w kierunku miejscowości Glebiska.
- Przebudowa drogi gminnej Drwęczno-Bogatyńskie i mostu od DW 513 do mostu włącznie - program funkcjonalno – użytkowy.
- Zakupy inwestycyjne - wiaty przystankowe.
- Zmiana sposobu użytkowania budynku szkoleniowego nr 3 położonego na ul. Braniewskiej dz. Nr 3 /38 obr. 5 w Orniecie na budynek mieszkalny wielorodzinny - lokale socjalne.
- Remont instalacji elektrycznej w budynku gimnazjum Nr 2 w Orniecie (instalacja obwodów rozdzielczych i połączeń wyrównawczych).
- Budowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie Gminy Orneta /przejęcie sieci infrastruktury technicznej od osób fizycznych.
- Opracowanie projektu placu zabaw przy POLO MARKECIE w Orniecie.
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Orneta – dokumentacja.
- Remont dachu głównego wraz z małą wieżyczką, remontem obróbek blacharskich i instalacji odgromowej ratusza miejskiego oraz remont elewacji.
- Modernizacja i zagospodarowanie przestrzenne istniejącego boiska szkolnego przy budynku Gimnazjum nr 2 w Orniecie dz. Nr 226, celem uzyskania wielofunkcyjnego boiska sportowego (Orlik lekkoatletyczny).
- Modernizacja oświetlenia hali sportowej głównej w Orniecie.

IV. OBSZARY STRATEGICZNE ROZWOJU MIASTA I GMINY ORNETA

IV.1. ANALIZA SWOT/TOWS

Analiza SWOT stanowi punkt wyjściowy do opracowania ram strategicznych dokumentów planistycznych. Jest etapem przejścia pomiędzy częścią diagnostyczną, stanowiącą podstawę do dalszych prac a częścią projekcyjną. Analiza SWOT jest kompleksową metodą służącą usystematyzowaniu zasobów i potencjału obszaru Gminy Orneta oraz jej otoczenia. Jest ona oparta na prostym schemacie klasyfikacji.

Analiza SWOT polega na zidentyfikowaniu czterech grup czynników:

- **S (Strengths) – mocnych stron:** wewnętrznych czynników pozytywnych, stanowiących atuty, wyróżniających gminę od innych jednostek, stanowiących przewagę konkurencyjną,
- **W (Weaknesses) – słabych stron:** wewnętrznych czynników negatywnych, stanowiących słabe strony jednostki, wynikających z ograniczeń zasobów,
- **O (Opportunities) – szans:** zewnętrznych czynników pozytywnych, będących korzystnymi tendencjami w otoczeniu jednostki, które właściwie wykorzystane mogą stanowić istotny impuls do zmiany,
- **T (Threats) – zagrożeń:** zewnętrznych czynników negatywnych, mogących być poważną barierą w rozwoju jednostki przez osłabianie silnych stron gminy i ograniczanie możliwości wykorzystania szans rozwojowych.

Analiza SWOT/TOWS dla Gminy Orneta wykonana została metodą MAPS (aktywnego planowania strategicznego) przez grupę warsztatową, złożoną z przedstawicieli Urzędu Gminy, jednostek gminnych, organizacji pozarządowych, mediów, przedsiębiorców i rolników, podczas dwóch spotkań tematycznych. Zgodnie z zasadami metody, warsztaty budowania celów zrealizowane zostały na zasadzie „burzy mózgow” w grupach: 18 (5 przedsiębiorców, 4 przedstawicieli ngo's, 9 przedstawicieli instytucji publicznych) i 11 osób (1 przedsiębiorca, 8 przedstawicieli ngo's, 2 przedstawicieli instytucji publicznych - przedstawicieli wiodących grup danego środowiska, którzy odpowiedzieli na wystosowane przez Urząd Miejski w Orniecie zaproszenia. Całością warsztatów kierowali moderatorzy, a ich rola polegała głównie na kierowaniu dyskusją, porządkowaniu i strukturyzacji wypowiedzi, utrwalaniu wyników dyskusji.

Podczas warsztatów trzy zespoły robocze zdiagnozowały łącznie:

- 8 mocnych stron,
- 7 słabych stron,
- 8 elementów otoczenia stanowiących szanse rozwoju,
- 8 zagrożeń.

Zbiorcze zestawienie SWOT, obejmujące wszystkie wypracowane przez grupę warsztatową czynniki analizy ujęto w poniżej tabeli:

Tab. 44. Analiza Mocnych i Słabych stron dla Gminy Orneta

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Dobra infrastruktura: drogi dojazdowe	Odływ młodej, wykwalifikowanej kadry
Położenie geograficzne (bliskość Lidzbarka Warmińskiego, Pasłęka, Olsztyna, Pieniężna, Braniewa, względna bliskość granicy z Rosją)	Ubóstwo/ bezrobocie – niski kapitał własny mieszkańców
Silny potencjał turystyczny – szlak bunkrów, szlak Napoleoński, kopernikowski, rowerowy green velo, zabytki, walory krajobrazowe (jezioro), sieć cistaslow	Niskie zainteresowanie inwestorów zewnętrznych, brak dużych zakładów przemysłowych
Potencjał ludzki i aktywność społeczna mieszkańców	Niedostateczne zabezpieczenie społeczne - dostęp do służby zdrowia i ich usług
Architektura miasta – zabytki, rynek miejski, infrastruktura sakralna	Brak punktów spotkań i rekreacji dla różnych grup wiekowych
Infrastruktura sportowa	Zły stan infrastruktury drogowej, zasobów sieciowych (gazociąg, internet, monitoring)
Promocja miasta – filmy, muzycy	Niewystarczający potencjał turystyczny – infrastruktura, usługi
Dostępność terenów inwestycyjnych (SSE – zatrudnienie, niskie koszty pracy)	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wniosków z warsztatów tematycznych

Tab. 45. Analiza Szans i Zagrożeń dla Gminy Orneta

SZANSE	ZAGROŻENIA
Rozwój turystyki	Starzejące się społeczeństwo
Uzbrojenie terenów pod budownictwo mieszkalne	Apatia społeczna
Wzrost sektora usług handlowych	Spadek wartości nieruchomości
Dbłość o środowisko, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego	Spadek wpływów do budżetu, zmniejszenie inwestycji
Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym unijnych	Spadek miejsc pracy - niska przedsiębiorczość i brak inwestorów
Wzrost inwestycji na terenie gminy	Sytuacja polityczna - brak stabilizacji na szczeblu centralnym w odniesieniu do położenia geograficznego (Gmina Orneta a Federacja Rosyjska)
Wzrost aktywności społecznej mieszkańców	Mała skuteczność w absorpcji funduszy, nieefektywne wykorzystanie środków zewnętrznych
Wzrost miejsc pracy – napływ inwestorów zewnętrznych	Niestabilne i nieprecyzyjne przepisy prawne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wniosków z warsztatów tematycznych (załącznik do strategii)

Powyższe elementy analizy SWOT zostały poddane weryfikacji, poprzez nadawanie poszczególnym elementom wag punktowych, ich zsumowanie i hierarchizację od największych do najmniejszych oddziaływań.

Kluczowe czynniki rozwojowe Gminy Orneta prezentuje poniższa tabela.

Tab. 46. Analiza SWOT dla Gminy Orneta

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
1	Silny potencjał turystyczny– szlak fortyfikacji Trójkąta Lidzbarskiego, szlak Napoleoński, Kopernikowski, sieć Cittaslow, szlak rowerowy green velo, zabytki, walory krajobrazowe	1	Odpływ młodej, wykwalifikowanej kadry
2	Położenie geograficzne (bliskość Lidzbarka Warmińskiego, Pasłęka, Olsztyna, Pieniężna, Braniewa, względna bliskość granicy z Rosją)	2	Niskie zainteresowanie inwestorów zewnętrznych, brak dużych zakładów przemysłowych
3	Potencjał ludzki i aktywność społeczna mieszkańców	3	Niedostateczne zabezpieczenie społeczne - dostęp do służby zdrowia i jej usług
4	Architektura miasta – zabytki, rynek miejski, infrastruktura sakralna	4	Ubóstwo/ bezrobocie – niski kapitał własny mieszkańców
5	Identyfikowalność medialna miasta i gminy - filmy, muzycy	5	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura publiczna i społeczna, w tym brak miejsc integracji i spędzania czasu wolnego
SZANSE		ZAGROŻENIA	
1	Wzrost miejsc pracy – napływ inwestorów zewnętrznych	1	Starzejące się społeczeństwo
2	Dbalność o środowisko, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego	2	Spadek miejsc pracy - niska przedsiębiorczość i brak inwestorów
3	Wzrost aktywności inwestycyjnej różnych podmiotów	3	Mała skuteczność w absorpcji funduszy, nieefektywne wykorzystanie środków zewnętrznych
4	Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym unijnych	4	Sytuacja polityczna - brak stabilizacji na szczeblu centralnym w odniesieniu do położenia geograficznego
5	Skuteczna promocja i wzrost atrakcyjności turystycznej regionu	5	Niestabilne i nieprecyzyjne przepisy prawne
6	Wzrost aktywności społecznej mieszkańców		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie warsztatów strategicznych

Po ostatecznym przyjęciu analizy SWOT, z uwzględnieniem uwag z konsultacji społecznych ocenie poddane zostały oddziaływania poszczególnych elementów analizy, tj.:

- mocnych stron na słabe, szanse i zagrożenia (SWOT),
- słabych stron na mocne, szanse i zagrożenia (SWOT),
- szans na zagrożenia, mocne i słabe strony (TOWS),
- zagrożeń na szanse, mocne i słabe strony (TOWS).

WYBÓR PODEJŚCIA STRATEGICZNEGO W PLANOWANIU ROZWOJU GMINY ORNETA

Wyboru podejścia planowania strategicznego dokonano poprzez porównanie wyników wzajemnych korelacji i wybór najsilniejszego poziomu oddziaływań SWOT / TOWS wg poniższej metodologii:

Tab. 47. Możliwe warianty strategiczne

	Szanse	Zagrożenia
Silne Strony	STRATEGIA AGRESYWNA: (maxi – maxi) Maksymalne wykorzystanie efektu synergii między silnymi stronami organizacji i szansami występującymi w otoczeniu	STRATEGIA KONSERWATYWNA (maxi – mini) Minimalizowanie negatywnego wpływu otoczenia przez maksymalne wykorzystanie silnych stron (potencjału wewnętrznego) jednostki
Słabe strony	STRATEGIA KONKURENCYJNA (mini – maxi) Eliminowanie słabych stron oraz budowanie przewagi konkurencyjnej dzięki wykorzystaniu szans rozwojowych	STRATEGIA DEFENSYWNA (mini – mini) Walka o przetrwanie Minimalizowanie wpływów słabych stron i zewnętrznych zagrożeń na rozwój jednostki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT/TOWS

Tab. 48. Wyniki oddziaływań dla SWOT / TOWS Gminy Orneta:

	Szanse	Zagrożenia
Silne Strony	60 + 52 = 112	48+32= 80
Słabe strony	63+54 = 117	62+59 = 111

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT/TOWS

Uzyskane sumy zbiorcze z analizy SWOT/TOWS wskazują, że przy danej konfiguracji czynników wewnętrznych i zewnętrznych oraz ustalonych wagach najbardziej pożądaną opcją działania dla **Gminy Orneta jest strategia konkurencyjna, polegająca na maksymalnym wykorzystaniu szans w otoczeniu dla zniwelowania słabych stron Gminy (od strony TOWS) oraz na redukowaniu słabości w celu wykorzystania pojawiających się okazji (od strony SWOT).**

IV.2. WIZJA ROZWOJU MIASTA I GMINY ORNETA

Wyjściową do określenia wizji rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy Orneta stanowią wnioski z diagnozy zasobów oraz uwarunkowań społeczno – ekonomicznych.

Określa ona przesłanie rozwoju gospodarczego i społecznego Gminy, oraz budowania dobrobytu jej mieszkańców. Wizja stanowi odczucie możliwe do osiągnięcia przy wysokim poziomie atrakcyjności Gminy jako miejsca zamieszkania, ośrodka wyjątkowej wartości przyrodniczej oraz przyrodoleczniczej, ośrodka aktywności gospodarczej, rozwiniętych usług czasu wolnego a także wyprofilowania działalności preferowanych do rozwoju lokalnego działalności gospodarczych.

Wizja Gminy Orneta służy określeniu głównych kierunków strategicznych rozwoju Gminy na najbliższe lata, obejmujących:

1. Wykreowanie Gminy jako ważnego, dobrze skomunikowanego i atrakcyjnego inwestycyjnie Ośrodka aktywności przedsiębiorczej, wykorzystującego potencjał rozwojowy Strefy Przedsiębiorczości, położenie geograficzne zapewniające dobre skomunikowanie z Olsztynem, Gdańskiem, Elblągiem, oraz granicą Państwa z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.
2. Wykorzystanie różnorodności funkcjonalnej Gminy Orneta, złożonej z obszaru wysokiej atrakcyjności inwestowania oraz obszaru wysokiej atrakcyjności kulturowej, turystycznej rekreacyjnej, do działań służących rozwojowi całej Gminy.
3. Umacnianie wizerunku Gminy jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania.
4. Rozwój funkcji kulturalnego centrum Warmii, wykorzystanie marki Ornety (MODY NA ORNETĘ) do rozwoju Gminy.
5. Wzmocnienie sektora rolnego, poprzez utrzymanie wysokiej wartości ekologicznej Gminy, rozwój usług wspierających ekologiczne rolnictwo, oraz przemysłu rolno - spożywczego.

WIZJA ROZWOJU GMINY ORNETA

ORNETA - Funkcjonalna Gmina, budująca spójność zróżnicowanych potencjałów rozwoju do :

- ✓ Tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości,
- ✓ Rozwoju atrakcyjności Gminy jako miejsca zamieszkania,
- ✓ Rozwoju kapitału społecznego,
- ✓ Rozwoju funkcji turystycznych i funkcji kulturowego centrum Warmii,
- ✓ Rozwoju funkcji usługowych w zakresie ochrony zdrowia, bezpieczeństwa mieszkańców, aktywnych form spędzania czasu wolnego,
- ✓ Rozwoju marki ORNETA i MODY NA ORNETĘ jako przestrzeni o wyjątkowej atrakcyjności turystycznej, zamieszkania i inwestowania.

Zgodnie z powyższą wizją najważniejsze priorytety rozwoju i cele strategiczne na najbliższe lata, skupione są wokół zapewnienia mieszkańcom dobrych warunków zamieszkania, w tym edukacji, pracy, ochrony zdrowia, aktywności, komunikacji.

Zakłada optymalne wykorzystanie warunków naturalnych, bogatej infrastruktury edukacyjnej, kulturalno - rekreacyjnej, potencjału gospodarczego obszaru, oraz funkcjonujących firm do rozwoju i budowania przewagi konkurencyjnej Gminy Orneta.

IV.3. OBSZARY PRIORYTETOWE I CELE STRATEGICZNE

Określony na podstawie wyników przeprowadzonej analizy SWOT/TOWS rodzaj **strategii konkurencyjnej** – polega na maksymalnym wykorzystaniu szans w otoczeniu dla zniwelowania słabych stron Gminy oraz na redukowaniu słabości w celu wykorzystania pojawiających się szans.

Dla wdrożenia strategii konkurencyjnej poprzez zestawienie zdiagnozowanych słabych stron Miasta i Gminy oraz szans jego rozwoju wyznaczono następujące **obszary priorytetowe**:

- wysoka jakość zamieszkania,
- społeczeństwo,
- przedsiębiorczość i rolnictwo ekologiczne

Następnie dla każdego z wymienionych obszarów priorytetowych wyznaczono cel strategiczny

Tab. 49. Wykaz celów strategicznych w oparciu o analizę SWOT

WYSOKA JAKOŚĆ ZAMIESZKANIA POPRZEZ ROZWÓJ INFRASTRUKTURY PUBLICZNEJ, USŁUG PUBLICZNYCH ORAZ OPTYMALNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU PRZESTRZENI GMINY DO JEJ ROZWOJU	
SZANSE	Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym unijnych
	Wzrost aktywności inwestycyjnej różnych podmiotów
	Napływ inwestorów zewnętrznych - przyrost miejsc pracy
SŁABE STRONY	Odptyw młodej, wykwalifikowanej kadry
	Ubóstwo / bezrobocie - niski kapitał własny mieszkańców
	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura publiczna i społeczna, w tym brak miejsc integracji i spędzania czasu wolnego
	Niedostateczne zabezpieczenie społeczne - dostęp do służby zdrowia i jej usług
BUDOWANIE WIĘZI SPOŁECZNYCH I PODNOSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW Z WYKORZYSTANIEM POTENCJAŁU WEWNĘTRZNEGO, W TYM WSPIERANIE EKONOMII SPOŁECZNEJ	
SZANSE	Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym unijnych
	Dbalność o środowisko, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego
	Skuteczna promocja i wzrost atrakcyjności turystycznej regionu
	Wzrost aktywności społecznej mieszkańców
SŁABE STRONY	Odptyw młodej, wykwalifikowanej kadry
	Ubóstwo / bezrobocie - niski kapitał własny mieszkańców
	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura publiczna i społeczna, w tym brak miejsc integracji i spędzania czasu wolnego
ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO	
SZANSE	Wzrost miejsc pracy – napływ inwestorów zewnętrznych
	Dbalność o środowisko, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego
	Wzrost aktywności inwestycyjnej różnych podmiotów
	Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym unijnych
SŁABE STRONY	Odptyw młodej, wykwalifikowanej kadry
	Niskie zainteresowanie inwestorów zewnętrznych, brak dużych zakładów przemysłowych
	Niedostateczne zabezpieczenie społeczne - dostęp do służby zdrowia i jej usług
	Ubóstwo/ bezrobocie – niski kapitał własny mieszkańców

CELE OPERACYJNE

W oparciu o wyznaczone obszary priorytetowe w formie warsztatowej wypracowane zostały cele operacyjne, które określają sposób dążenia do przyjętych celów strategicznych.

Cele operacyjne i przypisane im obszary działań uwzględniają priorytetowe aktywności samorządu lokalnego, lokalnych i regionalnych instytucji publicznych, podmiotów gospodarczych, instytucji otoczenia biznesu, organizacji pozarządowych i lokalnych inicjatyw o charakterze nieformalnym.

I CEL STRATEGICZNY	CELE OPERACYJNE	
WYSOKA JAKOŚĆ ZAMIESZKANIA POPRZEZ ROZWÓJ INFRASTRUKTURY PUBLICZNEJ, USŁUG PUBLICZNYCH ORAZ OPTYMALNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU PRZESTRZENI GMINY DO JEJ ROZWOJU	I.1.	Sprawna sieć komunikacyjna poprzez sprawną infrastrukturę drogową i towarzyszącą
	I.2.	Infrastruktura ochrony środowiska oraz dziedzictwa kulturowego, racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego
	I.3.	Gospodarka niskoemisyjna i energia odnawialna
	I.4.	Nowoczesny i sprawny system edukacji, w tym przedszkolnej oraz szkolnictwa zawodowego
	I.5.	Rozwój infrastruktury i usług opieki zdrowotnej, opieki społecznej i bezpieczeństwa publicznego
	I.6.	Rozwój cyfryzacji
	I.7.	Rozwój infrastruktury i oferty kulturalnej, rekreacyjnej, turystycznej i sportowej
	I.8.	Skuteczna promocja Gminy Orneta

Uzasadnienie i działania strategiczne w ramach celów operacyjnych dla I celu strategicznego**I.1. Sprawna sieć komunikacyjna poprzez sprawną infrastrukturę drogową i towarzyszącą**

Zgodnie z krajowymi i regionalnymi dokumentami planistycznymi, poprawa dostępności komunikacyjnej w kraju należy do priorytetowych działań inwestycyjnych. Sprawność komunikacyjna Gminy jest niezbędna na poziomie potrzeb społecznych, ale przede wszystkim warunkuje wykorzystanie potencjału gospodarczego poprzez budowanie konkurencyjności sektora rolnego i rozwój przedsiębiorczości.

Kluczowe działania:

- A. Poprawa i rozwój infrastruktury drogowej łączącej drogi lokalne z wojewódzkimi i krajowymi.

- B. Usprawnienie komunikacji wewnętrznej Gminy, zapewniającej wysoką jakość i bezpieczeństwo ruchu pomiędzy poszczególnymi miejscowościami, w tym rozwijanie infrastruktury ścieżek rowerowych, pieszych, znakowania dróg.
- C. Optymalizacja systemu organizacji ruchu.
- D. Wykorzystanie zasobów do rozwoju komunikacji lotniczej.

I.2. Infrastruktura ochrony środowiska oraz dziedzictwa kulturowego, racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego

Ochrona środowiska i dziedzictwa kulturowego Gminy Orneta stanowi ważne działanie rozwojowe, obejmujące między innymi realizację przedsięwzięć rozwój infrastruktury wodociągowo - kanalizacyjnej, realizację programu ochrony zabytków, rozwój rolnictwa ekologicznego i turystyki wiejskiej.

Kluczowe działania:

- A. Kontynuacja kompleksowego programu skanalizowania i zwodociągowania Gminy Orneta,
- B. Modernizacja stacji uzdatniania wody wraz z siecią wodociagową.
- C. Modernizacja oczyszczalni ścieków wraz z rozbudową kanalizacji sanitarnej (sieć kanalizacyjna w kierunku stacji uzdatniania wody) oraz odnowieniem istniejących sieci.
- E. Montaż wodomierzy z odczytem radiowym.
- F. Rewitalizacja przyrodnicza obszarów wokół cieków i zbiorników wodnych, zwłaszcza rzeki Pasłęki, Drwęcy, jeziora Mieczowego oraz jeziora Taftowo.
- G. Realizacja programu likwidacji azbestu.
- H. Budowa lokalnych systemów oczyszczania ścieków
- I. Wdrażanie procesów odzysku, recyklingu i unieszkodliwiania odpadów.
- J. Realizacja programu ochrony zabytków i miejsc cennych kulturowo.
- K. Realizacja celów i przedsięwzięć Programu Rewitalizacji Ornety.

I.3. Gospodarka niskoemisyjna i energia odnawialna

Cel operacyjny służy wdrożeniu przedsięwzięć stymulujących rozwój społeczno - gospodarczy Gminy poprzez podnoszenie efektywności energetycznej wszystkich dziedzin gospodarki, niskoemisyjne wytwarzanie energii, poprawę efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, promocję wzorców zrównoważonej konsumpcji.

Kluczowe działania:

- A. Wytwarzanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych wraz z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej.
- B. Efektywna dystrybucja ciepła z OZE.

C. Zwiększenie efektywności energetycznej MŚP, modernizacja instalacji i technologii w celu zmniejszenia zużycia energii cieplnej, elektrycznej i / lub wody.

D. Wdrażanie systemów zrównoważonego zarządzania energią, w tym modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej, budynków prywatnych, realizacja programu likwidacji kominów, wymiana oświetlenia publicznego na energooszczędne.

I.4. Nowoczesny i sprawny system edukacji, w tym przedszkolnej oraz szkolnictwa zawodowego

Realizacji celu służą działania, dostosowujące system edukacji do potrzeb rynku, dynamicznego rozwoju nowych technologii, zmiany systemu wartości, przy jednoczesnym kreowaniu tożsamości jednostki i dostosowywania oferty edukacyjnej do indywidualnych predyspozycji uczniów. Realizacja celu ma również przyczynić się do kształcenia kadry pracowniczej poziomu zawodowego, w kierunkach zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy.

Kluczowe działania:

A. Zapewnienie ogólnodostępnej, nowoczesnej oferty edukacyjnej.

B. Modernizacja i doposażenie infrastruktury edukacyjnej.

C. Rozwój infrastruktury przedszkoli, oferty przedszkolnej sprzyjającej polityce prorodzinnej.

D. Rozwój szkolnictwa zawodowego, oferty uczenia się przez całe życie.

E. Wykorzystanie technologii teleinformatycznych w procesach kształcenia, oraz wspieranie rozwoju kompetencji kluczowych w obszarze przedmiotów ścisłych, języków obcych, przedsiębiorczości, kreatywności.

F. Organizacja szerokiej oferty zajęć pozalekcyjnych, w tym pozaszkolnych, służących wyrównywaniu szans edukacyjnych, a także pogłębianiu wiedzy i rozwojowi indywidualnych zainteresowań uczniów.

G. Inwestycje w infrastrukturę popularyzującą naukę i innowacje.

H. Rozwijanie kompetencji społecznych dzieci i młodzieży.

I. Realizacja celów i przedsięwzięć Programu Rewitalizacji Ornety.

I.5. Rozwój infrastruktury i usług opieki zdrowotnej, opieki społecznej i bezpieczeństwa publicznego

Realizacji celu służą działania, poprawiające warunki i jakość życia mieszkańców Gminy, poprzez bezpieczeństwo publiczne, pomoc społeczną i wspieranie grup defaworyzowanych i sprawny system ochrony zdrowia.

Kluczowe działania:

A. Rozwój infrastruktury socjalnej dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym przewlekle chorych i niepełnosprawnych.

- B. Poprawa funkcjonalności systemu ochrony zdrowia, w tym uruchomienie pomocy medycznej w dni wolne od pracy, oferty diagnostycznej (priorytetowy zakup rentgena, sprzętu medycznego).
- C. Zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego w Gminie Orneta, w tym optymalizacja systemu wspierania grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- D. Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa przez wzrost efektywności działań służb policyjnych.
- E. Poprawa bezpieczeństwa w komunikacji drogowej.
- F. Wzmacnianie potencjału służb ratowniczych i bezpieczeństwa, w tym wykorzystanie lądowiska dla celów ratownictwa medycznego.
- G. Rozwój systemów zintegrowanego monitoringu ulicznego i ostrzegania, prognozowania zagrożeń i reagowania w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii.
- H. Opracowanie i wdrożenie programów profilaktycznych zapobiegających zachorowalności wśród mieszkańców .
- I. Rozwój oferty ochrony zdrowia i zabezpieczenia społecznego wspierających politykę prorodziną.
- J. Realizacja celów i przedsięwzięć Programu Rewitalizacji Ornety.

I.6. Rozwój cyfryzacji

Rozwój społeczeństwa informacyjnego i e - usług stanowią priorytetowe działanie wszystkich strategii rozwojowych poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego. Społeczeństwo informacyjne jest podstawowym wskaźnikiem postępu cywilizacyjnego i technicznego regionu, miarą gotowości regionu na działania innowacyjne.

Kluczowe działania:

- A. Rozwój nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej oraz platform cyfrowych wspierających funkcjonowanie instytucji publicznych, biznesu, społeczeństwa, w tym e-administracji, e-edukacji i e-kultury.
- B. Budowa społeczeństwa informacyjnego poprzez udział w tworzeniu regionalnej platformy cyfrowej województwa warmińsko-mazurskiego.
- C. Szeroki dostęp społeczeństwa do internetu szerokopasmowego.
- D. Rozwój kompetencji informatycznych wśród mieszkańców Gminy Orneta.

I.7. Rozwój infrastruktury i oferty kulturalnej, rekreacyjnej, turystycznej i sportowej

Realizacja celu ma służyć wykorzystaniu naturalnych zasobów Gminy i jej dziedzictwa kulturowego do zaspokojenia potrzeb rozwojowych i bytowych mieszkańców, którzy ze względu na peryferyjne położenie miejsca zamieszkania mają ograniczony dostęp do oferty kulturalnej, rekreacyjnej, turystycznej i sportowej. Planuje się również wykorzystanie zasobów Gminy i jej

potencjału do rozwoju oferty turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki kulturowej, aktywnej, poznawczej, rodzinnej, ekoturystyki.

Kluczowe działania:

- A. Zapewnienie zróżnicowanej oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy i turystów, w tym wykreowanie markowych produktów kulturalnych, opartych o lokalne dziedzictwo.
- B. Rozwój edukacji kulturalnej i czytelnictwa.
- C. Wspieranie środowiska artystycznego, rękodzieła, organizacja imprez prezentujących dorobek twórców lokalnych, wykorzystanie twórczości lokalnej do wykreowania wizerunku promocyjnego Gminy.
- D. Wykorzystanie trendów wizerunkowych Ornety do jej rozwoju: ORNETY JAKO POLSKIEGO CENTRUM FILMOWEGO, MODY NA ORNETĘ, ORNETY JAKO MIASTECZKA CITTASLOW).
- E. Optymalne wykorzystanie infrastruktury i zasobów sportowych, rekreacyjnych i turystycznych dla budowania oferty rekreacyjnej dopasowanej do różnych grup wiekowych, w tym rozwój infrastruktury rekreacyjnej wokół Jeziora Mieczowego, OSiR, obszarów chronionych i innych atrakcyjnych turystycznie miejsc.
- F. Wspieranie rozwoju ekonomii społecznej w obszarze kultury, rekreacji, turystyki, sportu, pomocy społecznej, w tym rozwoju wsi tematycznych.
- G. Rozwój infrastruktury i oferty rekreacyjnej i turystycznej, opartej o funkcjonujące produkty turystyczne (szlak fortyfikacji Trójkąta Lidzbarskiego, szlak Napoleoński, Kopernikowski, sieć Cittaslow, szlak rowerowy green velo) i zasoby infrastrukturalne (hotele wysokiego standardu), w tym ścieżek tematycznych, szlaków rowerowych, pieszych, questów, wydarzeń kreujących markę turystyczną Ornety.
- H. Zapewnienie partycypacji społecznej w obszarze turystyki, kultury, rekreacji i sportu poprzez zlecenie realizacji zadań publicznych, podnoszenie kompetencji w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych na działalność statutową.
- I. Rozwój zintegrowanych ofert kulturalnych, integracyjnych i turystycznych, opartej o współpracę różnych podmiotów i wykorzystanie wielu zasobów.
- J. Promowanie ekologii w obszarze turystyki i rekreacji.
- K. Realizacja celów i przedsięwzięć Programu Rewitalizacji Ornety.
- L. Wykorzystanie istniejących zasobów i potencjału turystycznego Gminy dla wprowadzenia turystyki historycznej i lotniczej.

I.8. Skuteczna promocja Gminy

Rozwój gospodarczy Gminy, oraz jej aktywność turystyczna, atrakcyjność miejsca zamieszkania są uzależnione od skutecznego ukształtowania wizerunku, jako miejsca przyjaznego inwestorom, turystom, mieszkańcom. Działania promocyjne muszą być poparte badaniami, diagnozować odbiorcę docelowego i jego preferencjom przyporządkowywać stosowane narzędzia promocyjne.

Kluczowe działania:

- A. Wykreowanie MODY NA ORNETĘ jako klimatycznego miasteczka Cittaslow, o wyjątkowym otoczeniu przyrodniczym i kulturowym oraz MODY NA ORNETĘ jako miejsca rozwijania idei przedsiębiorczych.
- B. Zbudowanie przewagi konkurencyjnej Strefy Przedsiębiorczości i warmińsko - mazurskiej specjalnej strefy ekonomicznej
- C. Kreowanie i promocja produktów lokalnych
- D. Koordynowanie przez samorząd lokalny spójnego i jednorodnego systemu promocji Gminy i oferty biznesowej, turystycznej, spędzania czasu wolnego, ze szczególnym uwzględnieniem walorów środowiska naturalnego i idei Cittaslow.

II. CEL STRATEGICZNY	CELE OPERACYJNE	
BUDOWANIE WIĘZI SPOŁECZNYCH I PODNOSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW Z WYKORZYSTANIEM POTENCJAŁU WEWNĘTRZNEGO, W TYM WSPIERANIE EKONOMII SPOŁECZNEJ	II.1	Stymulowanie rozwoju lokalnego i inicjatyw lokalnych, w tym wspieranie przedsięwzięć w obszarze ekonomii społecznej
	II.2	Wdrożenie mechanizmów partycypacji społecznej
	II.3	Zintegrowany system wspierania grup defaworyzowanych
	II.4	Rewitalizacja społeczna i zawodowa mieszkańców
	II.5	Wzrost dostępności do kultury oraz oferty edukacyjnej
	II.6	Wdrożenie instrumentów włączenia społecznego seniorów
	II.7	Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego
	II.8	Wzmacnianie więzi lokalnych i regionalnych, w tym instytucjonalnych

Uzasadnienie i działania strategiczne w ramach celów operacyjnych dla II celu strategicznego

II.1. Stymulowanie rozwoju lokalnego i inicjatyw lokalnych, w tym wspieranie przedsięwzięć w obszarze ekonomii społecznej

Wzrost poziomu aktywności społecznej mieszkańców Gminy Orneta, przekładający się na rosnącą liczbę małych lokalnych przedsięwzięć, generujących dobro wspólne i zaspokajających najważniejsze potrzeby społeczne, to kluczowe obszary rozwoju społecznego Gminy, które będą wspierane zarówno przez samorząd lokalny, jak i inne organizacje o charakterze parasolowym.

Kluczowe działania:

- A. Skuteczny dialog obywatelski, w tym wspieranie inicjatyw lokalnych, organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków na przedsięwzięcia, projekty.
- B. Tworzenie infrastruktury do aktywności społecznej oraz systemu udostępniania infrastruktury organizacjom pozarządowym.
- C. Wsparcie i koordynacja działalności związanej z pozyskiwaniem środków zewnętrznych przez organizacje pozarządowe.
- D. Podnoszenie kompetencji sektora pozarządowego, integrowanie lokalnych liderów i organizacji na poziomie Gminy.
- E. Upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym spółdzielczości socjalnej, idei wsi tematycznych, jako społecznej formy aktywności zawodowej mieszkańców.

II.2. Wdrożenie mechanizmów partycypacji społecznej

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego, aktywności społecznej mieszkańców, poczucia współdecydowania o rozwoju Gminy są ważnymi przedsięwzięciami samorządu lokalnego.

Kluczowe działania:

- A. Skuteczny dialog obywatelski oraz wzrost zaangażowania społecznego w działania realizowane przez samorząd lokalny oraz inne instytucje publiczne.
- B. Tworzenie infrastruktury do aktywności społecznej.
- C. Wsparcie i koordynacja działalności związanej z pozyskiwaniem środków zewnętrznych przez organizacje pozarządowe.
- D. Realizacja celów i przedsięwzięć Programu Rewitalizacji Ornety.

II.3. Zintegrowany system wspierania grup defaworyzowanych

Skuteczna polityka społeczna obejmuje płaszczyznę nowoczesnego, dostosowanego do potrzeb społeczności lokalnej systemu opieki społecznej. Obejmuje również płaszczyznę ochrony zdrowia, profilaktykę zdrowia a także zabezpieczenie infrastruktury do rozwoju instrumentów profilaktyki zdrowia. Szczególnie ważnym działaniem jest również niwelowanie barier architektonicznych i prowadzenie działań dostosowawczych w polityce społecznej, w kontekście starzenia się społeczeństwa.

Kluczowe działania:

- A. Rozwój infrastruktury socjalnej, służącej wspieraniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym przewlekle chorych i niepełnosprawnych.
- B. Zwiększenie zaangażowania organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych i mieszkańców w realizację zadań pomocy społecznej.
- E. Zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego wśród mieszkańców Gminy Orneta.
- F. Lobbing podmiotów gospodarczych na rzecz zatrudniania pracowników z grup defaworyzowanych: osób niepełnosprawnych, długotrwale pozostających bez pracy, kobiet powracających do aktywności zawodowej po urodzeniu dziecka.

II.4. Rewitalizacja społeczna i zawodowa mieszkańców

W nowej perspektywie finansowania unijnego wspieranie aktywności społecznej i gospodarczej, kreowanie stabilnego rynku pracy stanowią kluczowe wyzwania rozwojowe gospodarki. Do zadań samorządu lokalnego i regionalnego należy budowanie postaw aktywności, przedsiębiorczości i włączenia społecznego wśród mieszkańców, wskazywanie oczekiwanych i skutecznych kierunków aktywności kreowanie systemów wspierania lokalnej przedsiębiorczości.

Kluczowe działania:

- A. Szeroka oferta szkoleniowa w obszarze przedsiębiorczości i aktywności społecznej, szkolnictwa zawodowego, uczenia się przez całe życie.
- B. Kreowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych.
- C. Wdrożenie uregulowań prawa lokalnego, umożliwiających uruchamianie wyłącznie działalności gospodarczej nie zagrażającej degradacji środowiska naturalnego.
- D. Zachowanie tożsamości kulturowej w obszarze przedsiębiorczości poprzez: wspieranie lokalnych twórców i artystów, wspieranie rozwoju rzemiosła i produktów tradycyjnych, w tym żywności, hodowli i przetwórstwa ryb, łowiectwa, przemysłu włókienniczego.
- E. Realizacja celów i przedsięwzięć Programu Rewitalizacji Ornety.
- F. Aktywna polityka prorodzinna.

II.5. Wzrost dostępności do kultury oraz oferty edukacyjnej

Cel operacyjny jest ściśle powiązany z celem operacyjnym I.7 i obejmuje przedsięwzięcia poprawiające dostępność mieszkańców Gminy do oferty kulturalnej i edukacyjnej, a także służące optymalnemu wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego Gminy Orneta do rozwoju przedsiębiorczości, w tym turystyki.

Kluczowe działania:

- A. Rozwój zróżnicowanej oferty edukacyjnej, w tym oferty pozaszkolnej w miejscu zamieszkania dzieci i młodzieży.
- B. Rozwój oferty kształcenia zawodowego i uczenia się przez całe życie.
- C. Wzrost aktywności społecznej w obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, zwłaszcza w zakresie uczestnictwa w kulturze i aktywnych formach spędzania czasu wolnego.
- D. Zachowanie tożsamości kulturowej w obszarze przedsiębiorczości poprzez wspieranie lokalnych twórców i artystów, organizacja wydarzeń kulturalnych oraz imprez prezentujących dorobek twórców lokalnych.
- E. Wykorzystanie twórczości lokalnej do wykreowania wizerunku promocyjnego Gminy.
- F. Pozyskiwanie funduszy na wspieranie finansowe instytucji, organizacji kulturotwórczych.
- G. Rozwój niestacjonarnych form edukacji.
- H. Realizacja celów i przedsięwzięć Programu Rewitalizacji Ornety.

II.6. Wdrożenie instrumentów włączenia społecznego seniorów

Proces starzenia się społeczeństwa jest zjawiskiem ogólnoeuropejskim, wymagającym wdrożenia instrumentów włączenia społecznego seniorów na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnokrajowym. Województwo warmińsko - mazurskie zajmuje 14 miejsce na 16 województw pod względem długości życia, dobrostanu psychicznego, poziomu wykształcenia, wskaźnika zdrowia osób w wieku 60+, korzystania z internetu, więzi społecznych. Działania wydłużające aktywność społeczną, sytuację zdrowotną i materialną seniorów są niezbędne.

Kluczowe działania:

- A. Zwiększanie aktywności seniorów w życiu społecznym i publicznym poprzez poprawę dostępu do kultury, kreowanie ofert spędzania czasu wolnego.
- B. Utworzenie domów pobytu dla osób starszych i systemu opieki geriatrycznej oraz poprawa oferty opieki zdrowotnej, profilaktyki zdrowia.
- C. Rozwój wolontariatu seniorów.
- D. Rozwój oferty kształcenia w każdym wieku, w tym uniwersytetów trzeciego wieku, budowanie kompetencji dotyczących technologii informacyjnych.

II.7. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego stanowi zespół działań służących zrównoważonemu wykorzystaniu zasobów, ich ochronie i wdrożeniu systemu racjonalnego wykorzystania do rozwoju gospodarczego.

Kluczowe działania:

- A. Poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków i miejsc cennych kulturowo, w tym oznakowanie turystyczne miejsc cennych.
- B. Działania na rzecz poprawy estetyki i ładu przestrzennego poprzez wizualizacje, koncepcje zagospodarowania przestrzeni publicznej, adaptacja terenów zielonych, terenów leśnych do tworzenia atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego.
- C. Wdrożenie skutecznych instrumentów wykorzystania dziedzictwa kulturowego do rozwoju gospodarczego Gminy, oraz zaktywizowania właścicieli nieruchomości zabytkowych do inwestowania i adaptacji do nowych funkcji.
- D. Rewitalizacja obiektów sakralnych.
- E. Realizacja celów i przedsięwzięć Programu Rewitalizacji Ornety.
- F. Wzrost aktywności społecznej w obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, zwłaszcza w zakresie uczestnictwa w kulturze i aktywnych formach spędzania czasu wolnego.

II.8. Wzmacnianie więzi lokalnych i regionalnych, w tym instytucjonalnych

Rozwój społeczeństwa informacyjnego i e - usług stanowią priorytetowe działanie wszystkich strategii rozwojowych poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego. Społeczeństwo informacyjne jest podstawowym wskaźnikiem postępu cywilizacyjnego i technicznego regionu, miarą gotowości regionu na działania innowacyjne.

Kluczowe działania:

- A. Współpraca z regionami i miastami / gminami partnerskimi na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego i gospodarczego.
- B. Wzrost skali działań partnerskich sprzyjających rozwojowi regionu.
- C. Współpraca z samorządami lokalnymi i powiatowym w zakresie inwestycji infrastrukturalnych o charakterze ponadgminnym.
- D. Optymalne wykorzystanie przynależności Gminy Orneta do sieci Cittaslow, LGD, Związku Gmin Warmińsko - Mazurskich, międzynarodowych Partnerstw miast do rozwoju lokalnego.
- E. Rozwój aktywności organizacji, których członkiem jest Gmina Orneta w obszarach wsparcia społecznego, rozwoju przedsiębiorczości, projektów partnerskich gmin członkowskich.

III CEL STRATEGICZNY	CELE OPERACYJNE	
<p style="text-align: center;">ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO</p>	III.1	Wykorzystanie przestrzeni gminnej do rozwoju przedsiębiorczości, w tym wzmacnianie funkcji Strefy Przedsiębiorczości (włączanej do Specjalnej Strefy Ekonomicznej)
	III.2	Rozwój instytucji otoczenia biznesu, w tym skuteczny system inkubacji przedsiębiorczości
	III.3	Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy
	III.4	Wzmacnianie i rozwój lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy
	III.5	Ekologiczne rolnictwo
	III.6	Rozwój oferty turystycznej, opartej o zasoby przyrodnicze, kulturowe, ekologię

Uzasadnienie i działania strategiczne w ramach celów operacyjnych dla III celu strategicznego

III.1. Wykorzystanie przestrzeni gminnej do rozwoju przedsiębiorczości, w tym wzmacnianie funkcji Strefy Przedsiębiorczości (włączanej do Specjalnej Strefy Ekonomicznej)

W nowej perspektywie finansowania unijnego wspieranie aktywności gospodarczej, zwłaszcza inicjowanie działalności nowych firm i wzmacnianie konkurencyjności przedsiębiorstw stanowią kluczowe wyzwania rozwojowe gospodarki. Duże znaczenie dla rozwoju obszaru, dzięki szczególnym walorom przyrodniczym ma rozwój sektora rolnego, przemysłu rolno - spożywczego wykorzystujące lokalne zasoby, a także różnicowanie źródeł dochodu rolników poprzez wdrażanie działalności pozarolniczej. Funkcjonująca strefa przedsiębiorczości, będąca na etapie włączania do specjalnej strefy ekonomicznej stanowi potencjał do lokowania na obszarze Gminy znaczących zakładów, tworzących trwałe miejsca pracy.

Kluczowe działania:

- A. Kreowanie gospodarczego wizerunku strefy inwestycyjnej oraz lokalnych instrumentów "przyciągania" inwestorów zewnętrznych
- B. Wykreowanie MODY NA ORNETĘ jako miejsca przyjaznego inwestorom i sprzyjającego rozwojowi mikro, małej i średniej przedsiębiorczości, w tym branż przemysłu kreatywnego, innowacji, inteligentnych specjalizacji

C. Rozwój przedsiębiorczości w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko - mazurskiego: meblarstwo, włókiennictwo, zdrowa żywność, ekonomia wody (w tym hodowla i przetwórstwo ryb).

D. Promocja gospodarcza wolnych terenów inwestycyjnych.

E. Rozwój przedsiębiorczości opartej o lokalne dziedzictwo i zasoby.

III.2. Rozwój instytucji otoczenia biznesu, w tym skuteczny system inkubacji przedsiębiorczości

Skuteczny system wspierania przedsiębiorczości, zgodnie z unijnymi i krajowymi ramami strategicznymi, opierał będzie się na szerokiej i łatwo dostępnej ofercie instrumentów zwrotnych, o preferencyjnych w stosunku do banków stawkach oprocentowania, a także (w mniejszym zakresie niż dotychczas) instrumentach bezzwrotnych, a także na odpowiadającej potrzebom lokalnym działalności instytucji otoczenia biznesu.

Niezbędne jest wsparcie logistyczne przedsiębiorców w skutecznym wykorzystaniu pomocy zewnętrznej, a także w bieżącej działalności gospodarczej przez dostęp do profesjonalnych usług prawnych, księgowych, marketingowych, szkoleniowych, wsparcie firm przez mentoring, coaching, udział przedsiębiorców w kreowaniu prawa lokalnego.

Kluczowe działania:

A. Rozwój systemu inkubacji przedsiębiorczości, w tym usługi doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność MŚP do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku, zwłaszcza w obszarze inteligentnych specjalizacji, innowacyjności.

B. Tworzenie klimatu do rozwoju przedsiębiorczości.

C. Promocja gospodarcza Gminy Orneta.

D. Wsparcie przedsiębiorczości społecznej.

E. Skoncentrowana i ogólnodostępna oferta informacyjna dla przedsiębiorców.

III.3. Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy

Zasobność Gminy w infrastrukturę do rozwoju: uzbrojone tereny inwestycyjne, mieszkaniowe, sieci, powiązania komunikacyjne, stanowią wyznacznik atrakcyjności inwestycyjnej obszaru, w tym atrakcyjności gospodarczej i rolniczej.

Główne kierunki działań Gminy służące realizacji celu operacyjnego, dotyczą przejrzystej polityki przestrzennej i inwestycji w infrastrukturę techniczną, z zachowaniem zasad ochrony środowiska naturalnego, preferowania działalności gospodarczych przyjaznych środowisku, ze szczególnym uwzględnieniem przemysłu rolno - spożywczego, branż wody i drewna (inteligentne gospodarki Warmii i Mazur).

Kluczowe działania:

- A. Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych, wodociągowych i infrastruktury ochrony środowiska .
- B. Poprawa dostępności drogowej do obszarów planowanych pod zabudowę mieszkaniową i gospodarczą.
- C. Polityka przestrzenna Gminy zgodna z zasadami ładu przestrzennego, zrównoważonego rozwoju, zachowania walorów dziedzictwa kulturowego i ochrony środowiska.
- D. Racjonalne gospodarowanie terenami gminnymi, z uwzględnieniem wszystkich obszarów rozwojowych: mieszkalnictwa, usług, rolnictwa, przemysłu.

III.4. Wzmacnianie i rozwój lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy

Do zadań samorządu lokalnego i regionalnego należy budowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców, wskazywanie oczekiwanych i skutecznych kierunków aktywności gospodarczej, kreowanie systemów wspierania lokalnej przedsiębiorczości, stymulowanie działań na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy, o stabilnym charakterze.

Kluczowe działania:

- A. Szeroka oferta szkoleniowa w obszarze przedsiębiorczości i aktywności społecznej.
- B. Kreowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych.
- C. Wdrażanie aktywnych, zintegrowanych form włączenia zawodowego osób długotrwale pozostających bez pracy, o utrudnionym dostępie do rynku pracy.
- D. Wdrażanie instrumentów ekonomii społecznej.
- E. Wzrost liczby działalności gospodarczych o charakterze innowacyjnym, nowoczesnych technologicznie, opartych o wykorzystanie technologii informacyjno - komunikacyjnych.
- F. Realizacja celów i przedsięwzięć Programu Rewitalizacji Ornety.

III.5. Rolnictwo ekologiczne

Gmina Orneta położona jest na obszarach cennych przyrodniczo, o szczególnych zasadach gospodarowania gruntami, w tym prowadzenia gospodarki rolnej w tym, w obszarach wytyczonych programami krajowymi i UE: stosowania nieerozyjnych metod upraw i nawożenia, zachowanie różnorodności biologicznej, podnoszenie kwalifikacji i świadomości ekologicznej rolników. Szczególnie ważne jest wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego w niewielkich gospodarstwach, rozwoju gospodarstw małoobszarowych i różnicowania działalności w kierunku branż nierolniczych.

Kluczowe działania:

- A. Rozwój rynków zbytu produktów rolnych i żywności.

- B. Rozwój gospodarstw rolnych w kierunku upraw ekologicznych, produkcji zdrowej żywności, hodowli i przetwórstwa.
- C. Rozwój grup producenckich, sieci współpracy małych i średnich gospodarstw rolnych.
- D. Rozwój sektora rolno - spożywczego i usług wspomagających rolnictwo.
- E. Wykorzystanie obszarów Natura 2000, obszarów cennych przyrodniczo do rozwijania turystyki jako alternatywnych źródeł dochodów na obszarach wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem agroturystyki.

III.6. Rozwój oferty turystycznej, opartej o zasoby przyrodnicze, kulturowe, ekologie

Rozwój turystyki, rekreacji i różnorodnych form spędzania czasu wolnego musi opierać się o katalog konkurencyjnych, unikalnych i odpowiadających na potrzeby odbiorcy produktów turystycznych. Zintegrowanie zasobów Gminy i jej otoczenia z potencjałem podmiotów działających w obszarze turystyki daje możliwość wykreowania markowych produktów turystycznych, ich funkcjonowania na rynku turystycznym, przyciągania coraz większych grup turystów, w tym turystów ruchu przygranicznego, w efekcie generowania przychodów w sferze usług turystycznych i oferty spędzania czasu wolnego. Unikalne położenie Gminy, stwarza duże możliwości rozwijania konkurencyjnych branż turystyki wiejskiej, opartej o kulinaria, ekologię, ochronę zdrowia, aktywność podczas wyjazdów zakupowych, rozwój usług.

Kluczowe działania:

- A. Badanie profilu klienta, segmentacja klientów i rynku, stała współpraca z podmiotami branży turystycznej
- B. Kreowanie i promocja produktów lokalnych, w tym zintegrowanych produktów turystycznych.
- C. Wdrażanie projektów turystycznych wykorzystujących lokalne zasoby i potencjał gminy służących rozwojowi oferty turystycznej, w szczególności wykorzystujących wartości przyrodnicze i dziedzictwa kulturowego.
- D. Wykorzystanie jeziora Mieczowego oraz jeziora Taftowo, doliny chronionego krajobrazu rzeki Pasłęki, obszarów NATURA 2000, oraz pozostałych miejsc cennych przyrodniczo do rozwoju turystyki aktywnej.
- E. Tworzenie szlaków turystycznych oraz tematycznych (w szczególności pieszych, rowerowych, przyrodniczych, historycznych i edukacyjnych) z komercyjną infrastrukturą okołoturystyczną, włączanie szlaków gminnych w sieci regionalne, ponadregionalne.
- F. Aktywna i skuteczna promocja walorów turystyczno - rekreacyjnych, z uwzględnieniem popularnych kanałów informacyjnych, potrzeb i preferencji klientów: punkty informacji turystycznej, mobilne

informatory dostępne na zróżnicowanych urządzeniach teleinformatycznych, stworzenie i realizacja spójnej koncepcji wizualizacji turystycznej

G. Udział w targach turystycznych, komercyjna sprzedaż markowych produktów i pakietów turystycznych.

POWIĄZANIE STRATEGII Z DOKUMENTAMI WYŻSZEGO SZCZEBLA

(szczegółowo opisanymi w rozdziale i strategii)

Tab. 50. Powiązanie strategii z dokumentami wyższego szczebla

Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2016- 2023	Strategia na rzecz inteligentnego rozwoju i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020 (obszary strategiczne)		
	Wzrost inteligentny	Wzrost zrównoważony	Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu
wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni gminy do jej rozwoju	x		x
budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej			x
rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa	X	X	
Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2016- 2023	Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (obszary strategiczne)		
	Aktywne społeczeńst wo	Sprawne państwo	Konkurencyjna gospodarka
wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni gminy do jej rozwoju	X	X	
budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej	X		X
rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa			x

Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2016- 2023	Krajowa Strategia Rozwoju regionalnego 2010 - 2020		
	KONKURENCYJNOŚĆ Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionu	SPÓJNOŚĆ Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	SPRAWNOŚĆ Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie
wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni gminy do jej rozwoju	X		X
budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej		X	X
rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa	X		X

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 (wybrane cele)	Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2016- 2023		
	wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni gminy do jej rozwoju	budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej	rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa
Zwiększenie udziału energii produkowanej ze źródeł odnawialnych, poprawa efektywności wykorzystania i oszczędzania zasobów surowców energetycznych, poprawa stanu środowiska poprzez redukcję	X		X

zanieczyszczeń do atmosfery			
Zwiększenie efektywności energetycznej na poziomie zużycia, przy zwiększeniu udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym poprzez racjonalne zużycie zasobów energetycznych		X	X
Wzmocnienie odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu oraz zwiększenie możliwości zapobiegania zagrożeniom naturalnym (głównie powodziom i suszom) i reagowaniu na nie	X		
Zachowanie i poprawa jakości środowiska naturalnego poprzez zrównoważone gospodarowanie zasobami oraz zwiększenie dostępności ludności do infrastruktury środowiskowej	X	X	X
Wzrost bezpieczeństwa energetycznego poprzez zabezpieczenie przesyłu i dystrybucji energii oraz zwiększenie bezpieczeństwa gazowego	X		X
Zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozwój zasobów kultury dla obecnych i przyszłych pokoleń	X	X	
Poprawa dostępu ludności do usług ochrony zdrowia, zmniejszenie nierówności w dostępie do ochrony zdrowia	X	X	

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 - 2020 (wybrane cele)	Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2016- 2023		
	wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni gminy do jej rozwoju	budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej	rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa
Tworzenie warunków do wyrównywania szans płci na rynku pracy	X	X	X
Podniesienie jakości zarządzania rozwojem przedsiębiorstw. Poprawa efektywności systemu wczesnego ostrzegania i szybkiego reagowania przedsiębiorstw na zmiany gospodarcze			X
Poprawa świadomości zdrowotnej społeczeństwa oraz wykrywalności chorób negatywnie wpływających na zasoby rynku pracy	X	X	
Wzrost efektywności instytucji rynku pracy oraz ich dostosowanie do systemowych zmian w polityce rynku pracy. Profesjonalizacja usług, narzędzi i instrumentów rynku pracy świadczonych na rzecz osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji	X		
Poprawa jakości działań realizowanych na rzecz osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym	X	X	
Poprawa jakości usług	X	X	

społecznych i zdrowotnych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności systemu opieki zdrowotnej			
Poprawa warunków dla rozwoju ekonomii społecznej	X	X	
Rozwój narzędzi polityki edukacyjnej. Poprawa jakości pracy szkół i placówek oświatowych. Tworzenie warunków do rozwoju nowoczesnych metod wspierania uczenia się przez całe życie, dostosowanego do wyzwań gospodarki opartej na wiedzy	X	X	
Podniesienie jakości kształcenia i szkolenia zawodowego, w tym stworzenie warunków dla współpracy pracodawców ze szkołami i placówkami edukacyjnymi różnego typu i szczebla w procesie kształcenia, egzaminowania, doradztwa zawodowego	X		X
Poprawa sytuacji osób młodych bez pracy (...) Zwiększenie przedsiębiorczości osób młodych bez pracy, które nie uczestniczą w kształceniu lub szkoleniu	X	X	
Zwiększenie wykorzystania innowacji społecznych na rzecz poprawy skuteczności polityk publicznych	X	X	

Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2016- 2023	Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do 2020 roku (obszary strategiczne)		
	Innowacyjność	Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego	Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna
wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni gminy do jej rozwoju	X	X	X
budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej		X	
rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa	X		X

Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2016 - 2023	Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 (cele strategiczne)			
	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych	Nowoczesna infrastruktura rozwoju
wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni gminy do jej rozwoju	X		X	X
budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej		X		
rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa	X			X

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020 (wybrane cele)	Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2016- 2023		
	wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni gminy do jej rozwoju	budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej	rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa
Wspieranie innowacyjności, współpracy i rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich	X		X
Wzmacnianie powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją, w tym do celów ulepszonych zarządzania środowiskiem i lepszych wyników			X
Wspieranie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnictwa i leśnictwa	X		X
Ułatwianie wejścia rolników posiadających odpowiednie umiejętności do sektora rolnictwa, a w szczególności wymiany pokoleń		X	X
Poprawa wyników gospodarczych wszystkich gospodarstw oraz ułatwianie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw, szczególnie z myślą o zwiększeniu uczestnictwa w rynku i zorientowania na rynek, a także zróżnicowania produkcji rolnej			X

Poprawa konkurencyjności producentów rolnych poprzez lepsze ich zintegrowanie z łańcuchem rolno - spożywczym poprzez systemy jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów oraz organizacje międzybranżowe			X
Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw, a także tworzenia miejsc pracy		X	X
Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000 i obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej, a także stanu europejskich krajobrazów	X		X
Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich	X	X	X

Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko - Mazurskiego na lata 2014 - 2020 (wybrane cele)	Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2016- 2023		
	wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni gminy do jej rozwoju	budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej	rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa
Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji			X
Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK	X		X
Wzmacnianie konkurencyjności MŚP			X
Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	X		X
Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	X		
Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami	X	X	X
Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	X		X
Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	X		X
Promowanie włączenia		X	

społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją			
Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	X	X	

V. WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY. FINANSOWANIE DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH

Wieloletni Plan Inwestycyjny stanowi wykaz wszystkich priorytetowych zadań inwestycyjnych Gminy, niezbędnych do zaspokojenia potrzeb mieszkańców, podnoszenia jakości ich życia i stworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości.

Plan inwestycyjny nie stanowi zobowiązania Gminy do realizacji wszystkich zadań. Część z nich to przedsięwzięcia, które będą prowadzone przez inne podmioty publiczne, przedsiębiorców i organizacje społeczne.

Podjęcie przez samorząd Gminy Orneta decyzji o przystąpieniu do realizacji konkretnego zadania jest uzależnione od wielu czynników:

- wpisywania się przedsięwzięcia do katalogu zadań własnych Gminy, określonych w przepisach o samorządzie gminnym,
- posiadania dokumentacji i pozwoleń niezbędnych do uruchomienia procesu inwestycyjnego,
- posiadania środków finansowych umożliwiających wpisanie zadania do Budżetu Gminy,
- możliwości pozyskania środków zewnętrznych na dofinansowanie zadań inwestycyjnych,
- innych, uwarunkowanych przepisami prawnymi dokumentacji, pozwoleń, uzgodnień.

Wieloletni plan inwestycyjnych jest dokumentem, który powinien być odrębny od Strategii Rozwoju Gminy, ponieważ jest bardziej elastyczny i zmienny w czasie, wymaga określenia zakresu poszczególnych zadań, ich szacunkowych kosztów i źródeł finansowania, a także harmonogramu realizacji. Niemniej wszystkie zadania powinny znajdować odniesienie w priorytetowych obszarach określonych w rozdziale IV niniejszej strategii, na poziomie celów strategicznych, operacyjnych i katalogu kluczowych przedsięwzięć. Podstawowymi źródłami finansowania przedsięwzięć strategicznych realizowanych przez samorząd gminny są:

- dochody własne,
- środki pozyskiwane z budżetu państwa,
- środki pozyskiwane z budżetów jst, w tym powiatowego i województwa,
- fundusze pozyskiwane w ramach programów pomocowych i instrumentów finansowych Unii Europejskiej,
- fundusze pozyskiwane z programów zagranicznych innych niż UE.

Ponadto istotne jest, że strategia rozwoju Gminy nie określa wyłącznie zadań zaplanowanych do realizacji przez samorząd lokalny. Wyznacza kierunki rozwoju wszystkich sektorów:

- publicznego,
- gospodarczego,
- społecznego.

Bardzo duże znaczenie w realizacji założeń strategicznych będą odgrywały aktywności przedsiębiorców i organizacji społecznych oraz wkłady finansowe inwestorów lokalnych, krajowych i zagranicznych, fundusze organizacji non - profit, środki prywatne, a także praca własna stanowiąca istotny element projektów realizowanych z zaangażowaniem społeczeństwa.

Samorząd Gminy Orneta świadomy roli funduszy zewnętrznych w rozwoju i realizacji założeń strategicznych planuje ubieganie się o dofinansowanie zadań w obszarze ochrony środowiska, zdrowia, rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej, rynku pracy, turystyki, edukacji, kultury.

We współpracy z LGD i instytucjami otoczenia biznesu będzie wspierał organizacje pozarządowe w skutecznym aplikowaniu o środki na rozwój aktywności społecznej i podnoszenie jakości życia mieszkańców Gminy, a także przedsiębiorców i rolników ubiegających się o dotacje i wsparcie instrumentami finansowymi na utworzenie i rozwój firm.

VI. SYSTEM MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII

Ewaluacja, czyli ocena jakości i skuteczności osiągania założonych celów jest jednym z podstawowych narzędzi strategicznych. Dzięki niemu możliwe jest szybkie reagowanie na proces zachodzących zewnętrznie zmian oraz jak najlepsze dostosowanie zapisów strategicznych do warunków otoczenia, pojawiających się nowych kierunków rozwoju i możliwości ich finansowania.

Ocena stopnia wdrażania strategii realizowana jest na dwóch płaszczyznach:

- ocenie *ex post* w zakresie dotychczas wykonanych zadań,
- ocenie *ex ante* w zakresie nowych obszarów strategicznych i nowych zadań do realizacji.

OCENA EX POST – STOPIEŃ REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH

Ewaluacja *ex post* jest oceną działań zrealizowanych w określonym przedziale czasowym. Oceny dokonuje się na podstawie oszacowania efektywności działań przez realizację wskaźników:

- 1) celów,
- 2) przedsięwzięć

na podstawie działań monitoringowych koordynowanych przez samorząd lokalny, w ścisłej współpracy z organizacjami społecznymi, biznesem i innymi instytucjami związanymi z rozwojem społecznym, ekonomicznym, turystycznym Miasta i Gminy Orneta.

OCENA EX ANTE – PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA

Ocena *ex ante* dotyczy operacji, które są dopiero w fazie planowania i podejmowania decyzji o ich realizacji. Potrzeba przeprowadzania tego typu ewaluacji powstaje w sytuacji, gdy :

- w wyniku realizacji polityk lokalnych, regionalnych, krajowych pojawiają się nowe możliwości realizacji obszarów strategicznych,
- zaistnieje potrzeba skoordynowania działań zapisanych w strategii z innymi dokumentami branżowymi, w tym Planem Zagospodarowania Przestrzennego, Wieloletnim Planem Inwestycyjnym,
- inne zewnętrzne czynniki wpłyną na zmianę sytuacji społeczno - gospodarczej Miasta i Gminy, system wzajemnych powiązań, w tym działań Partnerskich.

Zmiany dokonywane w strategii powinny wpisywać się w ramy określone w dokumencie programowym, być celowe i efektywne dla rozwoju społeczno - gospodarczego Miasta i Gminy Orneta.

SYSTEM MONITOROWANIA STRATEGII

System monitorowania stopnia realizacji strategii obejmuje:

- a) ocenę aktywności poszczególnych sektorów, instytucji w realizacji założeń strategicznych,
- b) ocenę stopnia wdrożenia założeń strategii,
- c) diagnozę nowych możliwości rozwojowych, rozwiązań technologicznych, organizacyjnych mogących mieć istotny wpływ na rozwój Gminy,
- d) identyfikację zagrożeń i słabych stron, które mogą hamować rozwój społeczno - gospodarczy Gminy, oraz wprowadzanie nowych obszarów przedsięwzięć kluczowych, zapobiegających zagrożeniom,
- e) angażowanie społeczeństwa i sektora biznesu do wdrażania strategii poprzez wspieranie w pozyskiwaniu środków finansowych na rozwój, angażowanie do prac ewaluacyjnych, projektów strategicznych samorządu.

Organem odpowiedzialnym wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Orneta jest Burmistrz, który realizuje swoje zadania poprzez wyznaczonych Pracowników, lub opcjonalnie zespół odpowiedzialny za realizację poszczególnych zadań.

Tab. 51. Plan monitoringu strategii

Lp.	Działanie	Termin	Podmiot odpowiedzialny
1	Opracowanie Strategii Rozwoju Gminy Orneta , wraz z konsultacjami społecznymi i warsztatami (metoda MAPS)	10.2016	Podmiot zewnętrzny
2	Przyjęcie Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Orneta	12.2016	Rada Miasta i Gminy Orneta
3	Realizacja zadań strategicznych	2016- 2023	Burmistrz Miasta i Gminy Orneta
4	Monitoring strategii - corocznie	2017 - 2023 do końca marca każdego roku	Burmistrz Miasta i Gminy Orneta
5	Ewaluacja i wprowadzanie zmian do strategii	2017 - 2023 Co najmniej co dwa lata	Burmistrz Miasta i Gminy Orneta
6	Opracowanie i zatwierdzenie końcowego raportu ewaluacyjnego	2023	Burmistrz Miasta i Gminy Orneta

WSKAŹNIKI MONITOROWANIA STRATEGII

Zaproponowane wskaźniki stanowią minimalny zakres monitorowania stopnia realizacji strategii. Doroczne monitoringi mogą być realizowane w szerszym, adekwatnym do stanu rzeczywistego i potrzeb badawczych zakresie.

Tab. 52. Wskaźniki monitorowania strategii

LP	Nazwa wskaźnika
1	Liczba działających podmiotów gospodarczych w podziale na branże działalności
2	Liczba i średnia powierzchnia gospodarstw rolnych
3	Liczba inwestycji zrealizowanych przez podmioty gospodarcze ze wsparciem zewnętrznym
4	Liczba instytucji otoczenia biznesu funkcjonujących w Gminie
5	Liczba inwestorów zewnętrznych pozyskanych na obszar specjalnej strefy ekonomicznej
6	Liczba utworzonych miejsc pracy
7	Powierzchnia nowych terenów inwestycyjnych
8	Liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych w CEIDG
9	Liczba przeprowadzonych szkoleń z zakresu przedsiębiorczości
10	Liczba działalności pozarolniczych prowadzonych przez gospodarstwa rolne
11	Liczba producentów żywności i formalnych partnerstw / grup producenckich w sektorze rolnym
12	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych i ciągów pieszych
13	Długość nowo wybudowanych , zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych, wodociągowych
14	Liczba zrewitalizowanych obszarów wokół cieków wodnych
15	Liczba wdrożonych rozwiązań z zakresu zagospodarowania odpadów

16	Liczba budynków poddanych termomodernizacji
17	Liczba nowych ofert edukacyjnych, w tym ofert w zakresie kompetencji kluczowych
18	Liczba nowych ofert edukacji pozalekcyjnej i pozaszkolnej
19	Liczba nowych / zmodernizowanych obiektów edukacyjnych (w tym infrastruktury przedszkolnej)
20	Liczba nowych / zmodernizowanych obiektów służących integracji mieszkańców
21	Liczba nowych / zmodernizowanych obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych / starszych
22	Liczba wdrożonych / zmodyfikowanych systemów wsparcia osób chorych i niepełnosprawnych
23	Liczba działań Partnerskich na rzecz osób wykluczonych, w tym liczba Partnerstw wielosektorowych
24	Liczba przedsięwzięć, których realizacja przyczyniła się do poprawy bezpieczeństwa drogowego, pożarowego, chemicznego
25	Liczba wypadków, zagrożeń, interwencji występujących w ciągu roku na terenie Miasta i Gminy Orneta - na podstawie danych uśrednionych dla powiatu Orneckiego
26	Liczba nowych ofert opieki medycznej, z wyszczególnieniem opieki specjalistycznej
27	Liczba pacjentów objętych opieką specjalistyczną
28	Liczba wdrożonych programów z zakresu profilaktyki zdrowia
29	Liczba ofert turystycznych dostępnych w Gminie Orneta
30	Liczba obiektów świadczących usługi noclegowe, z wyszczególnieniem liczby miejsc noclegowych
31	Liczba ofert kulturalnych wykorzystujących lokalne dziedzictwo kulturowe, obiekty zabytkowe, tradycje kulinarne
32	Liczba twórców ludowych, producentów rękodzieła, zespołów amatorskich
33	Liczba obiektów sportowych ogólnodostępnych dla celów uprawiania sportu i aktywnego spędzania czasu wolnego
34	Liczba wsi tematycznych w Gminie Orneta
35	Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną i gospodarczą
36	Liczba zadań zleconych przez Gminę Orneta, zrealizowanych przez organizacje pozarządowe w obszarze kultury, sportu, rekreacji, turystyki, edukacji
37	Liczba ofert turystycznych i spędzania czasu wolnego, których podstawę stanowią postawy ekologiczne i środowisko naturalne
38	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć promocyjnych, w tym liczba kampanii promujących atrakcyjność gospodarczą, turystyczną, zamieszkania
39	Liczba aktów prawa miejscowego poddanych konsultacjom społecznym
40	Liczba projektów z obszaru pomocy i integracji społecznej, której rezultatem było zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego w Gminie Orneta
41	Liczba nowych działalności gospodarczych służących włączeniu zawodowemu osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym

Źródło: Opracowanie własne

VII. DZIAŁANIA INFORMACYJNE I PROMOCYJNE

Stopień realizacji strategii uzależniony jest od aktywności wszystkich podmiotów życia społeczno - gospodarczego Gminy w działaniach zgodnych z wyznaczonymi kierunkami rozwoju i przede wszystkim w skuteczności pozyskiwania środków finansowych na rozwój.

Działania informacyjno promocyjne kierowane będą do:

- jednostek organizacyjnych Gminy oraz podmiotów realizujących zadania samorządu gminnego,
- podmiotów gospodarczych i organizacji zrzeszających przedsiębiorców,
- organizacji pozarządowych, nieformalnych grup społecznych i liderów lokalnych.

Powyższe grupy będą również angażowane do przedsięwzięć realizowanych w partnerstwie z samorządem lokalnym, a także zachęcane do inicjowania własnych przedsięwzięć partnerskich.

Treść Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Orneta dostępna będzie:

- 1) w wersji papierowej - w punkcie informacyjnym i sekretariacie Urzędu Miasta i Gminy w Orniecie,
- 2) na stronie internetowej Gminy Orneta: <http://www.orneta.pl> oraz na stronie BIP Gminy: www.orneta-umig.bip-wm.pl.

VIII. PODSUMOWANIE

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Orneta na lata 2016 – 2023 jest dokumentem strategicznym, odpowiadającym nowym wytycznym polityk europejskich i krajowych, określającym kierunki rozwoju i finansowania na lata 2014 - 2020.

Niniejszy dokument, opracowany metodą aktywnego planowania strategicznego, powstał we współpracy z mieszkańcami Gminy Orneta, reprezentującymi lokalny biznes, sektor rolny, organizacje społeczne i instytucje publiczne. Odzwierciedla aktualną sytuację społeczno - ekonomiczną Gminy, a także powiatu lidzbarskiego i województwa warmińsko - mazurskiego. Stanowi również wyznacznik rozwoju Gminy, określając cele i główne kierunki działań.